

A PETŐFI CSARNOK

Ifjúsági kultúra és szabadidő-politika
1985–1993

X 290603

A Petőfi Csarnok

Ifjúsági kultúra és szabadidő-politika, 1985–1993

Rózsavölgyi és Társa
Budapest, 2019

Szerkesztő: K. Horváth Zsolt – Ignác Ádám

Segédszerkesztő: Murzsa Tímea

Képszerkesztő: Rozsonits Tamás

A kronológiát összeállította: Csatári Bence

A kötetet tervezte: Gazdag László

Műszaki vezető: Rác Julianna

A plakátokat

Bp. Szabó György, a Budapesti Rockmúzeum, az Országos Széchényi Könyvtár Plakát- és Kinyomtatványtára és Szőnyi Tamás bocsátották rendelkezésünkre.

A Petőfi Csarnok Budapest Főváros Levéltárában őrzött iratanyagához tartozó dokumentumok feltárásában és közzétételében Lugosi András főlevéltáros működött közre.

A borítón és a kötetben található képek forrása a Fortepan és az MTI Fotóarchívuma.

Külön köszönet illeti Nádor Katalint, aki nélkül e könyv nem jöhetett volna létre.

A kötet megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

25nka
Nemzeti Kulturális Alap

© fotók

© NKA Hangfoglaló Program

© Rózsavölgyi és Társa Kiadó

© plakátok

© szerzők

Rózsavölgyi és Társa, 2019

Nemzeti Kulturális Alap Hangfoglaló Program
Magyar Könyvzenei Örökség Megőrzését Támogató Alprogram
Budapest, 2019
www.hangfoglalo.huKészült a Dürer Nyomda Kft.-ben.
Felelős vezető: Aggod István

ISBN: 978-615-81314-2-1

X290603

TARTALOM

Bevezető (K. Horváth Zsolt)

A pangás mozgalmas évei, 1985–1993..... 6

Bajnai Zsolt

Kényszer szülte megoldások

A Petőfi Csarnok épülete és építésének története, 1885–1985..... 12

K. Horváth Zsolt

Nem-egyidejű egyidejűség

A Petőfi Csarnok a művelődési ház és a globális populáris zenei helyszín között..... 24

Csatári Bence

A Petőfi Csarnok a szocialista ifjúságpolitika szolgálatában 42

Ignác Ádám

A Petőfi Csarnok fogadtatása a magyar sajtóban, 1985–1989 58

Katona Anikó

A Petőfi Csarnok plakátjai 70

Frazon Zsófia

Kell nekem egy Csui

Bolhák, tárgyak, mitológiák és etnográfák a bolhapiacon..... 86

Oltai Kata

A nadrág szárát pedig fel kell hajtani

A fiatalok énstilizálási eljárásai: csövesek, protopunkok, punkok 98

„A Csari minden hibájával együtt meghatározó élmény volt”

Interjú Nádor Katalinnal, a Petőfi Csarnok közművelődési osztályvezetőjével... 112

Kelemen Éva

Fény az éjszakában: a Csillagfény diszkó, 1985–1989 130

A kötet szerzői 144

Bevezető

A pangás mozgalmas évei,
1985–1993

Jelen kötetben az 1985 és 2015 között a budapesti Városligetben működő Petőfi Csarnok történetét, működését, illetve ennek ifjúság- és művelődéspolitikai kontextusait igyekszünk körüljárni. Mivel az intézménnyel kapcsolatban hasonló jellegű – levéltári, szóbeli és vizuális forrásokat feltáró – alap kutatás még nem született, így vállalkozásunk értelemszerűen nem lehet teljes. Ebben a kötetben nem vállalkozhatunk másra, mint hogy az államszocializmus utolsó időszakában alapított intézmény művelődési funkcióit és működésének gazdasági feltételeit feltárjuk, valamint rámutassunk arra, hogy a rendszerváltás hogyan formálta át a kulturális intézményrendszer szerkezetét a fővárosban.

A kötet írásai így csak az 1985-ös alapítást követő évekre koncentrálnak, végpontként pedig az 1993-as évet jelöltük ki, mégpedig két okból. Egyfelől a rendszerváltás komplex gazdasági, politikai, kulturális átalakulásának főbb tendenciái 1993-ra nagyjából rögzültek, másfelől ebben az évben rendezték meg az első – azóta globális márkává váló – Sziget Fesztivált, melynek következtében jelentősen átalakult az ifjúsági kultúra és a szabadidő eltöltésének szimbolikus városi földrajza. Az elemzésre kínálókozó nyolc-kilenc év azonban nemcsak a Petőfi Csarnok életében jelentett gyökeres változásokat, hanem a globális történelem és geopolitika szempontjából is: véget ért a hidegháború, és a rendszerváltással kiteljesedett a globális neoliberalis kapitalizmus. Kicsit publicisztikusan fogalmazva, a „puha diktatúrából” a „kemény demokráciába” való átmenet ugyanakkor a politika, a gazdaság vagy a kultúra területén nem azonos forgatókönyvek szerint történt. A jogállamiság szisztematikus kiépítése rendkívül

fontos és látványos döntésekhez, eseményekhez kapcsolódott, ám a gazdasági átalakítás a *reform* jegyében már jóval korábban megkezdődött, s az apró kiigazításoknak kevésbé voltak plasztikusak a következményei. Magyarország ettől függetlenül az államszocialista keretek között működő szovjet tömbhöz tartozott, jöllehet a gazdasági életben már a hatvanas évektől egyre több korrekciós, piaci mechanizmust illesztettek be.

1985-ben persze senki sem tudhatta, hogy négy-öt éven belül megszűnik a második világháborút követően létrejövő két-pólusú világrendszer, a hidegháború utolsó évei mégis különös helyzetben találták hazánkat. A Magyar Szocialista Munkáspárt ugyan „választások” útján biztosította legitimációját, de ezek demokratikus jellegét erősen csorbította az a tény, hogy a magyar társadalom tagjait szimbolikusan megjelenítő Hazafias Népfrent egyetlen jelöltjéből lehetett „választani”. 1985-ban ugyan fordult a kocka, és *pro forma* már ellenzéki jelöltek is indulhattak az országgyűlési választásokon, ám az MSZMP alantas taktikai eszközökkel megakadályozta az akkori ellenzékiek jelölését, s csak néhány reformkommunista jutott be a parlamentbe. Mint utaltunk rá, a kortársaknak fogalmuk sem lehetett arról, hogy néhány éven belül a Fal leomlásával globálisan rendszerszintű geopolitikai, gazdasági és ideológiai változások következnek, azt azonban a saját bőrükön is érezhették, hogy hazánkban is „elbizonytalanodik” a hatalom. A mindennapokban igenis érzékelhették azt, hogy a gazdasági visszaesés és a külföldi eladósodás következtében növekszik a társadalmi elégedetlenség, a gazdasági szabályzók fokozatos felszabadulása bizonyos cselekvési szabadságot visz a mindennapi életbe – ezt szoktuk hagyományosan úgy mondani, hogy „kintebb lehetett tolni a falakat”.

A Petőfi Csarnok itt tárgyalt története megítélésünk szerint ebből a speciális kontextusból érthető meg. Amikor az intézmény művelődéspolitikáját, mindennapi tevékenységét, valamint az egyes rendezvényekre eljáró közönség szubjektív történetét tárgyaljuk, akkor akarva-akaratlanul e hat-hét rendkívül *sűrű* évnek a történetére is rákérdezőnk. Az idős, betegeskedő Kádár János állapota felvetette az utódkeresés kérdését, ám a hatalomátadás elhúzódó mozzanata növelte a társadalom tagjaiban azt az érzést, hogy a hatalom némileg elbizonytalanodott. Fokozta ezt az is, hogy miközben a Szovjetunióban 1985-ben főtítkárrá választott

KRONOLÓGIA

1984

1984. január 1.

Béremelés
az Intekoncertnél.

A magyarországi művészi és populáris zene külföldi exportálásával és a külföldi zenei előadók hazai importjával megbízott pártállami intézmény, a Nemzetközi Koncertigazgatóság (Interkoncert), az addigi gyakorlattól eltérően úgynevezett speciális maradványérdekeltségű vállalatná vált. Ez azt jelentette, hogy bevételük egy kisebb részét ekkortól kezdve már nemcsak alkalmazottjaik időszaki premizálására, hanem az alapberek emelésére is fordíthatták.

1984. február 2–4.

Először járt
Magyarországon
brit kormányfő.

Margaret Thatcher személyében első ízben látogatott Magyarországra

Mihail Gorbacsov – a glasznosztj és a peresztrojka jelszavával – reformokat foganatosított, s ezzel véget vetett a szovjetológiai irodalomban a „pangás éveinek” nevezett időszaknak, addig itt-hon átmenetileg velünk maradt a politikai tétovázás. A gazdasági élet területein egyre hangsúlyosabban teret nyerő magánszektor és a nyomában meginduló vagyoni differenciálódás egyre világosabbá tette, hogy az államszocializmus korábbi évtizedeiben rögzült normák és szabályok fokozatosan érvényüket veszítik. A klasszikus szociológia ezt a helyzetet nevezi anómiának: a korábban rögzített elvek látványosan veszítenek érvényességükből, a mindennapok valósága pedig szinte minden ízében ellentmond a hirdetett eszményeknek. Magyarországon a politikai pangás évei egyszersmind igen *mozgalmas kulturális életet* jelentettek. Úgy vélem, hogy a Petőfi Csarnok működése és programkínálata *modellként* képezi le a fentebb kivonatolt változásokból fakadó lehetőségeket. Tanácsi, minisztériumi és pártvonalon egyszerre jeleníti meg a korábbi „hivatalos” Magyarország lassú ügyintézési ritmusát és tétova hatékonyságát, vagyis az *állandóságot*, és a fiatal szervezőgárda, valamint a kulturálisan naprakész – hazai és külföldi – programkínálat révén egyszerre fejezi ki az ifjúsági kultúra *dinamizmusát*.

Hosszas előkészítést követően, 1985-ben az MSZMP budapesti szerveinek jóváhagyásával, Petőfi Csarnok néven kulturális központot alapított a Fővárosi Tanács; az intézmény feladatai között szerepelnek a közművelődés szocialista célkitűzései, ám a fenntartó a költségvetésébe hangsúlyosan betervezte az elvárt saját bevételeket. Ez ugyan nem volt minden ízében új fejlemény, de ne felejtjük el, hogy ha a kultúra finanszírozása során piaci szempontokat érvényesítünk, annak bizonyos politikai következményei is lesznek. A Petőfi Csarnok nevében is kifejezte a társadalommal való óvatos kompromisszumkeresés vágyát, amennyiben – egy kommunista hős helyett – az alapítók megelégedtek a konszenzuális irodalmi-történeti hőssel, Petőfi Sándorral. Ez a „nyitás” érzékelhető volt a Csarnok programkínálatában is: az intézmény a fiatal rendezőgárda révén szinte minden populáris és népművelő igényt igyekezett kielégíteni – s ebbe bizony beletartoztak azok a zenekarok is, amelyeknek néhány évvel korábban még komoly gondjai voltak fellépéseikkel.

Kötetünkben tehát a Petőfi Csarnok működési paramétereinek egyes szempontjait igyekszünk körüljárni, de nem törekszünk az intézmény minden területet átfogó, aprólékos történetét megírni. Bajnai Zsolt tanulmánya arra mutat rá, hogy az imént kivonatolt politika- és társadalomtörténeti kontextusokon túl Budapestnek van egy belső története is, melyet a városi tér használata jellemez. A Petőfi Csarnok általunk ismert formájában valóban csak 1985-ben indul, ám a városligeti helyszínnek az Országos Általános Kiállítás révén jóval régebbi, épp száz évvel korábbra nyúló története van; utóbbi sztori akarva-akaratlanul beleíródik a Petőfi Csarnok történetébe is. Csatári Bence írása azt a kérdést járja körül, hogy az államszocialista művelődéspolitika hogyan iparkodott *domesztikálni* az ifjúsági kultúrát, és hogy e feladat a populáris zenei stílusok, a hozzájuk kapcsolódó dalszövegek és dívó viseletek kavalkádjában miképpen vált egyre nehezebbé. A pártállam nem önszántából vált engedékenyebbé, mindössze a fentebbi anómiából fakadóan elbizonytalanodott. A *Nem-egy-idejű egyidejűség* című szöveg azt tárgyalja, hogy a Petőfi Csarnok működése a fentebb kivonatolt kettős szereppel jellemezhető: egyszerre kellett betöltenie az államszocialista Magyarország hivatalos művelődéspolitikai elveit, s egyszerre adott teret az évtizedben feltűnő ifjúsági szubkultúráknak és problémáknak (például drogambulanciának), valamint problémás zenekaroknak.

Ignác Ádám írása azt feszegeti, hogyan fogadta és értékelte a korszak sajtója a Petőfi Csarnok indulását és profilját. Nem lényegtelen körülmény az, hogy a nagytermében 2500 állóvendég fogadására alkalmas intézmény őrült töltött be Budapesten. A rétegzeneket befogadó pár száz fős klubok és az 1982-ben átadott, mintegy 12 000 fős Budapest Sportcsarnok közötti méret ugyanis optimalizálta a programok sokszínűségét: a Csillagfény diszkó és az ismertebb hazai zenekarok tömegei mellett teret adhatott a kísérletezőbb, intimebb teret igénylő műfajoknak (kísérleti zene, alternatív színház) is. A korszak sajtója talán a Csarnok gazdag programkínálatáról számolt be a legnagyobb lelkesedéssel, s ez a pozitív visszhang pár évre előre szavaltotta is az intézmény jó működését. Katona Anikó elemzése a Petőfi Csarnok logójával ellátott, saját plakátok vizuális kommunikációját helyezi a középpontba. Az 1980-as évtizedben megújuló plakátkultúrát már a *Pokoli aranykor* című kötet is tárgyalta,

hivatalban lévő brit miniszterelnök. A kormányfőt Kádár János fogadta.

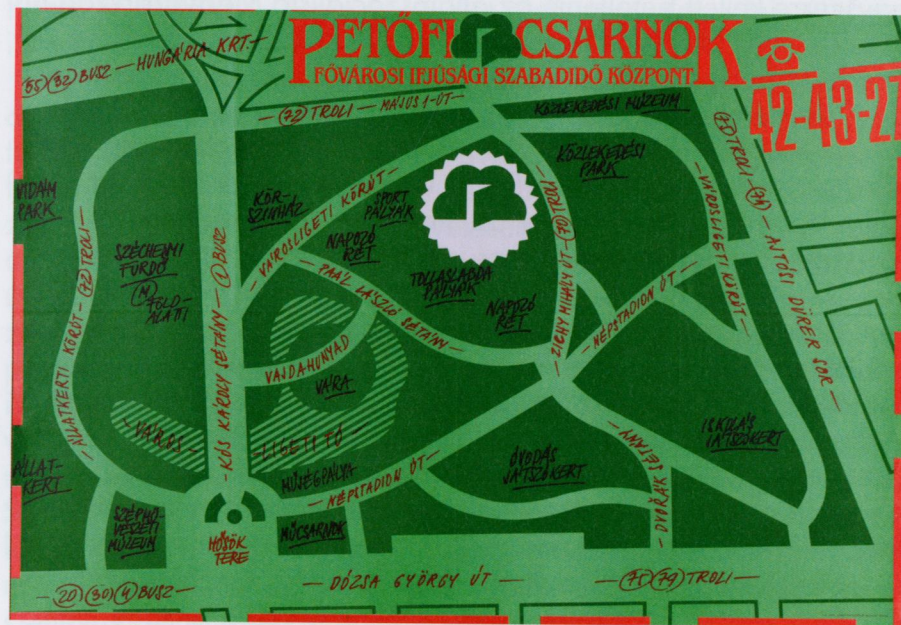
1984. február 7.
Börtönre ítélték
a CPg tagjait.

A szegedi Come on Punk Group (CPg) három tagja két-kétéves börtönbüntétést, fiatalkorú basszusgitárouk pedig felfüggesztett szabadságvesztést kapott. A vád nagy nyilvánosság előtt, csoport tagjaként, folytatólagosan elkövetett izgatás volt. Decemberben a veszprémi Közellenség tagjai két év, nyolc hónap börtönt, illetve fogházat kaptak. A győri Aurora fiatalok énekesét – a Mos-Ol tagjaihoz hasonlóan – 1984-ben felfüggesztett börtönbüntetésre ítélték, társai rendőrhatalósági figyelmeztetésben részesültek.

1984. február 9.
A KGB-főnökből lett
szovjet pártfőtitkár halála.

Jurij Vlagyimirovics Andropov, a Szovjetunió Kom-

ám itt az alternatív technikákhoz képest mégiscsak professzionálisabb kivitelezésről beszélhetünk. Ugyanakkor a zenei-stiláris sokszínűség nyilván nem feltételez homogén vizuális kultúrát, így az intézmény saját plakátjai külön fejezetet jelentenek a korszak kommunikációjában. Frazon Zsófia esszéje a Petőfi Csarnok egy sajátos műfaját: a bolhapiacot és annak kulturális logikáját igyekszik feltárni. Jóllehet a bolhapiacok szerte a világon mindenhol vonzzák a régiségek, a divatjamúlt tárgyak iránt lelkesedő tömegeket, ám e műfaj az 1980-as évek Magyarországon sajátos csereértékkel bírt. Nem pusztán régi holmik eladásáról volt szó, hanem arról is, hogy olyan vágyott „nyugati” fogyasztói javak cseréltek itt gazdát, melyeknek alapesetben nem a bolhapiacon, hanem a normális üzletekben lett volna a helyük. De a döntően mégis állami kézben lévő kereskedelem ezzel nem szolgálhatott, így maradt az alkalmi vásár. A *Csillagok háborújából* ismert egy-egy figura tehát éppoly keresett cikk volt, mint egy az akkori Jugoszláviából becsempésztett Rolling Stones- vagy Tom Waits-bakelitlemez. Oltai Kata írása szorosan kapcsolódik az előző két tanulmányhoz, amennyiben az ifjúsági kultúrában divó divatok

Árendás József: Petőfi Csarnok Ifjúsági Szabadidő Központ. Plakát. 1985.
Országos Széchényi Könyvtár, Plakát- és Kisnyomtatványtár, PKG.1985/432

és az anyagi kultúra viszonyát veszi górcső alá. Jóllehet a nyugati magazinok alapján az akkori fiatalok már tájékozottabbak voltak, lehettek, mint az egy-két évtizeddel korábban élő sors társaik, ám a hazai üzletek szálnalmas kínálata helyett kénytelenek voltak fantáziájukra hagyatkozni. A punk esetében ezt még a „csináld magad” elvére épülő DIY-esztétika is segítette őket, így a beleképzelés, az imagináció révén az 1980-as évtized magyar fiataljai egészen sajátos motívumokat hoztak létre. Ezek az írások azért fontosak, mert a Petőfi Csarnok szűkebben vett történetén kívül nagy hangsúlyt helyeznek a korszak kontextusára, mely nélkül magának a helynek a története talán kevésbé lenne érthető.

A kötet két záró írása ismét szorosabban kapcsolódik a Petőfi Csarnok működéséhez. Az egyik egy interjú Nádor Katalinnal, aki hosszú időn át az intézmény közművelődési osztályvezetője volt. Mivel a közvetlen jogelődőtől, az Ifjúsági Parktól került át, Nádor szakmai élettörténete voltaképpen leképezi az államszocializmus utolsó másfél évtizedének ifjúsági kultúrájában és közművelődésében tevékenykedő értelmiségi szerepét; részletgazdag közlései tartalommal töltik meg a fentebb kivonatolt mindennapi szervezési feladatokat. A másik írás, Kelemen Éva munkája pedig a Csarnok egyik legnépszerűbb programjának, a mindig telt házzal működő Csillagfény diszkónak a működését tárja fel. Ha volt valami, ami nehezen fért bele az államszocializmus művelődésszemléletébe, az minden bizonnyal a diszkó volt, ugyanakkor ártatlan, apolitikus jellege és gazdasági nyereségessége révén mégis rendkívül fontos, ugyanakkor ellentmondásos intézménye volt a Petőfi Csarnoknak.

A kötetet az esszéket kiegészítő rövid írások, idézetek és kronológia is színesítik. A szöveges megközelítés mellett pedig lényeges szerep jut a vizuális elemeknek is. Az itt megjelenő korabeli fényképek, plakátok és műsorfüzetek ugyanis nemcsak ellensúlyozni óhajtják a „betűtengert”, de a további feldolgozások számára dokumentumértékkel is szolgálhatnak. Közismert, hogy a populáris zene kutatása sosem csak magáról a muzsikáról vagy az előadóról szól, ugyanilyen súllyal esnek latba a kontextuális elemek: a helyszínek, a közönség, a stílusok, az anyagi kultúra, a jelszavak stb. Jelen kötet tehát e megközelítésmód egy változatát adja közre a Petőfi Csarnok történetén keresztül.

munista Pártjának főtitkára alig tizenöt hónappal azután hunyt el, hogy hatvannyolcévesen, vesebetegen megválasztották a legnagyobb kommunista állam vezetőjének. 1956-ban Andropov volt a Szovjetunió budapesti nagykövete.

1984. febrúar 13.

Csernyenko

az új szovjet pártfőtitkár.

Andropov halála után a hetvenhárom éves Konsztantyin Usztyinovics Csernyenkót választotta a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottsága főtitkárnak, aki betegsége miatt mindössze tizenegy hónapot töltött el a Szovjetunió élén. 1985. március 10-én halt meg.

1984. febrúar 28.

A pártvezetés végre észrevette a csöveseket.

Az MSZMP Politikai Bizottsága meglepő őszinteséggel tárgyalta a fiatalok helyzetét. Önkritikusan megállapították, hogy a mű-

Bajnai Zsolt

Kényszer szülte megoldások

A Petőfi Csarnok épülete és építésének története,
1885–1985

Urbán Tamás felvétele. Zichy Mihály út 14., Petőfi Csarnok. 1985. Fortepan

Bár maga a Petőfi Csarnok mint intézmény alig három évtizeden keresztül működött, a neki otthont adó épület története minimum 130 évet ölel fel. Aminek több mint a fele építészetileg inkább a pénztelenségből adódó szükségmegoldásokról, meg nem valósult ötletekről és kényszerekről szól. Az épület legendája azonban nem a falakból, hanem a falak közötti történelemszálakból táplálkozhatott.

Az emlékeinkben jellegzetes, piros oszlopokkal, sárga, ívelt napellenzőkkel, hatalmas drótüveg ablakokkal és barnás betonfelületekkel megjelenő Petőfi Csarnok (PeCsa) a főváros XIV. kerületében, a Városligetben, az azt átszelő Zichy Mihály út mellett, a Csarnok sétány által körülölelt telken helyezkedett el. Maga az intézmény azonban ennél jóval nagyobb területet foglalt el, lényegében a mai Konrad Adenauer – korábban Városligeti – körút és a Zichy út által határolt, a Budapesti Fővárosi Tanács irataiban 29.732/1-es helyrajzi számú ingatlanon állt. Amire PeCsaként emlékezünk, tulajdonképpen három, jól elkülöníthető egység: maga a központi épület; a Dózsa György úti oldalon elhelyezkedő, fehér fedésű szabadtéri színpad a nézőtérré; illetve a Hermina út felőli oldalon lévő, különálló kazánház és kiszolgáló létesítmény, egy korábbi telefonközpont.

Kis túlzással azt mondhatjuk, hogy a PeCsa alapjait 1885-ben, az Országos Általános Kiállítás alkalmával rakták le, amikor Kohn János elgondolásai és Ulrich Keresztély tervei alapján felhúzták az Iparcsarnok hatalmas épületét. A helyszín kiválasztása nem volt véletlen, hiszen a kiegyezés után a Városliget már igazi fénykorát élte. A 18. század végén még elhanyagolt, városszéli erdőt Boráros János városbíró javaslatára, József nádor kezdeményezésére, az 1813-ban kiírt pályázat alapján, Nebbien Henrik tervei szerint kezdték kialakítani. Ennek köszönhetően úgy tarthatjuk számon a mára szinte a belvárosba került Városligetet, mint a világ első olyan települési közparkját, amelyet egy város rendelt meg, finanszírozott és alakított ki saját területén. A század közepén megtorpant fejlesztések az 1860-as években vettek új lendületet: 1863-ban újraszabályozták a tavat, 1866-ban megnyílt az Állatkert, 1877-től működött az artézi fürdő,

velődési intézmények zöme elfordult a populáris műfajoktól, és nem foglalkozott a nehezen kezelhető fiatalokkal. Ebben a megjegyzésben benne volt az úgynevezett csövesek társadalomba való integrálásának igénye a hatalom részéről.

1984. április 28.
Megnyílt a Skála Metro.

A fogyasztói társadalom egyik jelképe a budapesti Marx téren (ma: Nyugati tér) állt. Magyarország második Skálája, a barna füstüveg-borítású Kádár-pláza azt sugallotta, hogy a Kádár-rendszerben minden kapható. Az már más kérdés, hogy milyen minőségben: nem véletlenül lett oly népszerű Kern András *Hal-ló, Belváros!* című kabarészáma arról a bizonyos levehető ajtajú NDK turmixgépről.

„[a] Petőfi Csarnok létesítésének szükségszerűségét minden vélemény elismeri. A Budai Ifjúsági Park megszüntetését sem vitatják a véleményezők. A Városrendezési és Építészeti Főosztály azonban felhívja a figyelmet arra, hogy a használat megszüntetése nem jelenti egyben a kezelői jog és az azzal járó kötelezettségek megszüntetését. A kiemelkedő műemléki értékű, s a főváros dunaparti képében meghatározó architektúra (sic!) romként nem tartható fenn... az együttes műszaki felújításáról gondoskodni kell.”

BFL VIII.3813 A Petőfi Csarnok iratai.
FL 31/51/1984 Kivonat Budapest Főváros VB 1984. XII. 9-i ülésének jegyzőkönyvéből. 2. napirendi pont: Fővárosi Ifjúsági Szabadidő Központ (Petőfi Csarnok) létesítése. A Budai Ifjúsági Park megszüntetése. 1. sz. mell. 7. p.

Urbán Tamás felvétele. Az átadás előtti utolsó simítások a Petőfi Csarnok Zichy út felőli oldalán. 1985. Fortepan

1881-ben pedig megszabták a park használatát. Így mire az Iparcsarnok elkészült, a Városligetivilágított sétaútjaival, szökőkútjaival, gondozott kertjeivel és intézményeivel a virágzó Budapest igazi nagyvárosi parkjává lett.

Az 1885. évi Országos Általános Kiállítás feladata az volt, hogy alaposan bemutassa a hazai – ez alatt értve akkor az úgynevezett magyar korona területeit – gazdaság és kultúra minden ágát, lehetővé téve „önmagunk megismerését”. A május 2-án, Rudolf trónörökös védnökségével megnyílt kiállítás 270 ezer négyzetméteren terült el. A 600 – köztük 200 külföldi – kiállító-nak 105 különböző épületet emeltek. Ezek között a legnagyobb, a több mint 14 ezer négyzetméteres, olasz reneszánsz (máshol neoreneszánsz) stílusban felhúzott Iparcsarnok volt. A hatalmas, földszintes épület központi részét kupola koronázta, főbejárata a Keleti pályaudvar diadalívszerű főhomlokzatára emlékeztetett, amin Hungária szobra állt. A téglából és kőből emelt saroképületeit vasból és üvegből készült részek kötötték össze. Az épületet alig egy évtizeddel később felújították, hogy az 1896-os nagy

millenniumi kiállítás egyik központja legyen. Ekkor épült meg a csarnok előtti elegáns, díszkertes korzó, illetve az úgynevezett Sió szökőkút is. Mindezeknek, illetve a díszkivilágításnak köszönhetően az Iparcsarnok környéke az ezeréves kiállítás reprezentatív központja lett.

Az épület a millennium éve után is megőrizte kiállítási funkcióját, 1905-ig Kereskedelmi Múzeumként működött. Itt rendezték Magyarország második autókiállítását, az első világháború nagy hadirepülő-bemutatóját, de tartottak benne papíráru-, cukrászipari, vasipari, sőt 1927-ben reklámkiállítást is. Telente bútorkiállításnak, május környékén a Tavaszi Nemzetközi Árumintavásárnak adott otthont. Egészen a második világháborúig a Budapesti Nemzetközi Vásár egyik helyszíne volt, ám Budapest ostroma alatt olyan súlyos károkat szenvedett, hogy 1947-ben a lebontása mellett döntöttek. Az épület azonban nem tűnt el teljesen, mert az alapjait és a padlószintjét használva húzták fel az akkori BNV legnagyobb kiállítási pavilonját, az úgynevezett 5. számú Kohó- és Gépipari Csarnokot. Funkcióját majdnem három évtizeden keresztül, a „vásárváros” Kőbányára helyezéseig őrizte.

A Városligetet „megszállva” tartó BNV-t már az 1960-as években más helyre akarták költöztetni, ám ez csak közel egy évtized után valósulhatott meg. Részben talán ennek is köszönhető, hogy a meglévő pavilonok és az azokat kiszolgáló közművek a hetvenes évek elejére tragikus állapotba kerültek. Így mire 1974-ben az új helyén megnyílt a BNV, a Városligetben lényegében már csak nagyon rossz állapotú romok – ötven pavilonból hatot nyolcat ítélték megmenthetőnek – maradtak. A Budapest Főváros Tanácsa dokumentumaiban már ekkor is Petőfi Csarnokként emlegetett épület sorsa pedig bő fél évtizeden át várt a – mint ma már tudjuk – végső funkcióra. Az utolsó városligeti BNV évében még úgy tűnt, hogy a hivatalosan a Zichy Mihály út 14. szám alatt álló épületnek befellegzett, hiszen a Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága (VB) nem járult hozzá a Petőfi Csarnok fennmaradásához. Felmerült ugyan, hogy a nem túl jó állapotú csarnokot bútorraktérként vagy bútorkiállítások helyszíneként megőrizték, Nagy Richárd, a fővárosi pártbizottság elnöke azonban azon az

1984. április 19.
Az István, a király
rockoperafilm
országos bemutatója.

A filmet a mozikban és a televízióban hétmillióan látták. Áprilisban mutatták be az A. E. Bizottság *Jégkrémbelett* című „szurreális kliporgiáját” is.

1984. augusztus 4–5.
Tömegverekedés
a pusztavacsi
békefesztiválon.

A Hazafias Népfrontvédnökségével és a Képes Újság szerkesztősege által szervezett pusztavacsi békefesztivál vízágyús készenléti rendőrségi fellépésbe torkolt, abszurd módon csatatérre változtatva a helyszínt. Ezzel kapcsolatban az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága (a tényeket elferdítve) 1984. október 16-án megállapította: „A szombat délután kirobbant rendbontás közvetlen kiváltó oka a P. Mobil rock-együttes (sic!) késése volt, azon-

állásponton volt, hogy mivel a csarnok nem a városé, hanem a Hungexpóé, és bontása után akár újrahasznosítható is lenne, ne maradjon a Városliget közepén, hanem valamelyik vidéki város kapja meg.

Miután a vidékre költöztetés nem történt meg, az épület lehetséges hasznosításáról 1974. május 15-én újra tárgyalt a VB, napirendre tűzve a volt kiállítási pavilonok sorsát. A PeCsa központi magját ekkor már fennmaradásra alkalmasnak ítélték, miközben megállapították, hogy a szélső, gyenge állapotú szárnyait már el is bontották. A jegyzőkönyv szerint a Hungexpo térítésmentesen adná át a csarnokot a fővárosnak, amelynek vezetői a BUVATERV hasznosítási javaslata alapján az épületben tornatermek kialakításában gondolkodtak. Úgy számoltak, hogy a 10 méter belmagasságú csarnokban a felújítás révén annyi tornatermet lehetne kialakítani, ami négy-hat környékbeli, udvarral és sportlétesítménnyel rosszul ellátott iskola gondjait oldaná meg.

Urbán Tamás felvétele. A látszóbetonnak „feleselő” népi motívumok, illetve rendőrök és egy sajtófotós a Petőfi Csarnok előterében. 1985. Fortepan

A régi vásárváros legnagyobb megmaradt csarnokának sorsa alig egy évvel később ismét a VB elé került, miután ugyanebben az évben a Magyar Néphadsereg szeretne volna kölcsönkérni a Dózsa György úton esedékes, április 4-ei katonai díszszemle kiszolgálásához. A VB 1975. március 26-i ülésén elhangzott, hogy az épületet csak iskolai célra lehet felhasználni. Ugyanakkor komoly vita robbant ki, mert korábban néhányan a teljes bontást javasolták, majd a kerületek révén az épület sportcélú hasznosítását pártolták, végül kiderült, hogy mindenki a fővárosra vár, és évekig is eltarthat a felújítás. Elhangzott az is, hogy „játszadoznak” az épülettel, illetve, ha nem sietnek a sportcélú hasznosítás megoldásával, akkor más kerül bele, kiadja bérbe a főváros. Ennek ellenére 1976. január 15-én is még csak ott tartott a város legfontosabb döntéshozó testülete, hogy a Budapesti Testnevelési és Sporthivatal (BTSH) megbízásából Magyar Péter építésmérnök elkészített egy javaslatot, miszerint a csarnokban nyolc darab, 11x18 méteres tornatermet lehetne kialakítani, a délkeleti bejáratnál pedig orvosi szobát, váróhelyiséget, gondnoki irodát és egy büféautomaták elhelyezésére alkalmas részt. Ebből sem lett semmi. Az épületet nem bontották el, nem lettek benne tornatermek, hanem a nyolcvanas évek elejéig is bútorraktárként hasznosították, így pusztult tovább.

Az emlékeinkben Petőfi Csarnokként élő ifjúsági, kulturális intézmény megszületése 1980-ban kezdett körvonalazódni, igaz, nem rögtön oda tervezték, ahol később helyet kapott. Azt, hogy a fővárosban szükség lenne egy új, ifjúsági szórakozóhelyre, két dolog inspirálhatta. Egyrészt a Budai Ifjúsági Park egyre tragikusabb állapota, illetve az induló hatodik ötéves tervidőszak. Ez utóbbi kapcsán Békesi László, a Főváros Tanácsa VB ülésének előadójaként kijelentette, hogy a tervidőszakban lehetőség lesz – azaz a tervek szintjén forrás volt rá – egy ifjúsági szórakoztató központ felépítésére. A kijelentés talán összefügghetett az Ifiparkban 1980. május 27-én történt balesettel és azzal, hogy a város akkori legnagyobb populáris zenei koncerthelyszíne közel egy évig zárva volt.

ban jelentősen hozzájárult a rendkívül nagy mennyiségben árusított és fogyasztott alkohol.”

1984. augusztus 5.
Punkzenekarok
az Ifiparkban.

Bemutakozott a Budai Ifjúsági Parkban a VHK, az Aurora (még a bírósági elítélése előtt), illetve a Marina Revue és a Rizikó Faktor. Ugyanezek a zenekarok 1984 májusában a balatonszemesi KISZ-táborban stúdiófelvételeket készíthettek.

1984. augusztus 15.
Az Omega-film
premierje.

Bemutatták a Jancsó Miklós által rendezett és Hernádi Gyula forgatókönyvével készült *Omega, Omega, Omega* című filmet.

„Indokoltnak tartjuk, hogy a Városliget egésze a főváros lakosságának – főként a fiataloknak – egésznapos szórakozó helye legyen. A Városliget területén elhelyezkedő létesítmények /FANK, Vidámpark, Széchenyi Fürdő, Cirkusz, Közlekedési Múzeum, Mezőgazdasági Múzeum/ a jelenlegi kihasználáson túl is alkalmasak számos közművelődési funkció ellátására, amelyek megvalósításával elérhető a Városliget komplex szabadidő központként való hasznosítása.”

BFL VIII.3813 FL 31/51/1984
Kivonat Budapest Főváros VB 1984.
XII. 9-i ülésének jegyzőkönyvéből.
2. napirendi pont: Fővárosi Ifjúsági
Szabadidő Központ (Petőfi Csarnok)
létesítése. A Budai Ifjúsági Park meg-
szüntetése. 2. sz. mell. 4. p.

Ugyancsak az Ifipark rossz állapota és bezárása inspirálhatta azt a tanulmánytervet, amit 1980 őszén, az Általános Épülettervező Vállalatnál Tihanyi Judit és Halmos György készítettek munkatársaikkal. Az úgynevezett „Városligeti tánc ház” koncepció még nem a PeCsa területével számolt, hanem a Hősök terét az M3-as autópálya bevezetőjével összekötő Kós Károly sétány melletti, az egykori Körszínház szomszédságában lévő telekkel. Ide álmodtak meg egy, elsősorban az Ifipark táncos szórakozóhely funkcióját kiváltó intézményt. Ma már tudjuk, hogy ebből se lett semmi, leginkább talán azért, mert mire a terv valósággá válhatott volna, már a PeCsa felújítása és új funkciókkal való megtöltése volt napirenden.

A Fővárosi Tanácsnál 1981. június 3-án tartott vezetői értekezleten ugyanis egyértelmű állásfoglalás született arról, hogy szükség van a Fővárosi Ifjúsági Szabadidő Központ létrehozására. Aminek a helyét is kijelölték a 29.732/1 helyrajzi számú ingatlanon álló Petőfi Csarnokkal és a vele szomszédos telken lévő telefonközponttal. Ugyanakkor azt is egyértelművé tették, hogy az épület a tervezett funkciókhoz túl nagy, illetve a szükséges forrást sem tudja a főváros egyedül biztosítani, így társberuházók bevonása szükséges. Meghatározták, hogy a beruházásnak 1982 második félévében el kell indulnia. Ennek érdekében pedig felszólították a BTSH-t, hogy a kezelésében lévő Petőfi Csarnokban az áruraktározást szüntesse meg és ezzel párhuzamosan az épületet adja át a Fővárosi Tanács Művelődési Főosztályának és a Közlekedési Múzeumnak. Ez utóbbi arra is utal, hogy a tervek szerint a 1984 második félévére átadandó épület egyik társberuházójának a lényegében a PeCsa szomszédjában álló közgyűteményt akarták.

Az új létesítmény tervezőjének az Általános Épülettervező Vállalatot jelölték ki, a kivitelezés fővállalkozójának pedig a Kulturinvestet. Úgy számoltak, hogy a beruházás teljes költsége 113,11 millió forint lesz, amiből 20 milliót a Közlekedési és Postaügyi Minisztérium (KPM), 30 milliót a KISZ KB, 9,8 milliót a KISZ Budapesti Bizottsága, 12 milliót az Állami Ifjúsági Bizottság biztosít, míg a hiányzó bő 40 millió forint a fővárost terheli majd.

Urbán Tamás felvétele. A Petőfi Csarnok előterébe álmodott Tinibutik a megnyitás után. 1985.
Fortepan

Az összesen több mint 11 ezer négyzetméteres területen az építkezés 1982-ben el is kezdődött. A megmaradt BNV-pavilon felújításáról és kibővítéséről szóló terveket a korábbi „Városligeti tánc ház” tervein is dolgozó Halmos György építész és Tihanyi Judit belsőépítész készítették, akik mellett meg kell még említeni a szabadtéri színpad fedését tervező Majoros Gábort, illetve a belső kialakításában részt vevő Geblusek Antal belsőépítészt is.

A régi csarnokot lényegében körbeépítették. A Széchenyi fürdő felé eső oldalon követték a csarnok 10 méteres belmagasságát, hogy legyen helyük a Közlekedési Múzeum repülőinek, míg a három másik oldalon egy földémmel kettéosztották a belmagasságot. Ez utóbbi következménye lett, hogy a repüléstörténeti kiállításához azon a bizonyos hídon keresztül lehetett eljutni, hiszen az emeletet a múzeum használta. Illetve ez a megosztás okozta a „művelődési ház” nagytermén kívüli helyiségeinek elsőre meglepően alacsony belmagasságát is.

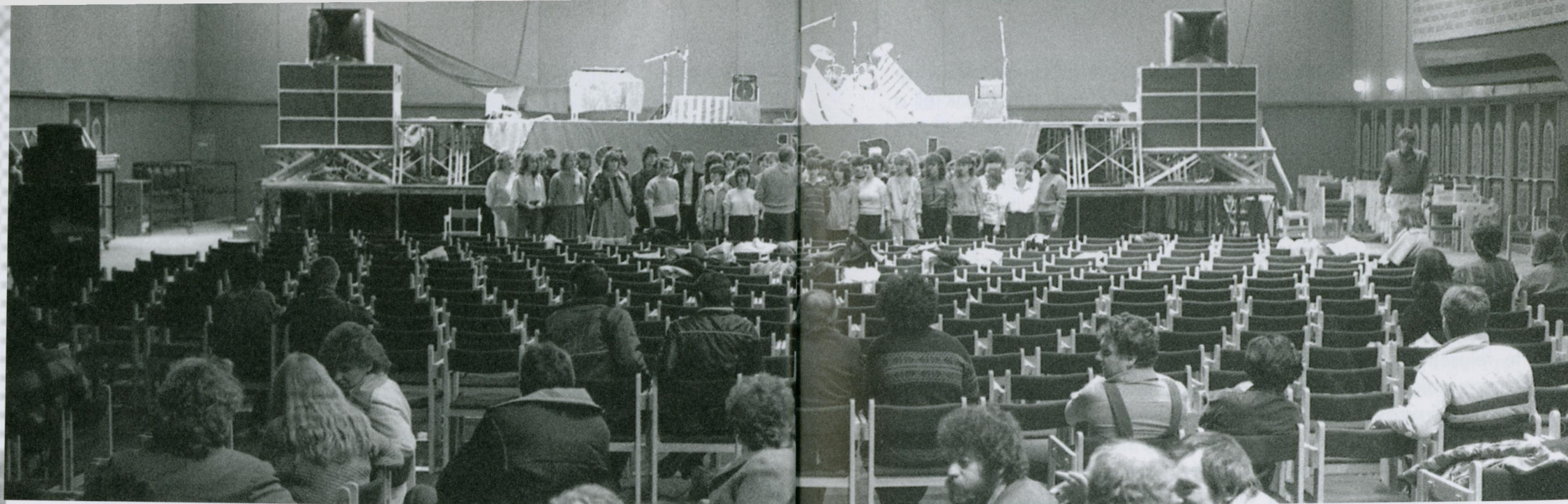
A koncerttermet körülölelő, U alakú földszint szabadtéri színpad felőli szárnyára került három különböző méretű (132, 92, 60 négyzetméteres) klubhelyiség, egy kisebb ruhatár, mosdók, illetve a külső és a belső színpadot is kiszolgáló hivatott

1984. augusztus 17.
Az Iron Maiden
első magyarországi
látogatása.

Rocktörténeti jelentőséggel bírt az Iron Maiden első magyarországi koncertje a BS parkolójában. A 12 000 főt befogadni képes létesítmény vezetői féltek beengedni a falaik közé ennyi, heavy metalra éhes rajongót, attól tartottak, hogy túl nagy kárt tesznek a berendezésben, ezért úgy döntöttek, inkább a háromszor ennyi embert is elbíró parkolójukat használják erre a célra. A számítás bevált: a helyszín zsúfolásig megtelt.

1984. szeptember 21.
Motörhead
a Volán-pályán.

Az Iron Maiden után alig egy hónappal a Motörhead tette tiszteletét Budapesten, a Volán SC Czában Samu téri (ma: Széchenyi tér), XV. kerületi sporttelepén. Az Ifjúsági Rendező Iroda által szervezett koncertre számos

Urbán Tamás felvétele. Az 1000 négyzetméteres nagyterem, ahol akár 2500 ember is elfért. 1985. Fortepan

öltözők. A Zichy Mihály út felőli szárnyon kapott helyet a kerthe-
lyiséggel is rendelkező, a szabadtéri színpadot is kiszolgáló büfé
és annak minden kiszolgálóhelyisége, a nagy befogadóképes-
ség miatt szükséges újabb vizesblokkok, illetve az irodák és egy
üzlethelyiség, ahol először úgynevezett „Tini butikot” nyitottak.
A harmadik szárny lényegében az egész épület, de főleg a kon-
certterem előtere, fogadótere lett, ahová a ruhatárakat is elhe-
lyezték, és ami kiállítások rendezésére is alkalmas volt. Miközben
tehát a fő funkciót, a nagyrendezvényeket kiszolgáló, középső
koncertterem 930 (máshol 1000) négyzetméteres, a körülötte
lévő – utólag épített –, fentebb felsorolt kiszolgálóhelyiségek kö-
zel háromszor akkora területet, majdnem 3000 négyzetmétert
foglaltak el. Aminek majdnem a felét a bejáratok és közlekedő
tette ki, ahová ugyan a tervezésnél beírták, hogy kiállításokra és
„folyóirat-olvasónak” is alkalmas, a gazdaságos működés szem-
pontjából azonban inkább teher lehetett a sok holttér.

A közel 1000 négyzetméteres nagyterembe nem állandó,
hanem mobil színpad került, amit leginkább az öltözők felőli vagy

a repülőmúzeum felőli falhoz állítottak. A tervekben az szerepelt,
hogy állva 2500, ültetve 1200, asztaloknál elhelyezve pedig 600
ember férhet el. A korabeli leírások szerint az új ifjúsági szóra-
koztató központ korszerű légtechnikával, hang- és fénytechnikával
lett felszerelve, amit a későbbiekben szinte mindenki cáfolt.
Az biztos, hogy a PeCsa nagytermének felépülésével Budapest
legnagyobb mozija, az egyik legtöbb ember befogadására al-
kalmas tanácskozóterme és egy addig nem létező kapacitású
koncertterme jött létre. Ha pedig a mellé épített, 5000 – máshol
6000 – ember befogadására alkalmas szabadtéri színpadot is
figyelembe vesszük, akkor a papíron megjelenő számok alapján
a PeCsa nemcsak Budapesten korábban nem létező befogadó-
képességű szórakozóhely lett, de kapacitásával elvileg pótolni
tudta az 1984 őszén bezárt Ifiparkot is.

Az már a tervezés időszakában egyértelmű volt, hogy
drágább, nemesebb anyagok használatát a költségvetés nem te-
szi lehetővé, így váltak dominánssá a tekintetet megragadó piros
és sárga színek, amelyek egyfajta „Ujjé, a ligetben” hangulatot

magyar banda áhítozott
előzenekarként, végül a
P. Box és a Pokolgép nyer-
te el ezt a dicsőséget.
Lemmyék másnap Deb-
recenben is megörven-
deztették a nagydéműt
zenéjükkel.

1984. szeptember 23.
Isten veled, Ifipark!

A P. Mobil *Elektromos te-
metés* című koncertjével
végre teljesen bezárta kapu-
it az 1961-ben nyílt Budai
Ifjúsági Park. A záróbulin
fellépett az Old Boys és
a The Shadow is.

1984. szeptember 29.
A *Tinisztár* kerestetik
televíziós döntője.

Az MHV, a *Pesti Műsor* és
a Magyar Televízió tehet-
ségkutatóján az első há-
rom helyezettet (Auguszt
Gábor [Bárió], Rojkovich
Zsuzsa és Valla Attila) az
MHV Start szerkesztősége
és a KISZ Központi Mű-
vészegyüttes Folkpódiuma
turnéra vitte.

is próbáltak árasztani. A tervezők jóval későbbi nyilatkozataiból tudható, hogy a korabeli építőipartól sem várhatták el a különleges megoldások kivitelezését. Így szükségmegoldások, „a legkevesebből a legtöbbet” elvnek megfelelő, kreatívnak tűnő, „sufnituninggal” próbálkozó, a szocializmusra oly jellemző kényszerek jellemezték az épületet. Ami elsősre feltűnt mindenkinek, az a betonfelületeken a zsaluzás nyomainak el nem dolgozása, amit sok helyen „látszóbeton” megoldásnak neveznek. Ennél kicsit meghökkentőbb lehetett a padozat aszfaltburkolata. Mindehhez jöttek a népművészeti ihletésű, madár- és virágmotívumokkal díszített ajtók, amelyek a korabeli megfogalmazás szerint „szinte feleseltek” a nyersbeton és kilátszó téglafal megoldásokkal. Ugyancsak a költségvetés korlátai indokolták a vidámnak gondolt külső piros oszlopok és sárga, üvegszálas poliészter-előtetők használatát. A legjobb és legtartósabb megoldásnak a szabadtéri színpad acélszerkezetes fedése bizonyult. Majoros Gábor munkája ugyanis 2006-ig állta az idő próbáját, és akkor sem a szerkezet, hanem csak a viszonylag könnyen cserélhető ponyva sérült meg. Egyszóval a PeCsa kialakítását a pénzühiány és a gyatra megoldások jellemezték, amik néhány építészti tervet is zárójelbe tettek. Hosszú távon a későbbi elbontás mellett kardoskodóknak ezek is érvekként szolgáltak, hiszen a PeCsa sem építészeti, sem művészeti szempontból nem volt értékes. Az viszont elvitathatatlan tény, hogy szükség volt az épületre, amit jól mutat, hogy a megnyitását követő két évben több mint 1,1 millió látogatója volt, és a tervezett saját bevételt 340 százalékra sikerült teljesítenie a 28 fős stábnak.

Mindezek ellenére az 1980-as évek közepén a Petőfi Csarnok küllemében Budapesten és Magyarországon is talán modern épületnek hatott. Nem véletlen, hogy több nyugati szakmai folyóirat is bemutatta, miként a hazai szaklapok is foglalkoztak vele. Ugyanakkor az tévedés, hogy a tervezőpáros ezért a munkájáért kapta 1990-ben az építészszakma legrangosabb állami elismerését, a művészeti középdíjnak számító Ybl-díjat. A mára ugyancsak eltűnt – átépített, körbezárt – Fehérvári úti, zikkurat formájú budai piacot is jegyző páros a valóságban egy gödöllői létesít-

ményért kapta évekkel később a rangos elismerést. Egyébként a két tervező 2016-ban úgy nyilatkozott, hogy „egy cseppet sem bánkódunk a bontásért, mivel sosem volt pénz a fenntartására, no meg szándék sem arculatának megőrzésére, konzekvens fejlesztésére, olyan gyalázatos állapotba került az idők során, hogy csak szégyellhettük, hogy közünk volt hozzá”.

Az épület közel 130 éves története 2016-ban ért véget, amikor az újságírók még egyszer, utoljára bejárhatták. Az akkori cikkekből kiderül, hogy az épület karbantartására és állagmegőrzésére csak az utolsó egy évtizedben közel félmilliárd forintot fordítottak, és egyes vélemények szerint jobb állapotban volt, mint sok hasonló funkciójú közművelődési intézmény. A Liget Projekt azonban más funkciót szán a területnek, így összecszerűen majdnem ugyanannyi forintba került 2017-ben a bontása, mint a nyolcvanas évek elején a kialakítása.

Tájékoztató irodalom

„A Magyar Automobil Club 1900-ban rendezett első ilyen eseménye után öt évvel megvalósult kiállítás”, *Magyar Járőr*: <https://magyarjarmu.hu/tortenet/a-magyar-automobilizmus-elso-lepesei/> (utolsó letöltés: 2018. november 2.)

„A Petőfi Csarnok tervezői sem bánják a bontást”, *Urbanista blog*, 2016. december 6. <https://index.hu/urbanista/2016/12/06/a-petofi-csarnok-tervezoi-sem-banjak-a-bontast/> (utolsó letöltés: 2018. november 2.)

„A városligeti Petőfi Csarnok rekonstrukciója. Fővárosi Ifjúsági Szabadidő Központ és Repülési Múzeum. Építészek: Tihanyi Judit és Halmos György (ÁÉTV)”, *Magyar Építőművészet* 77 (1986) 1, 24–25.

Bajnai Zsolt, „Ifipark a Várkertben”, in Vass Norbert (szerk.), *Volt egyszer egy Ifipark*, Budapest: Cseh Tamás Program könyvek, 2016.

Bart István (szerk.), *Budapest krónikája*, Budapest: Corvina, 2007.

Berza László (főszerk.), *Budapest lexikon*, Budapest: Akadémiai, 1993.

BFL (Budapest Főváros Levéltára) XXIII.102.a.1: Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyvei: 1976. január 14., 1976. május 15., 1981. május 6., 1981. június 3., 1982. augusztus 4. (Digitális formában elérhetőek: https://library.hungaricana.hu/hu/collection/leveltari_iratok_bpftjkw/).

Bölonyi József, *Magyarország kormányai 1848–1992*, Budapest: Akadémiai, 1992.

Puskár Krisztián, „Kicsinosítják, aztán kivégzik a Pecsát”, *Origo*, 2014. március 7. <http://www.origo.hu/kultura/20140306-lebontjak-a-petofi-csarnokot.html> (utolsó letöltés: 2018. november 2.)

„Tető az együttlét fölött. Interjú Lehel László igazgatóval”, *Új Szó*, 1991. július 10.

1984. december 7.
Vezetőcsere a KISZ élén.

A KISZ Központi Bizottsága Hámori Csabát választotta új első titkárnak, aki 1988-ig töltötte be ezt a tisztséget. A KISZ KB addigi első titkára, Fejti György az MSZMP Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Bizottságának első titkára lett.

1984. december 14–16.
A Fonográf
három búcsúkoncertet
adott a BS-ben.

1984. december 26.
A Hobo Blues Band
egyetlen alkalommal
adta elő a BS-ben
színpadi kellékekkel
és jelmezekkel
a *Vadászat* című,
dupla nagylemezét.

K. Horváth Zsolt

Nem-egyidejű egyidejűség

A Petőfi Csarnok a művelődési ház
és a globális populáris zenei helyszín között

Jóllehet a Petőfi Csarnok név már az 1970-es évek közepén feltűnik Budapest Főváros Tanácsának irataiban, de az, hogy e név alatt ifjúsági szabadidőközpontot alapítanak, csak az 1980-as évek legelején vált egyértelművé. Az a tény, hogy az államszocialista hatalom szabályozni, keretek közé szorítani próbálta a fiatalok szabadidő-eltöltését, önmagában nem meglepő, de korántsem mindegy, hogy technikailag miként kivitelezte azt. A fiataloknak a populáris zenéhez kapcsolódó szabadidő-eltöltését persze napjainkban is szabályozza az állam és az önkormányzat (sok koncert-helyszínre például 18 éves kor alatt csak szülőkkel lehet belépni), de mindennek a Kádár-korszakban felügyelő és büntető logikája is volt.

Az 1950–1960-as évek fordulójától, a rock and roll, majd a beat név alatt feltűnő új populáris zenei formák, de még inkább a hozzájuk kapcsolódó – akkor szubverzívnek tűnő – magatartásminták (öltözködés, hajviselet, táncolás, ugrálás stb.) világszer-
te új helyzet elé állították a felnőtt társadalom tűrőképességét. Ám a Fal innenső oldalán a belügyi szervek az „ifjúsági problémának” nemegyszer kriminalizálással igyekeztek elejét venni. A Kádár-korszak ifjúságpolitikája ennyiben kétarcú: Michel Foucault nyomán azt mondhatjuk, hogy egyszerre jellemzi a felügyelet és büntetés igénye és gyakorlata. Egyfelől az 1961-ben kapuit meg-

AZ INTÉZMÉNY LÉTREHOZÁSA, CÉLJA

Régóta sürgető igény volt a fővárosban az ifjúság számára egy egész évben üzemelő, kulturális, sportolási és szórakozási lehetőségeket egyaránt biztosító komplex intézmény létrehozása.

A Fővárosi Tanács 1982-ben 407 sz. határozatával döntött egy új Fővárosi Ifjúsági Szabadidő Központ létesítéséről és megkezdte a 120 millió Ft-os beruházás előkészítését. Az intézmény a Városligetben a BNV egy régi épületének helyén – a Repüléstörténeti Múzeummal együtt – került kialakításra.

Elnevezése: Fővárosi Tanács VB. Petőfi Csarnok

Az épület hasznos alapterülete: 3.930 m²

(Helyiségeinek megoszlását az 1.sz. melléklet mutatja).

Az intézmény indulását a Fővárosi Tanács VB. az 518/1984 alapító határozata engedélyezte, megjelölve a fő tartalmi célkitűzéseket és kereteket. Működésének első másfél évét kísérletnek tekintettük és további munkáját a szerzett tapasztalatok és a felügyeleti vizsgálat megállapításai alapján kívánjuk véglegesíteni.

BFL VIII.3813 lkt. sz. n. Kis Lajos, osztályvezető jelentése a Petőfi Csarnokban végzett általános felügyeleti vizsgálat tapasztalatairól, 1987. 04. 22. 2. p.

nyitó Budai Ifjúsági Parkkal *felügyelni* óhajtotta az ifjúság szabadidő-eltöltését, másfelől azonban a koncepciók alapon működtetett galeri-perekkel (Kalef, belvárosi galeri, nagyfások) *büntette* is a szerinte a szcéna peremére sodródott személyeket. Noha a rendszer fennállása során ennek a kettős stratégiának az intenzitása folyamatosan változott, de mindvégig fennmaradt: elég, ha az

1984-ben megjelent
néhány fontosabb
külföldi és magyar
lemez:

Alphaville: *Forever Young*,
Bruce Springsteen: *Born in the U.S.A.*,
Deep Purple: *Perfect Strangers*,
Iron Maiden: *Powerslave*,
Madonna: *Like a Virgin*,
Mike Oldfield: *Discovery*,
Nena: *99 Luftballons*,
Queen: *The Works*,
Red Hot Chili Peppers: *The Red Hot Chili Peppers*,
Run-D.M.C.: *Run-D.M.C.*,
Tina Turner: *Private Dancer*,
Van Halen: *1984*,
Deák Bill Gyula: *Rossz vér*,
Első Emelet: *Első Emelet 1.*,
Fonográf: *Jelenkor*,
Hobo Blues Band: *Vadászat*,
KFT: *Bál az Operában*,
Locomotiv GT: *Ellenfél nélkül*,
P. Mobil: *Honfoglalás*,
Solaris: *Marsbéli krónikák*,
V'Moto-Rock: *Garázs kijárat*.

1982-ben bíróság elé citált szegedi CPg és veszprémi Közellen-ség nevű zenekarokra gondolunk. Mindennek ellenére azonban az ifjúsági kultúra két évtizedes jelenléte, a zenei és stílári változások hatása a közönség öltözködésére, hajviseletére, zenehallgatási szokásaira az 1980-as évek elejére többé-kevésbé megszokottá vált, és általánosságban elmondható, hogy a hatalom normalizáló stratégiájának fontosabb elemévé – a büntetés visszaszorításával – mégiscsak a *felügyelet* vált (ideértve természetesen az állambiztonsági megfigyeléseket is). Az új fővárosi ifjúsági szabadidőközpont részben ennek az ifjúságpolitikának, részben az 1970-es évek második felében fogantatott új közművelődés-fogalomnak a jegyében született.

Az Magyar Szocialista Munkáspárt 1974-es közművelődési határozata, valamint a közművelődésről szóló, 1976. évi 5. törvény ugyanis részben új szerepet szánt a kultúrának a magyar társadalom életében. Az egyik ilyen döntő változás az, hogy a párt- és állami vezetés szanálta a korábbi „népművelés” címszó alá besorolható eljárásait, hiszen nevéből is láthatóan az túlzottan műveltető, egyoldalú és hierarchikus jellegű volt. Az ehhez képest javasolt „közművelődésből” egyrészt történeti mintákra asszociálhatunk, hiszen a 19. század végi Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületre vagy a szegedi Móra Ferenc Múzeum homlokzatára írt feliratra gondolhatunk, másrészt e fogalom magában foglalja a cselekvő szándékát, akaratát, ennyiben tehát dialogikusnak és demokratikusnak tűnik. A változások bevezetése mellett azonban maga a törvény archaikus is marad annyiban, amennyiben közművelődési alapintézménynek tekinti a művelődési házat, melynek céljaként „a kultúra demokratizálását, a közösségi gondolkodás és életmód általánossá tételét” jelöli meg.

A döntéshozók egészen egyszerűen nem mérték fel annak jelentőségét, hogy az 1960-as években hihetetlen népszerűsége szert tevő televízió, valamint a fentebb kivonatolt ifjúsági kultúra szociológiai értelemben *átrendezte* a magyar társadalom érték-szerkezetét, aminek következtében a művelődési házak – mint az 1970-es évek művelődésszociológiai kutatásai rámutattak – vagy fokozatosan elnéptelenedtek, vagy, a talpon maradást szem előtt tartandó, nyitottak a nagy felhajtóerővel rendelkező, de bel-

Urbán Tamás felvétele. A Liget SC gombfocicsapata. 1987. Fortepan

ügyi szempontból sokszor rizikós populáris zenei koncertek felé. A magyar társadalomtudományos gondolkodás észlelte, sőt mi több, szóvá is tette ezt a fajta – a kultúrában, illetve szűkebben a művészetben jelentkező – változást. A kulturális integráció hagyományos formáinak válságjelenségeiről, sőt kudarcáról értekezve Vitányi Iván azt a költőinek tetsző kérdést fogalmazta meg, miszerint „nem utópia-e (...) a tömegszervezetek kulturális munkájának és kulturális tömegszervezetek munkájának megélénkítése, az értelmiség összefogása, a lakosság, a nép mind szélesebb körű bevonása az új aktív-közösségi-generatív kultúra megteremtéséhez”?

A szociálpszichológus Pataki Ferenc pedig azt emelte ki, hogy az 1970-es évtizedben a társadalmi identitások formálása elkanyarodott a klasszikus munka-közelet-társadalmi nyilvánosság-szabadidő modelltől. Úgy fogalmazott, hogy ez a modern társadalmakban tapasztalható változás a szocialista országokban rövidebb idő alatt ment végbe, így hatása még inkább látható.

1985

1985. február 20.
Megnyílt a Budapesti
Kongresszusi Központ.

Itt adták át először 1986. december 20-án a Magyar Rádió popzenei elismeréseit, az eMeRTon-díjat. A zenekari kitüntetéseket a Bojtorján és az Edda kapta, míg Vikidál Gyula lett az év musicaléneke.

1985. március 8.
Bevezették
a többes jelölést.

Az 1983. július 6-i MSZMP KB-határozat alapján az új választójogi törvény bevezette a kötelező többes jelölést. Így 1985. június 8-án a hétszázhatvanhat jelölt közül – harmincnyolc év óta először – hetvenegyen nem a Hazafias Népfront listáján indultak, mégis minimális lett az ellenzéki képviselők száma. Ekkor merült fel Bródy János indítása is a választásokon.

ÖSSZEGEZÉS

A Petőfi Csarnok a számára megszabott funkcióknak megfelelően kezdte meg tevékenységének kialakítását. Az eltelt - közel 2 éves működés - az útkeresés időszaka volt. A kivitelezési nehézségek, a működéshez, illetve működtetéshez nélkülözhetetlen feltételek hiánya, a sokrétű feladatvállalás mellett - kialakult az intézmény nyitott profilja.

Eredményesen hozott létre és működtet elsősorban tömeges ifjúsági szórakozási lehetőségeket. Rendezvényeiben olyan kezdeményezéseket bontakoztatott ki, amelyek - részben kuriózum jellegükénél fogva - nagy látogatottságot és népszerűséget eredményeztek.

Az új, induló intézménnyel szemben a vezetés esetenként túlzott feladatvállalásokat tett, amelyek rendkívül sok külső erő bevonásával valósulhattak csak meg, amelyre pedig az intézménynek nem minden esetben volt meg az anyagi fedezete.

Dicséretes az intézmény jó kapcsolatrendszere és nyitottsága, az új kezdeményezések iránti fogékonysága.

Adós maradt azonban napjaink gazdasági helyzetét és az intézmény pénzügyi lehetőségeit számba vevő felelős, átgondolt gazdálkodással.

A javaslatok, a fejlődés, a fejlesztés fő irányainak megfogalmazásakor arra törekedtünk, hogy elsősorban a már meglévő tevékenységek, a kialakult működési gyakorlat minőségi elemei teljesedjenek ki és a várható közösségi és szakmai igények mobilán beépülhessenek az intézményi struktúrába.

BFL VIII.3813 lkt. sz. n. Kis Lajos, osztályvezető jelentése a Petőfi Csarnokban végzett általános felületes vizsgálat tapasztalatairól, 1987. 04. 22. 27. p.

„Ez a felgyorsult (...) fejlődés, amelynek menetében egy politikai és egy társadalmi forradalom kapcsolódott össze a termelés és az életmód viharos átalakulásával, immáron milliókat emelt ki régi identitásuk keretéből (...), anélkül azonban, hogy minden ponton újakat tudott volna kínálni, illetve hogy a felkínált identitás-ke-

reket (...) kellően meg tudta volna gyökereztetni a hétköznapi tudatban, tapasztalásban és hagyományban.” Pataki oda futtatta ki gondolatmenetét, hogy az 1970-es évtizedben különös hangsúllyal jelentkeznek ezek az identitásproblémák, melyek a legplasztikusabban az ifjúsági kultúrában törtek a felszínre. Amerikai példákra hivatkozva a hatvanas évek ellenkultúráját effajta, az újabb azonossági formák kimunkálására tett kísérletnek tekintette. Előadását azzal zárta, hogy az érett szocializmusnak választ kell adnia ezekre az általánosan jelentkező modernitásproblémákra, különben nem lesz képes integrálni saját állampolgárait a társadalomba. Ennek záloga pedig, hogy létre kell hoznia, ki kell munkálnia „egy újfajta társadalmi identitás alapjait és feltételeit”. Ezek az értékelések azonban két olyan értelmiségi megnyilatkozásaiból tetszenek ki, akiknek egyrészt valóban volt rálátásuk a folyamatokra, másrészt politikai beágyazottságuk okán véleményük adott esetben eljuthatott a döntéshozókhoz is.

Ha belenézünk a Petőfi Csarnok alapításának levéltári dokumentumaiba, akkor láthatóvá válik, hogy áttételesen ugyan, de gyakorlati szinten is megfogalmazódnak e kérdések. Az egyik oldalon Budapest Főváros Tanácsa az aufklárista szellemben fogant közművelődési törvény nevében cselekszik, amikor az új intézmény szerepei közé sorolja a kisközösségek megalakulásának elősegítését, általában az aluról szerveződő művészeti tevékenységek pártolását, támogatja tehát a professzionális előadó-művészettel szemben a kulturális öntevékenységet. Ám a másik oldalon az alapítási dokumentumokban azt is kimondják feketén-fehéren, hogy a Petőfi Csarnok építészeti megjelenésének különböznie kell a hagyományos művelődési házak architektúrájától (épp azért, hogy a fiatalokat ne riassza el), valamint az is egyértelmű az első pillanattól fogva, hogy az intézménynek saját fenntartásához *bevétele*t kell termelnie. Az első évre tervezett költségvetés szerint a fenntartó Fővárosi Tanács 1984-ben azt indítványozta, hogy a 13,5 millió forintos alaptámogatáshoz az intézménynek 7 millió forintos bevételi kötelezettséget kell kitermelnie. A terv + piac, valamint az úgynevezett közgazdasági szemlélet terjedése korántsem volt újdonság, hiszen az MSZMP 1966-os, IX. kongresszusán már irányelveként fogalmazták meg a központi költségvetés-

1985. március 11.
Mihail Gorbacsov
az SZKP új főtitkára.

Vele a reformer erők kerültek hatalomra, nevéhez fűződik a peresztrojka (átállás) és a glasznoszty (nyilvánosság, nyíltság), amivel a politikai-gazdasági válságra igyekezett megoldást találni. A hidegháborús fegyverkezési hajszába belerokkant Szovjetunió élén Gorbacsov közeledett az Egyesült Államokhoz, és nem tartóztatta fel a keleti blokk országainak reformjait sem. 1991-ben lemondott a Szovjetunió elnöke címről.

1985. április 4.
Bemutatták az *Itt élned, halnod kell* című rockoperát.

Magyarország szovjet megszállásának – akkoriban felszabadulásnak nevezett – negyvenedik évfordulója alkalmából vitték közönség elé a budapesti Hősök terén az *Itt élned, halnod kell* című rockoperát a kitűnő

re nehezedő nyomás csökkentését, amit utóbb Hegedüs András az „optimalizálás modelljének” nevezett, ami magában foglalja a „stabilizálás és a dinamizálás kettős követelményét”.

Ám az 1980-as években Magyarország már egészen más politikai és gazdasági helyzetben volt. Mindenképpen szem előtt tartandó az a hidegháborús globális kontextus, melyet hazánk esetében, legalábbis politikai szempontból, a Szovjetunió szabott meg. Amikor 1985. április 4-én, a felszabadulás ünnepén megnyitotta kapuit a Petőfi Csarnok, a Szovjetunióban nagyjából három hete halott volt Konsztantyin Csernyenko, és Mihail Gorbacsovot választották a Szovjetunió Kommunista Pártjának főtitkárává. A szovjetológiai szakirodalom ezzel a mozzanattal lezártnak tekintti a Leonyid Brezsnyev – és két, rövid ideig hivatalban lévő utódja, Jurij Andropov és az említett Csernyenko – nevéhez fűződő „pangás éveit”, és innen datálja a Gorbacsov nevéhez köthető „glasznosztj” és „peresztrojka”, vagyis a változás időszakát.

Magyarországon e mozzanatok némileg eltérő forgatókönyv szerint történtek, így a pangás fogalma is másképpen értelmezendő. Az idős, betegeskedő Kádár János személye és politikája, valamint a társadalmi nyilvánosságban is mindinkább tárgyalt, növekvő külföldi adósság problémája negatív értelemben nyomta rá bélyegét az ország életére. Ennek következtében az évtized elejétől-közepétől egyre inkább érezhető volt a váltás, vagy ahogy akkoriban nevezték, a *reform* igénye (melyet persze a Szovjetunióban foganatosított változások is sürgettek). Az utódkeresés és a hatalomátadás elhúzódó mozzanata azonban növelte a társadalom tagjaiban azt az érzést, hogy a hatalom elbizonytalanodott. Ettől korántsem függetlenül pedig a gazdasági élet területein egyre hangsúlyosabban teret nyerő magánszektor és a nyomában meginduló vagyoni differenciálódás világosabbá tette, hogy az államszocializmus korábbi évtizedeiben rögzült normák és szabályok (például a szocialista embertípusról) fokozatosan érvényüket veszítik. A magyar nyilvánosságban nem volt teljesen ismeretlen az a tény, hogy a hetvenes évek elejétől Magyarország külföldi adósságokból finanszírozza a belső fogyasztást. Ennek következtében – az árfolyamvesztésből fakadó hibákat itt most nem említve – a tartozás összege az 1973-as 2,1 milliárdról

1989-re 20,4 milliárd dollárra ment fel. Ráadásul a második nagy eladósodási hullám épp 1985–1986-ben kezdődött meg, amikor is négy-öt év leforgása alatt az 1984-es, 11 milliárd forint körüli összeget újabb hitelekkel majdnem megduplázták a döntéshozók. A helyzet nehézségét felismerve már az 1980-as évek legelején lazítottak a gazdasági szabályzókon: egyre szabadabbá vált a fogyasztási magánszektor (kisipar, kiskereskedelem, szolgáltatás), az 1981. évi 15. törvényerejű rendelettel pedig teret engedtek a gazdasági munkaközösségek alapításának, működtetésének is. Ezekkel az intézkedésekkel elsősorban a belső keresletet igyekezett kielégíteni az ideológiai szempontból egyre gyengébbnek mutakozó hatalom.

A Petőfi Csarnok létrejötte tehát ebből az ugyancsak elmentmondásos kontextusból érthető meg. A hatalom formailag még fenntartotta a művelődés formáinak hivatalos, szocialista igényét, ám a kultúrát magát már rég nem tartotta a gazdasági körülményektől független jószágnak, sőt kifejezetten szorgalmazta annak piacositását. A megvalósulást tekintve innen érthető meg az a cél, hogy a Csarnok a hivatalos dokumentumok alapján nem populáris zenei helyszíneként jön létre, hanem komplex művelődési intézményként. Ugyanakkor a belső elaborátumok már explicitte teszik, hogy a tervezésnél ügyelni kell arra, hogy az épület ne hagyományos kultúrháznak nézzen ki, mégpedig azért ne, hogy vonzó legyen a fiatalok számára. A „húzd meg, ereszd meg” politikáját eközben azt tette még plasztikusabbá, hogy a populáris zenei koncertekhez nélkülözhetetlen fényparkra és korszerű hangosításra ellenben nem volt pénz.

Egy 1987-ben készült, a Petőfi Csarnok működéséről szóló elaborátum arról számol be, hogy a – tervezettét messze meghaladó – látogatószám és bevétel visszaigazolta az intézmény sokszínű programkínálatát, mely a populáris zenei koncerteken túl magában foglalt színházi előadásokat, kortárs tánc- és zenei előadásokat, kiállításokat is. Utóbbinál meglepően széles a spektrum, amennyiben az ipariműszer-, a kortárs művészeti, a legó- és a fotókiállítás mellett sort kerítettek egy Commodore show-ra is (ez a korszak egyik vezető személyiségmárkájához kapcsolódik). Mindez kiegészült a hagyományosan betervezett gyermek-

pártkapcsolatokkal rendelkező Koltay Gábor rendezésében. Szerepelt benne Nagy Ferő, Vikidál Gyula és Deák Bill Gyula is. Az erről készült filmet 1986. március 13-án mutatták be.

1985. június 7.
Pataky Attila
újra a kör közepén.

A BS-ben hétezer rajongó előtt tartott, fergeletes sikerű koncertjével újra összeállt a Pataky Attila által vezetett Edda Művek. A visszatérő buli főpróbáját Szegeden tartották meg április 14-én, majd a BS után július 7-ig még számos helyen megfordultak, mindenhol óriási ovációt keltve. A nyolc új dal közül egyértelműen *A kör* lett a legnagyobb sláger.

A Petőfi Csarnok konkurenciái

Fekete Lyuk

A Golgota utcai épülettömböt a Magyar Királyi Államvasutak Gépgyára építtette 1910-ben, a gyár munkásainak. A kultúrházat 1945 után a Vasas Szakszervezet felügyelte, és a Vörösmarty Művelődési Ház nevet adták neki. 1988-tól megszűnt a szakszervezeti támogatás, a lepusztult pincehelyiségből pedig az egyik legfontosabb underground szórakozóhely lett. Az ötlet Nagy Gyulától származott, a kidolgozásban és megvalósításban pedig a Balkan FuTourist mellett számos művész is részt vett. A Balkan adta az első koncertet 1988. február 26-án. Jártak ide punkok, rockerek, Cure-osok, alternatív-

vok, gruftik, néha még skinheadek is. Fellépett a teljes magyar underground mezőny az Aurorától a VHK-ig. A Lyukból indult az FO. System és az AMD, de innen futott be a Tankcsapda, a Pál Utcai Fiúk, valamint a Kispál és a Borz is. A helynek idővel lett próbaterme, saját stúdiója és újságja is. 1994 körül Nagy Gyula és a művelődési ház vezetése összekülönbözött, s ezt tetézte még egy késelés is a ház előtt, aminek nem volt köze a Fekete Lyukhoz. Nagyot kirúgták, és a klubnak befellegzett. Később még próbáltak életet lehelni bele, de a Lyukat feltámasztani már nem lehetett.

Fábián Titusz

Marczibányi téri Ifjúsági Ház

Az első fővárosi ifjúsági ház felépítéséről 1970-ben született határozat, 1972. december 9-én pedig már a megnyitó ünnepségen koccintottak a kerületi káderek. A Marczinak különleges volt a felhozatala: minden vasárnap a Másik János vezette Interbrass játszott itt, Deseő Csaba pedig rendszeresen dzsessztörténeti előadásokat tartott a Házban. A közönség a Syriust, a Vízöntőt, a Bojtorjánt, a Benkó Dixieland Bandet, a Kolindát és a Tolcsvay-triót is hallhatta, de a II. kerületi Művelődési Központ részeként működő intézményben fellépett a Kaláka és Cseh Tamás is. Egy időben a Muzsikás tartott tánchá-

zakat, a keddi diszkoért pedig Bezeg László felelt. 1980-ban a Dimenzió lett a dzsesszklubok rezidense. Volt itt amatőr filmstúdió, fotólabor, irodalmi színpad, képző- és iparművészeti klub, magnós kör, de táborokat és a legkülönbébb tanfolyamokat is rendszeresen tartottak a faburkolatú belső terekben. A nyolcvanas években itt indult be B. Tóth László *Poptarisznya* című műsorának „élő melléklete”, de működött itt Lord-klub, indiaizene-klub, Dolák-Saly Róbert pedig a blues- és countrybarátok számára tartott alkalmakat. A hely népszerűsége a kezdetek óta töretlen.

Vass Norbert

Almássy téri Szabadidőközpont

A szabadidőközpont megépítését 1976. július 1-jén hagyták jóvá. Az eredetileg úttörőháznak szánt épületben 1983-ban már *Ki mit tud?*-ot rendeztek, és fellépett itt Billy Cobham dzsesszdobos is. A Faxni és a Topó Neurock Társulat is rendszeres vendégei lettek a helynek. 1985 a különböző klubok felfutásának az éve: a Poptojás-klubok, az Első Emelet és a KFT klubja is ekkor kapott helyet a szabadidőközpontban, de az ország első komoly és független pop-rock-dzsessz szaklapja, a *Polifon* szerkesztősége is itt székelte. 1986-ban indultak be a Téka-táborok, és ekkor volt az első, amatőröknek szóló *AORTA Fesztivál* is. 1987-ben költözött ide a hírhedt Club 2000 a Rádayból. A központ

többek között az Európa Kiadó, a Balaton, a Sziámi, az Agi és a fiúk, a Balkán FuTourist, a Sexepil és a Neurotic kedvelt helye volt, de a Kézi Chopin és az Aurora is megfordult itt egyszer-egyszer. 1988-ban az Almássy az *Intermámore* '88 hangfesztiválnak adott helyet. 1995-ben a központ profilváltáson ment keresztül, de ennek ellenére is csökkent a látogatók száma. 2003-ban felmerült, hogy bezárnak. 2005-ben tettek még egy kísérletet az újraindításra, azonban 2007. december 31-én végleg becsukták a kapukat. 2010-ben Almássy Hall néven ugyan újraindítottak, azonban egy évre rá ez a klub is eltűnt a süllyesztőben.

Murza Tímea

Tilos az Á

A Tilos az Á-t Németh Vladimir (Vova) alapította, a klub 1989 szilveszterén nyílt meg a Mikszáth téren. A híre előre elterjedt, a nyitóbuli is telt házas volt. Itt alakult meg a Vajdai Vilmos-féle TÁP (azaz Tilos az Á Performance) Színház, a Kis-tamás László-féle Vákuum TV és a Tilos Rádió is. A hely az alapvető underground irányultság mellett változatos zenei műfajokat fogadott be. Olyan zenészek léptek fel, mint az Andersen, a Csókolom, a Flash, a Kispál és a Borz, a Korai Öröm, Lajkó Félix, a Másfél, DJ Palotai, Szemző Tibor, a Quimby és az Új

Nem. Az ef Zámbo Happy Dead Band pedig öt éven keresztül hetente visszatérő fellépő volt. A hely örökségét a Tilos az Á Produkció zenei kiadó vitte tovább. Mára legendává vált, hogy 1991 júniusában itt bulizott (zárt körben) a szovjet csapatok kivonulását ünneplő búcsún Frank Zappa. A Tilos az Á léte beszéd- és vitatéma volt, ám míg a külföldi sajtó méltatta, itthonról egyre több támadás érte. A sorozatos drogvádak, rendőrségi razziák, lakossági panaszok, érdekellentétek miatt a klub 1996-ban végleg bezárt.

Gyöngyösi Lilla

1985. június 14–16.
A Kádár-rendszer
első ellenzéki
találkozója.

A monorierdei kempingben Donáth Ferenc vezetésével ellezéki értelmiségi összeövetelt tartottak. A megjelent művészek, történészek, „demokratikus ellenzék” tagjai, '56-osok és reformközgazdászok a népi és az urbanus oldalról egyaránt jöttek.

1985. július 20.
Totál '85 Pakson.

Az első magyar punkfesztiválon a helyi Ifjúsági és Úttörőházban mások mellett a Tizedes meg a többiek, a Marina Revue, az Oi-Kor, a 88-as csoport és a Pál Utcai Fiúk léptek fel. 1987 áprilisában pedig megrendezték második országos fesztiváljukat *Süttőn, Totál '87* címmel.

programokkal, folk- és táncházestekkel, nyári táborokkal, sportrendezvényekkel (főleg a Liget SE révén) és – e kötetben külön fejezetben tárgyalt – Csillagfény diszkóval. Ugyanez a Fővárosi Tanácsnak készült beszámoló komoly fegyvertényként könyveli el azt, hogy a Csillagfény szolgált a Sky Channel amerikai műholdas televízió forgatásának helyszínéül, s ennek eredményeként mintegy 50 millió nézőhöz jutott el világszerte a Petőfi Csarnok híre. Az egyre inkább védjeggyé váló Csillagfény diszkó pedig nemcsak a vidéki Magyarországon kapott növekvő figyelmet, de, mint az elaborátum megjegyzi, külföldről, a Szovjetunióból, Bulgáriából, sőt a Német Szövetségi Köztársaságból is érdeklődtek iránta. A pozitívumok mellett Lehel László igazgató azonban azt is hangsúlyossá teszi, hogy méreteinél fogva a Petőfi Csarnok nem tudta betölteni hagyományos közművelődési feladatát a – fentebb Vitányi Iván által szóvá tett – *lokális közösségépítés* tekintetében. „Kevésbé tudott megfelelni (...) annak a feladatnak, hogy a különböző kiscsoportok, elsősorban a környéken lakó diákok szabadidős foglalkozásainak bázisa legyen” – fogalmaz a dokumentum. A túl nagy belső terek eleve nem voltak alkalmasak az intímabb, rétegigényeket kielégítő, alulról építkező, öntevékeny rendezvények megtartására, vagyis a Csarnok ebből a szempontból levált a hagyományos művelődési házak feladatairól, s egyre inkább a professzionális – az igényesség és a nyereségesség ketősségével rendelkező – programszervezést tartotta szem előtt.

Nem nehéz észrevenni, hogy a kor lehetőségeinek engedve, a Petőfi Csarnok már nem a hatalom ideologikus kultúrafogalmát igyekszik megvalósítani (mely magában foglalná a minél szélesebb kulturális hozzáférést és a generatív, öntevékeny művelődés eszméjét), hanem egyre inkább a kapitalizmus kulturális logikáját követő, professzionális rendezvényhelyszínné válik (ami azért megtart bizonyos alulról szerveződő kezdeményezéseket, például a zenei klubokat). Ezt a kultúra szociológiája szempontjából is izgalmas következtetést Lehel László igazgató is nyugtázza, amennyiben 1993-ban úgy fogalmaz, hogy a Petőfi Csarnok „már nemcsak ifjúsági szabadidőközpont”, hanem – tehetjük hozzá – a kulturális

Az előző oldalon:

Bp. Szabó György: *Hollandiából: Margriet Eshuijs Band. Plakát. 1986. Országos Széchényi Könyvtár, Plakát- és Kísnyomtatványtár, PKG.1986/491*

1985. július 27–
augusztus 3.
A XII. Világifjúsági
Találkozó (VIT)
Moszkvában.

A hatszázötven fős magyar delegációt Hámori Csaba, a KISZ KB első titkára vezette, kiutazott Moszkvába Maróthy László, a Minisztertanács elnökhelyettese és Szűrös Mátyás, az MSZMP KB külügyi titkára is. Az eseményen fellépett mások mellett a 100 Folk Celsius, és közönségtalálkozót is szerveztek Farkas Bertalan úrhajóssal.

1985. október 5.
Álmodj, királylány!

Először rendeztek a kommunista Magyarországon országos szépségkirálynő-választást a Budapest Kongresszusi Központban, amit a tizenhat éves fonyódi gimnazista lány, Molnár Csilla nyert meg. A következő évben ő képviselte Máltán hazánkat a Miss Európa szépségversenyen, ahol harmadik helyezést

piac roppant változékony, a kereslet-kínálat elvére épülő szolgáltatóegysége. Ebből a szempontból az 1990-es rendszerváltás csak annyiban hozott fordulatot, hogy a gazdasági neoliberalizmus elveit követő, a piaci logikának teljes legitimitást adó új politikai elit még kevesebb pénzt szánt kultúrára (normatív támogatásra), s ezzel a Csarnokot még inkább kiszolgáltatották a gazdasági fenntartathatóság eszményének. Nem véletlen, hogy az 1992-es beszámolóban Lehel úgy fogalmaz, hogy „szakmai-gazdasági szempontból előremenekültünk”, vagyis a tökéletesen magára hagyott intézmény fennmaradása érdekében egyre több szponzort keresett, ami részlegesen átformálta a Csarnok karakterét is.

Egy 1991. január 24-re datált javaslattervezetben Lehel László számot vet a Petőfi Csarnok lehetőségeivel az új gazdasági és politikai helyzetben. Ahogyan a fentebbiekből is kitűnhetett, gazdasági szempontból radikális változásra nem lett volna szükség (hisz a Csarnok működőképességének már az alapításkor is feltétele volt a saját bevétel), ha az új városvezetés nem szánt volna még kevesebb támogatást a kulturális programokra. Az önfenntartó kultúra neoliberais eszméje természetesen nem kedvezett a Csarnok működésének; mint Lehel írja 1991-ben, átalakíthatták volna úgy is az intézményt, hogy csak nyereséges programokat szerveznek, ám ezt a stáb egyszerűen nem vállalta, hisz azt kizárólag nagy látogatottságú, de cserébe alacsony színvonalú rendezvényekkel lehetett volna szavatolni. A nyereségkényszer 1985 és 1990 között is az év 365 napjából nagyjából 70-80 napot tett ki, így az intézmény nem tudta eredeti célkitűzését teljesíteni, ám ha teljesen piaci alapokra helyezték volna, ami 1991-ben reális lehetőség volt, akkor teljesen fel kellett volna adni eredeti profilját. Lehel László kicsit indulatos javaslata abból indul ki, hogy 1985-ben azért hozták létre *közpénzből* a Csarnokot, hogy az ifjúság számára értékorientált, kulturált szabadidő-eltöltést biztosítson, ám a tisztán piaci kihívás ezt az eszmét jóformán semmibe veszi. „Figyelve napjaink változásait – írja –, felmerül a kérdés: ezek az értékek értékek-e ma is? Európába botorkáló, világkiállításra készülő országunk fővárosában szükség van-e erre? (...) De ha a válasz igen, akkor tudomásul kell venni: ehhez pénz kell”. Lehel mellett érvel, hogy a hasonló kulturális feladatokat ellátó

intézmények a rendszerváltás mintájául szolgáló nyugat-európai országokban sem tudnak támogatás nélkül fennmaradni.

A kultúra szociológiája felől nézve azt a következtetést vonhatjuk tehát le, hogy az „optimalizálás kísérlete” miatt a Petőfi Csarnok már alapításakor sem a klasszikus állami elosztási rendszer szerint működött, egyszerűen azért, mert a kultúra már ekkor sem tudott *önérték* lenni. Jóllehet betű szerint a szerepe lett volna a szocialista kultúraeszmény terjesztése, ám a nyereségkényszer miatt a politikai döntéshozók is kénytelenek voltak beletörődni abba, hogy más lett a Petőfi Csarnok modellje. Ezért történhetett az meg, hogy az intézmény működése alatt a fenntartó mindössze egy esetben emelt utólag szót, mégpedig egy Nádor Katalin által szervezett program kapcsán, melyben nyílt rendszerváltó tartalmat vélte felfedezni. Ez azt is jelenti, hogy az 1980-as évek második felében oly mértékig meggyengült a hatalom felügyeleti jellege az ifjúsági kultúra felett, hogy érdemben nem szólt bele a programkínálat összetételébe; bárhogyan is van, de ebben szerepet játszhatott az is, hogy a színvonal miatt valóban telt házas, sikeres rendezvényeket csinált a Petőfi Csarnok, és a saját bevétel egyszerűen legitímálta az intézmény működését. A részben a glasznosztynak köszönhető, Magyarországon is fellazuló politikai keretek ráadásul magukkal hozták azt is, hogy a Fal mögött élő kelet-európai országok az évtized végén „divatba jöttek”, a nyugatiak számára „egzotikusnak” tűntek, így számtalan hazai produkció jutott ki Nyugat-Európába, illetve onnan is mind többen igyekeztek a térség kultúráját megismerni. Nádor Katalin interjújában többször is szóba kerül az amszterdami Melkweg, mely Európa egyik legismertebb populáris zenei helyszíne (popular music venue) volt már akkoriban is.

„Nagyon jó visszhangunk volt a világban – mondja Nádor Katalin –, sok kortárs művész jött, mert látott fantáziát abban, amit mi csinálunk. És mivel 1990-ig állt a vasfüggöny, ezért sokan még olcsóbban is elvállalták a fellépésüket. Divat lett Kelet-Európa, és divat lett a PeCsában fellépni. És ez köszönhető Szabó Gyurinak is, aki vitte a hírünket, és ezek a koncertek meg ezek az események azért népszerűek voltak kint is. Tehát jó hírünk volt a világban, ráadásul jó kapcsola-

ért el. Ez a siker sem tudta vele feledtetni a magánéleti problémáit, 1986-ban önkézevel vetett véget életének. Tragédiájáról szól az Első Emelet *A szépek szépe balladája* és Homonyik Sándor *Álmodj, királylány!* című száma.

1985. október 11.
A magyar ellenzéki erők felhívása.

A Kádár-rendszer értelmiségi ellenzéke felhívást intézett az akkor éppen Budapesten ülésező Európai Kulturális Fórumhoz, amelyben a kulturális életben gyakorolt cenzúrát és a politikai diszkriminációt tette szóvá.

1985. november 2.
Megalakult
a 100 Tagú
Cigányzenekar.

Berki László, Boross Lajos és Mészáros Tivadar szervezésében jött létre hivatalos nevén a Budapesti Cigányzenekar Országos Kulturális Egyesület, amely 1986. március

Bp. Szabó György: Susanne Linke. Plakát. 1986. Bp. Szabó György gyűjteménye

kikből áll majd a Csarnok stábja. Egy leszerelt állambiztonsági tiszt beszámolójából már 1991-ben fény derült arra, hogy nemcsak alkalmi ügynökök adtak beszámolókat, de egy szigorúan titkos (szt) állományú tiszt is beépült az intézménybe. Az AB-101 kóddal ellátott, 2011-ben beazonosított A. G. nem pusztán szt-állományú rendőrfőhadnagy volt, hanem egyben rövid ideig a Csarnok igazgatóhelyettese is. Az állambiztonság, mint állam az államban, tehát a Petőfi Csarnokon is rajta tartotta a szemét, ettől függetlenül – egyetlen ellenzéki jellegű rendezvényt nem számítva – a programok tevőleges politikai kontrol nélkül zajlottak le. Az állambiztonság a „király szemei és füleiként” kémlelte az átmenetet, de beavatkozni már nem tudott, és talán nem is akart, hiszen – mint Ungváry Krisztián és munkatársai adatbázisának értelmezése rámutat – az szt-állományú tisztek közül 1990 után nem kevesen a piacgazdasági átalakulás egyértelmű nyerteseivé váltak. A Petőfi Csarnok története eben az értelemben nemcsak az intézmény története, s nemcsak a korszak kulturális életének megismeréséhez járulhat hozzá, de

a „nem-egyidejű egyidejűségek” fogalma rámutat az időszak ellentmondásosságára is: a Petőfi Csarnok 1985 és 1993 közötti története tehát a felbomló államszocializmus és a kiépülő neoliborális kapitalizmus kulturális modellje is egyben.

Tájékoztató irodalom

- Andrássy Mária, *Művelődési otthonok. Adottságok, lehetőségek, eredmények a hetvenes években*, Budapest: Művelődéskutató Intézet, 1985.
- Berend T. Iván, *A magyar gazdasági reform útja*, Budapest: Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1988.
- BFL (Budapest Főváros Levéltára) VIII.3813: a Petőfi Csarnok iratai.
- F. Havas Gábor, „Belső elhárítás belső szemmel. Beszélgetések Bajcsi István volt állambiztonsági tiszttel”, *Beszélő*, 1 (1990. február 12.) 5, 13–16.
- Földes György, *Az eladósodás politikatörténete, 1957–1986*, Budapest: Maecenas, 1995.
- Haraszti Miklós, „A Közellenség”, *Beszélő*, 12 (1985), 24–41.
- Kalmár Melinda, „Az optimalizálás kísérlete. Reformmodellek a kultúrában, 1965–1973”, in Rainer M. János (szerk.), *Hatvanas évek Magyarországon: tanulmányok*, Budapest: 1956-os Intézet, 2004, 161–197.
- Kornai János, „A magyar gazdasági reform jelenlegi helyzetéről és kilátásairól”, in *Ellentmondások és dilemmák*, Budapest: Magvető, 1983, 157–231.
- Kőszeg Ferenc, „ÁB-101 feltámadása”, *Beszélő*, 2 (1991. április 13.) 15, 6–9.
- Pataki Ferenc, „Az identitás-alakulás kérdései a 70-es évtizedben”, in Stier Miklós (szerk.), *Az 1970-es évtized a magyar történelemben*, Budapest: MTA, 1980.
- Ripp Zoltán, *Rendszerváltás Magyarországon, 1987–1990*, Budapest: Napvilág, 2006.
- Szalai Erzsébet, „Az új elit”, *Beszélő*, 27 (1989), 40–44.
- Szőnyi Tamás, *Nyilván tartottak. Titkos szolgák a magyar rock körül, 1960–1990*, Budapest: Magyar Narancs – Tihany-Rév Kiadó, 2005.
- Ungváry Krisztián, „Kik voltak az SZT-tisztek?”, *Hvg.hu*, 2011. március 12., https://hvg.hu/velemenyt/20110311_ungvary_krisztian_szt (utolsó letöltés: 2019. február. 3.)
- Vitányi Iván, *Vitairat a mai magyar művelődésről*, Budapest: Gondolat, 1983.

éhező gyerekeknek. A *Mondd, mennyit ér egy falat kenyér?* című rendezvényen az első napon Presser Gábor szervezésében rockzenekarok, míg a másodikon Sztevanovity Zorán felkérésére popformációk léptek fel. Az első napot a P. Box nyitotta, és az Omega zárta, míg a másodikat a 100 Folk Celsius kezdte, és a Dolly Roll fejezte be.

1985-ben megjelent néhány fontosabb külföldi és magyar lemez:

Dire Straits: *Brothers in Arms*, Modern Talking: *Let's talk about love*, Phil Collins: *No Jacket Required*, Whitney Houston: *Whitney Houston*, Biki-ni: *Ezt nem tudom más-képp mondani... szeretlek*, Bródy János: *Ne szólj szám!*, Edda Művek: *Koncert 1985*, R-GO: *Szeretlek is + nem is*, Révész Sándor: *Révész Sándor*, Rolls Frakció: *1984*, Skorpió: *Azt beszéli már az egész város*, Varga Miklós Band: *Európa*

A Petőfi Csarnok a szocialista ifjúságpolitika szolgálatában

„A szórakozás és szórakoztatás különböző szféráiban egyrészt a változó igények hatására, másrészt a megtett intézkedések eredményeként, harmadrészt a gazdasági érdekelttség következtében több új, illetve részben új kezdeményezés született. Ezek között külön ki kell emelni (...) az országos rendező szervek körének további bővülését. Ezek eredménye néhány kiemelkedő kezdeményezés és produkció (pl. a Petőfi Csarnok programjai)”. Ezt az összegzést 1986 májusában Köpeczi Béla művelődési miniszter tette abban a tájékoztató jelentésben, amely az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottságának a szórakozás és szórakoztatás tartalmi és szervezeti kérdéseiről tartott 1986. június 24-i ülését készítette elő. A tárcza vezetője a Petőfi Csarnok sikerességének megemlékezéskor hivatkozott az MSZMP XIII. kongresszusának határozatára, amely célul tűzte ki, hogy „tegyük színvonalasabbá a milliókra kiterjedő szórakozást”.

A Petőfi Csarnok 1985-ös indulását megelőzte az a felismerés, hogy a Budai Ifjúsági Park már nem tudta ellátni azt a közfeladatot, amit eredetileg rábízta: az ifjúság szórakoztatását. Ezt az Edda 1980. május 27-i, csaknem tragédiával végződő koncertje tette nyilvánvalóvá, aznap este ugyanis 19 óra 5 perckor a bejárat előtti jobb oldali feljárórámpan mintegy 20 méter hosszúságban ledőlt az utcai gyalogjárda és a második korlát által határolt területre, ahol kétszázötven fiatal tartózkodott. Közülük öten meg is sérültek. Őket a helyszínen ellátták a mentők, illetve egyesek kórházba kerültek. Erről 1980. június 4-én kelt levelében Mezei Gyula, a Fővárosi Tanács művelődési főosztály-

Határozati javaslatok:

1. a./ A Végrehajtó Bizottság a Városligetben Petőfi Csarnok - Ifjúsági Szabadidő Központ - elnevezéssel új intézményt létesít.
- b./ Kötelezi a Művelődésügyi Főosztályt, hogy az intézmény szervezeti és működési szabályzatát készíttesse el, és hagyja jóvá.
- c./ Utasítja a Művelődésügyi Főosztályt és a Pénzügyi Főosztály vezetőit, hogy a 411/1982. sz. V.B.határozatnak megfelelően az intézmény működésének feltételeit teremtsék meg.

Határidő: 1984. december 31.

Felelős: Dr. Mezei Gyula a,b,c.

Alaxai Lászlóné c pontért

2. A Végrehajtó Bizottság a Budai Ifjúsági Park működését megszünteti. Az épületegyüttes kezelői jogát - a Művelődésügyi Főosztálynál hagyja.

Határidő: 1984. december 31.

Felelős: Dr. Mezei Gyula

Budapest, 1984. november

Láttam:

Parkasinszky Lajos
Parkasinszky Lajos
általános tanácselnökhelyettes

Dr. Mezei Gyula
főosztályvezető

BBFL VIII.3813 FL 31/51/1984 Kivonat Budapest Főváros VB 1984. XII. 9-i ülésének jegyzőkönyvéből.
2. napirendi pont: Fővárosi Ifjúsági Szabadidő Központ (Petőfi Csarnok) létesítése.
A Budai Ifjúsági Park megszüntetése. 2. sz. mell. 6. p.

1986

1986. január 28.
A Challenger
űrrepülőgép
felrobbanása.

A tragédiáról szól az
Omega 1986-ban írt *Fekete doboz* című száma.

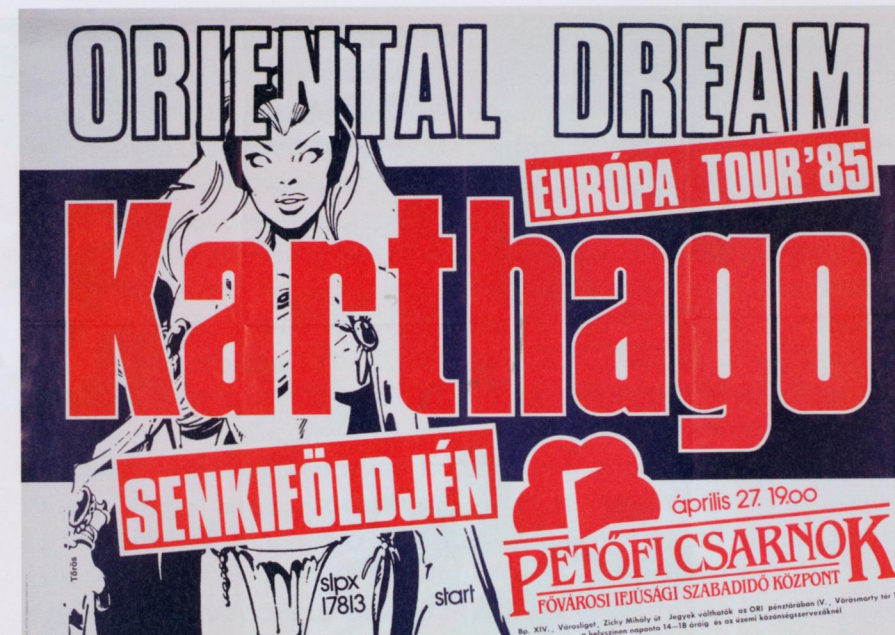
1986. június 14.
Megkezdte sugárzását
a Danubius Rádió.

Magyarország első kereskedelmi rádiója az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottságának engedélyével indította meg működését. Mivel kezdetben a Magyar Rádió berkein belül működött, közszolgálati feladatot is magára vállalt. Sokáig ez volt az egyetlen folyamatos élő adást sugárzó rádió Magyarországon, ami eleinte a német turisták kiszolgálását tekintette elsődleges feladatának, ezért kezdetben csak németül, majd 1987-től magyarul is elérhetőek voltak adásai.

vezetője számolt be a minisztérium Közművelődési Főosztályának. Ezután már csak részlegesen működhetett az Ifipark, mivel a vezetőségének ügyelnie kellett arra, hogy ne legyen telt ház. Így fennállásának utolsó négy évében már jobban vigyázott rá a fenntartó; a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának (VB) 1981-es adatai szerint a Művelődési Főosztály éves összkiadásának csaknem tíz százalékát erre az intézményre fordították. Arra azonban bizonyosan számíthattak, hogy rövidesen be kell zárni, mert elindultak a tárgyalások a Fővárosi Ifjúsági Szabadidő Központ – a későbbi Petőfi Csarnok – létesítéséről, amelynek tervét már 1982. augusztus 4-én jóváhagyta a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottsága.

A létesítendő intézmény fenntartója a Fővárosi Tanács VB Művelődési Főosztálya lett, átadását pedig a magyar szocialista állam egyik legfontosabb ünnepére, 1985. április 4-re tervezték. A Fővárosi Tanács VB 1984-ben hozott határozata szerint „[a]z intézmény célja, hogy működésével elősegítse az ifjúság világnézeti, politikai, esztétikai nevelését, műveltségének fejlesztését, kulturált körülmények közötti szórakoztatását, testedzését”. A Fővárosi Tanács VB szerint a Petőfi Csarnoknak hozzá kellett járulnia a helyes szabadidős szokások kialakításához, ennek érdekében a KISZ Budapesti Bizottsága az éves rendezvényterv kialakításában és végrehajtásában aktívan részt vállalt. Céljukként leginkább a tizenéves korosztály kulturált szórakozásának megteremtését jelölték meg, melynek keretében a mozgalmi és állami szerveknek intenzív kapcsolatot kellett kialakítaniuk az amatőr populáris zenei csoportok műsorainak tartalmi befolyásolására. Érdekesség, hogy mielőtt belekezdtek volna a Petőfi Csarnok építészeti kialakításába, tanácskozást tartottak, amelyre a szakértőkön kívül néhány zenészt is meghívtak a műszaki terveket ismertetendő. Erre Kemény Győző, a Bojtorján együttes vezetője így emlékszik egy a jelen tanulmány szerzőjével folytatott interjú során: „Nehezen elképzelhetőnek tartottuk, hogy a zenészek bármilyen szinten beleszólhattak volna a műszaki tervezés folyamatába, ez inkább csak gesztus volt, hogy érezzük, még ezekről a fejleményekről is megismerhetünk részleteket”.

Az előkészületek előrehaladtával meg is történt a stafétaváltás: az *Elektromos temetés* című rendezvénnyel (amelyen a P. Mobil koncertezett) 1984. szeptember 23-án végleg be-

Törzs: Oriental Dream Európa Tour '85, Karthago Senkiföldjén. Plakát. 1985.
Országos Széchényi Könyvtár, Plakát- és Képtár, PKG.1985/432

zárták az Ifiparkot, amelynek alkalmazottait részben átvette a jogutódjául kijelölt Petőfi Csarnok. A zenészsakma előtt 1985. április 4-én nyíltak meg a kapuk egy zárt körű rendezvénnyel, majd a nagyközönséget 1985. április 27-én engedték be először a Petőfi Csarnokba, amelynek első igazgatójává Lehel Lászlót nevezték ki, a rockkoncertek megszervezését pedig Nagy Ákos kapta feladatul, aki korábban a csepeli Rideg Sándor Művelődési Házban dolgozott. A nyitókoncertet a Karthago tartotta, amelynek külön érdekessége, hogy nekik ez volt az utolsó koncertjük, mielőtt bejelentették volna, hogy május 1-jétől szüneteltetik működésüket.

Szigeti Ferenc, az együttes vezetője erre így emlékezett a tanulmány szerzőjének adott interjújában: „A koncert nagy sikerrel zajlott le, előadtuk azokat a számainkat, amiket a közönség már kívülről fűjt. Ezek közül néhány: *Lépd át a múltat!*, *Apáink útján*, *Áruló*, *Requiem*, *A pénz*, *Senki lánya*, *Barátok nélkül*. A Petőfi Csarnok akkori gárdájával nagyon jól együtt tudtunk működni, de sajnos elég rossz akusztikája volt a nagyteremnek, ahol mi játszottunk, annak ellenére, hogy javígtattak rajta kü-

1986. július 15–19.
Az első
Interpop Fesztivál.

Siófokon a Napoleon Boulevard nyert *Kérlek, ne félj!* című számával, a közönségdíjat pedig Zoltán Erika kapta. Felléptek mások mellett: Auguszt Bárió, Balogh Ferenc, Csuka Mónika, Dolák-Saly Róbert, Fábián Éva, Falusi Mariann, Nyeső Mária, valamint a Lord, a Marcellina Pjt, a Névtelen Nulla, a Satöbbi és a Z'Zi Labor együttesek. A rendezvényt 1988. július 23-án megismételték, de a sorozatnak ezzel vége szakadt.

1986. július 25.
Jézus Krisztus
Szupersztár Szegeden.

A Szegedi Szabadtéri Játékok óriási sikerrel vitte színpadra az 1972-ben klerikalizmusa miatt betiltott Webber–Rice-rock-opera magyar nyelvű változatát. A fellépők között szerepelt a szegedi operaezenes Gregor

Jó Mulatschag, némi munka – avagy a belső elhárítás és a Drahdwaberl együttes

A Drahdwaberl 1969-ben alapította a bécsi képzőművészeti akadémiára járó Stefan Weber. Radikális botránybandának számítottak. Az osztrák állami rádió, az ORF évekig nem is játszotta lemezeiket. A magyar állambiztonsági szóhasználatban punkegyüttesként írták le őket. Ennek volt is alapja, hiszen több számmal szerepeltek egy 1979-es osztrák punkválogatáson (*Wiener Bluttausch*). 1978 és 1983 között náluk basszusgitározott Hans Hölzel, aki azután Falco művésznévén európai sztár lett. Az első három Drahdwaberl-album az osztrák lista élvonalába jutott. Az 1986-os *Jeannys Rache* kisebbet szól, pedig címadó száma Falco egyik slágerét, a *Jeannyt* parodizálta, és szerepelt rajta az előző évben kislemezen kiadott *Mulatschag* is. Így, magyarul, németes írásmóddal, mintegy a Monarchia örökségeként. A Drahdwaberl show-ja ezzel a dallal teljesedett ki és fordult elképesztő színpadi bacchanáliába.

Ezzel a műsorral jöttek a Petőfi Csarnokba 1986. május 4-én. A BRFK egyik titkos megbízottjának beszámolóján alapuló jelentés így összegezte a történeteket: „Az előadás alatt az együttes egyik tagja Reagan USA-elnök maszkjába öltözve, kezében pisztollyal és rakétával jelent meg, és a következő számot magyarul: »Budapestet le kell bombáznunk« kezdetű szöveggel konferálta be. Az egyik számban műhímvesszővel szeretkezési jelenetet imitáltak, majd később az együttes egyik tagja [egy]

megtisztított baromfit baltával és kézzel feldarabol, széjjeltépett részeit – miközben egy lány korbácsolta – a közönség soraiba dobálta.” Nem véletlen, hogy a jelentés végén, megteendő intézkedésként az állt, hogy szignalizálnak, vagyis odaszólnak a Petőfi Csarnokban lévő hivatalos kapcsolatuknak, és felhívják a figyelmét arra, hogy „a jövőben az »új hullámos« együttesek felléptetése előtt szervünkkel konzultáljon”.

Miután a jelentést elolvasták, Harangozó Szilveszter altábornagy, miniszterhelyettes azt véste fel a papírra: „Miért kellett ezt eddig is eltűnni?” A kérdés természetesen utasítást takart, s magyarázatért kiáltott. Másnap jelentésében Horváth Zoltán százados, a Budapesti Rendőrfőkapitányság III/III-A Alosztályának vezetője lényegében elhárította a felelősséget: „Szervünk az eseményt tudta csak regisztrálni, mivel az együttesről korábban nem rendelkezünk információval. Az Interkoncert műsorszervező iroda a BM III/III-5. Osztály elhárítási területéhez tartozik.” Vagyis arra hivatkozott, hogy ők a BRFK-n nem tudták előre, mi lesz, mert hiába övük a Petőfi Csarnok elhárítási szempontból, a koncertet szervező cég a Belügyminisztérium belső elhárítási részlegéhez tartozik. Ha tehát valakinek előre kellett volna intézkednie, az a BM-ben keresendő, nem pedig a BRFK-n. Így csúszott be első alkalommal Budapestre a Drahdwaberl.

Majd másodszor is, 1986. június 16-án, a szintén osztrák Nor-

mahl és a magyar a WYX társaságában. 1987. november 21-én megint nálunk jártak, ezúttal a SOTE Klubjában. A BRFK hivatalos kapcsolatának beszámolója szerint „[a] koncert során pezsgőt, művért spricceltek, illetve lisztszerű port szórtak a közönségre, a »Mulatság« c. számuk alatt egy meztelen férfit korbácsol egy ugyancsak meztelen lány.” Harangozó Szilveszter altábornagy újfent interveniált: jelentést kért, hogy milyen intézkedések történtek az előző év májusi eset után. A válasz bő három héttel később született meg. A magyarázatnak alighanem van némi felelősségáthárító jellege. Ezúttal is szó esik a BRFK és a BM megfelelő osztályai közötti kooperációról, hogy ki milyen megjegyzéssel, milyen információt küldött át a másiknak, illetve arról, hogy ismét szignalizáltak a Nemzetközi Koncertigazgatóságra, egyenesen az igazgatónak, aki megígérte, hogy nem fognak újabb engedélyt kiadni a Drahdwaberl számára.

Ehhez valószínűleg tartották magukat, mert a zenekar tudtommal nem lépett fel többször Magyarországon. Kérdés, hogy volt-e egyáltalán felkérés, amelyre meg lehetett volna tagadni az engedélyt. A zenekart érintő állambiztonsági iratok arra utalnak, hogy a magyar politikai rendőrség már nem volt mindenható az 1980-as években. Nem tudták megakadályozni a Drahdwaberl fellépéseit – s talán nem is akarták eléggé.

Szőnyei Tamás

4. VASÁRNAP

10.00–

Játszóház

14.00–16.00

~~Előtéri video mozi: JUDAS PERIEST~~

koncert

20.00–

DRAHDIWABERL pankrációs
rock-együttes műsora

5-6-7-8.

HÉTFŐTŐL

CSÜTÖRTÖKIG – ZÁRVA VAGYUNK

Karbantartási munkák miatt

BFL VIII.3813 Petőfi Csarnok 1986. március havi programja. A szórólap hátlapjának részlete

latban, hogy mely zenekarokat léptessék fel, azt viszont kérték, hogy a Csarnok munkatársai teremtsék meg a kulturált szórakozás formáit, ami persze a szocialista embereszménynek kellett, hogy megfeleljen. A KISZ a szokásos kongresszusainak kulturális rendezvényeit is itt tartotta, az 1986-os XI. kongresszusához kapcsolódóan pedig fellépett Halász Judit és a Bojtörján zenekar.

Nádor Katalin, az ideológiailag egyre képlékenyebb állampárti rendszerben létrejött Petőfi Csarnok rendezvényekért felelős csoportvezetője, majd osztályvezetője – akihez az intézmény koordinációja tartozott – a kezdeti időkről elmondta, hogy az 1984 ősztől 1985 tavaszáig tartó időszakot, amikor még az építkezések, átalakítások zajlottak, hősorkszakként éltek meg, s 1985 januárjában tartották meg a hivatalos alakuló ülésüket. Úgy fogalmazott: „A Petőfi Csarnokot nagy felhajtás közepette adtuk át, nem véletlenül 1985. április 4-én, amikor a szovjet megszállás évfordulója volt, csak akkor még »felszabadulás« ünnepének kellett hívni. Nagy eredménynek számított ugyanis, hogy a Városliget közepén létrejött egy mindennap

1986. szeptember 27.

Az első

SOS Gyermekfalu
Magyarországon.

A Békés megyei Battonyán 1984 nyarán kezdődött építkezéssel létrehozták az SOS nemzetközi gyermekfalu-szervezet első magyarországi intézményét. 1984. szeptember 14-én és 16-án a BS-ben többek között a Boney M., a Saragossa Band, a Spandau Ballet, az R-GO, a Dolly Roll és a Neoton Família lépett fel a gyermekfalu megsegítésére adott segélykoncerten. Az MHV számos külföldi sztárral készített nagylemezt *Sztárok a gyermekekért* címmel, szintén ezzel a céllal.

1986. október

A *Rock térítő* című film
forgatása közben
megtört Pajor Tamás.

A Neurotic frontembere a Hit Gyülekezetébe lépett, döntését sokan követték a hazai alternatív rockzenészek körében.

nyitva tartó kulturális intézmény. A szabadtéri színpadunkon 6500, a belső térben pedig 2500 ember beengedésére kaptunk engedélyt. A megnyitón Kádár János is ott volt, illetve a párt- és állami vezetés több potentátja, mások mellett Maróthy László, a KISZ KB 1973 és 1980 közötti első titkára, aki akkor miniszterelnök-helyettes volt, valamint a KISZ KB első titkára, Hámosi Csaba. A rendszer meghálálta a munkánkat, illetve mi is megháláltuk a belénk fektetett bizalmat, mert a nyolcvanas évek második felében csoportos KISZ-díjat is kaptunk.”

Hámosi Csaba, a KISZ KB 1984–1988 közötti első titkára is őriz emlékeket a Petőfi Csarnok létrejöttéhez és kezdeti időszakához fűződően. Az e sorok írójának adott interjújában kifejtette, hogy a rockzene magyarországi megjelenésekor azzal szembesültek, hogy rengeteg fiatal érdekel ez a műfaj, ami magában hordozta a lázadó magatartásformát is. Részben ezért találták ki a szolidaritási rockfesztiválokat, amelyekkel 1976-tól tömegeket tudtak megmozgatni a KISZ Budapesti Bizottságának – ekkoriban Lehel László, a Petőfi Csarnok majdani első igazgatója is itt dolgozott – égisze alatt. E fesztiválokon még Maróthy László, a KISZ KB akkori első titkára is megjelent. Már ekkoriban felmerült a KISZ vezetésében, hogy kellene egy modern szórakozóhely, mert amortizálódása okán a Budai Ifjúsági Park erre már egyre kevésbé volt alkalmas, ráadásul a Várkert Bazár történelmi környezete sem volt éppen ideális a szórakoztatás céljára.

Hámosi Csaba rámutatott: a szocialista ifjúságpolitika helyszínt biztosított a kulturált szórakozásra a Petőfi Csarnokban, ami a funkciójának megfelelően működött, ugyanakkor nem erőltette rá az ideológiát a fiatalokra. Egyszer még Kádár Jánost is sikerült elcsábítaniuk ide a szakmunkás fiatalok országos találkozójának keretén belül rendezett sakkversenyre, ahol eltöltött egy órát. Emlékei szerint a Petőfi Csarnok megvalósítási szakaszában komoly, váltakozó kimenetelű szakmai vitákat vívtak Mezei Gyulával, aki mindenben igyekezett alkalmazkodni közvetlen főnökéhez, Szépvölgyi Zoltánhoz, a Fővárosi Tanács elnökéhez. Mint mondta, „ők nem tartoztak a vonalas kommunisták közé, de akadtak a párt legfelsőbb vezetésében olyanok, akik tévesen azt gondolták, hogy brosrából kell megoldani a gyereknevelést”. A pop-rock zenészek KISZ-alapszervezetének megalakulását jó-

nak tartotta, a muzsikások meg is kapták az ifjúsági szervezet támogatását, és semmiféle renitens magatartást nem tanúsítottak.

A koncerteken és a sokszínű kulturális rendezvényeken túlmenően a populáris zene helyzetének a pártállami rendszer válságával összefüggő, égető problémáiról is tartottak egy megbeszélést a Művelődési Minisztérium delegáltjainak vezetésével a Petőfi Csarnokban, 1986. november 26-án. Ezen a véleménycserén megállapították – a korabeli romló gazdasági viszonyoknak megfelelően –, hogy a műsorforgalmazást végző Országos Rendező Iroda (ORI), illetve az Ifjúsági Rendező Iroda (IRI) árai már a nagy művelődési központok számára is lassan megfizethetetlenekké váltak. Az infláció begyűrűzésén túlmenően több oka is volt a két műsorszervező iroda drágulásának a kormányzat szerint: a fellépő művészek sorozat-előadások során teljes gázsit kértek minden egyes programjuk után; a kelletténél több hangtechnikussal dolgoztak az ORI-nál és az IRI-nél; az alkalmi zenészek nem vállalták olcsóbban a fellépést, mint profi kollégáik, és ők is igényeltek útiköltség-térítést. Külön problémaként említették meg, hogy elszaporodtak a kisvállalkozások és a különböző érdekeltségű műsoros rendezőszervek, illetve a haknik, a fiataloknak pedig nem volt elegendő választási lehetőségük a programok között, ráadásul a kistelepülések halmozottan hátrányos helyzetben maradtak ebben a tekintetben is.

A válság kezelésére külön feladattervet dolgoztak ki, amelynek megvalósulását a későbbi politikai változások húzták keresztül, és a kialakulófélben lévő gazdasági átalakulás is rányomta bélyegét az itt elhangzottakra. Megállapították, hogy a gázsirendszer elavulttá vált, a kereslet-kínálat törvényszerűségeit pedig ezentúl komolyabban szándékoztak figyelembe venni, amelynek során a rendezvények anyagi kockázatát nemcsak a rendező szerv vállalta volna, hanem a közreműködő művészek, művészeti csoportok is, így a fellépti díjuk közvetlenül függött volna a rendezvény rentabilitásától. Újdonságként jelent meg egy menedzserhálózat kiépítésének kívánalma, amely összehangolta volna az intézmények, a művészek és a közönség érdekeit, igényeit.

A technikai haladást sem hagyta figyelmen kívül a Petőfi Csarnokban tárgyalt terv, ugyanis központi videotékát sze-

1986-ban megjelent
néhány fontosabb
külföldi és magyar
lemez:

Accept: *Russian Roulette*,
C. C. Catch: *Catch The Catch*,
Bonnie Tyler: *Secret Dreams and Forbidden Fire*,
Enya: *Enya*,
Janet Jackson: *Control*,
Paul Simon: *Graceland*,
Peter Gabriel: *So*,
Queen: *A Kind of Magic*,
Tina Turner: *Break Every Rule*,
Metallica: *Master of Puppets*,
Europe: *The Final Countdown*,
Első Emelet: *Első emelet 3.*,
KFT: *Siker, pénz, nők, csillogás*,
Napoleon Boulevard: *I.*,
Nagy Ferő: *Hamlet*,
Omega: *A Föld árnyékos oldalán*,
Szörényi Levente: *Végtelen úton...*,
Edda: *Edda ó.*,
Pokolgép: *Totális metál*,
Z'Zi Labor: *Faképnél történő hagyás*

rettek volna létrehozni propagandacélokból, valamint az értékek megőrzése érdekében. A tömegkommunikáció élénkítését is célul tűzték ki a megbeszélésen, hiszen ekkor még mindig nem létezett állandó popsajtó, így csak a hagyományos publicisztikától várhatták a kritikai vértrissitést. A kistelepülések mind jobb műsorellátottsága érdekében pedig szerettek volna egy központi alapot létrehozni, amelyen keresztül segíteni lehetett volna az államilag támogatásra méltónak tartott produkciókat. Ezáltal sérült volna ugyan a piaci szabályozás elve, de több helységbe eljutottak volna a hatalom által színvonalasnak ítélt produkciók. Az értekezletnek az utókor számára talán leghelytállóbb észrevétele szerint a szórakoztatást immár nem „szükséges rossznak” kellett tekinteni, az arisztokratikus lekezelést pedig ezzel kapcsolatban meg kellett szüntetni. Ekkor újítták fel a Szórakoztató Zenei Felügyelőség kialakítására vonatkozó elképzelést is, amit már 1984-ben felvetettek.

Hiába azonban a jó néhány progresszív elképzelés, a pártállami felügyelet szigorát is meg kellett tapasztalnia Nádor Katalinnak: „A jól körülhatárolható fenntartói jogkörökből az is származott, hogy számon kérhettek bennünket, és emiatt egyszer fegyelmet is kaptam. Az történt ugyanis, hogy 1986. március 14-én színházi estet szerveztem *Bankett* néven, ahol amatőr színészek vitték az ételeket a vállukhoz erősített tálcákon, mint egy reneszánsz lakomán. Az egész programot egy vetítővászonon is nyomon lehetett követni, ami akkor kuriózumszámba ment. A nagy evés-ivás közben zajlottak a színpadi produkciók, mások mellett Hobo és a Muzsikás együttes közreműködésével szavaltak, esszéket mondtak a művészek, többek között Helyey László és Valló Péter, mindezt spontánnak tűnő módon. Az esttel az volt a célom, hogy lépjunk ki a március 15-i műsorok addigi megszokott pártállami, sablonos keretei közül, és csináljunk egy igazán progresszív megemlékezést. A *Bankett*nek nagy sikere volt, de a hatalomnak – az addigi tapasztalatokat figyelembe véve érthető módon, hiszen korábban sorra verték szét az alternatív megemlékezéseket, és vitték rendőrségre azok szervezőit és résztvevőit – ez nem tetszett. Iszonyú botrány lett abból, hogy hogyan merek a megszokott állami forgatókönyvet felrúgva, saját kútfőm alapján megszervezni egy kommunista hagyományoktól ideológiailag idegen rendezvényt. Pártutasításra Lehel

Lászlónak kellett adnia nekem a pártfegyelmet úgy, hogy én nem is voltam párttag. Ez persze a rendszer diktatórikus logikájából következett, hiszen mindenki a pártállam állampolgára volt, ami alól természetesen nem lehetett kibújni. Még akkor sem, ha ez a diktatúra – főleg a kultúrpolitikában – sokszor nem volt következetes, és több szocialista országban még ekkora mozgásterük sem volt a művészeknek, mint nálunk. A fegyelmi szövegének az volt a lényege, hogy az estünkön olyan irodalmi művek is elhangzottak, amelyek addig még nem jelentek meg sehol. Ez nem volt igaz, mert a *Kortárs* és a *Nagyvilág* című irodalmi folyóiratokban ezeket lehetett olvasni, de valószínűleg a hatalom is úgy gondolta, hogy kell valamire hivatkozni a nemtetszését kifejezendő. A pártközpontot pedig nyilvánvalóan az állambiztonság értesítette, hogy mi történt nálunk, még az is lehet, hogy az eseményről készített magnófelvételeket is mellékeltek. Lehel László aztán úgy adta át a fegyelmet nekem, hogy abból világossá vált számomra, hogy nem tehetett mást, mert »fentről« utasították. További retorzió azonban nem volt, Lehel László csak arra kért, hogy máskor olyan műsort szervez-

Soós György: *Test Dept 87.* Plakát. 1987. Bp. Szabó György gyűjteménye

1987

1987. május 2.
Újjáalakult a Beatrice.

A PeCsában tartott koncertjén hivatalosan is újjáalakult a zenekar. Ugyanakkor 1981. augusztus 22-i feloszlásuk után is számos alkalommal játszottak már együtt.

1987. május 16.
Maradj köztünk! címmel kábítószer-ellenes koncertet rendeztek a BS-ben.

A címadó Szörényi–Bródy-szerzeményt a Génusz együttes játszotta, de fellépett itt az újra összeállt Beatrice is.

1987. június 10.
Társadalmi szerződés Magyarországon is.

A *Beszélő* különszámában megjelent a *Társadalmi szerződés*, amelyben a legnagyobb feltűnést a „Kádárnak mennie kell!”

zek, amelyben előzetesen ellenőrzött, azaz cenzúrázott dalokat és verseket adnak elő."

Ez az intermezzo azonban nem törte le a szervezők lelkesedését, még akkor sem, ha tudták, az állambiztonság megfigyelte őket. Sőt a kezdeti időkben legtöbbször mindenki elment kollégáinak a műsoraira is. A felettes szervek pedig sokszor hagyták, hogy új műfajokat is kipróbáljanak, így rendezhettek egyebek mellett kortárs táncos-zenés színházat, a nyugati, főleg amerikai avantgárd művészek pedig nagy érdeklődéssel figyelték a Kádár-rendszer végnapjaiban, hogyan módosultak a kultúrpolitikai viszonyok Magyarországon, amelyek a Petőfi Csarnok programjain is érezhetőek voltak. A nyugati művészek akár kevesebb gáziért is elvállalták itt a fellépéseket, mert érdekelték őket a társadalmi-politikai változások. A német énekes, Nico 1985-ben nagy sikerű koncertet adott, ahogy John Lurie amerikai szólista, zongorista is. A Test Department látványos, színházjellegű, videovevítéssel tarkított koncertet adott, Hobo pedig meghívta a Petőfi Csarnokba a kultikus jelenségnek számító Allen Ginsberget. Nádor Katalin szerint ezek az előadások nem szűrték a felettes szervek szemét, annak ellenére, hogy a nyugati világból jöttek. „Mi tehát a »tűrt« kategóriába tartoztunk, és a hatalom úgy látta, hogy jobb, ha a fiatalok egy helyen koncentrálnak, mintha külön-külön, kis klubokban tették volna mindezt, így ugyanis könnyebb volt őket ellenőrizni. Nálunk mindig volt III/III-as ügynök, amikor 1991-től igazgatóhelyettes lettem, elődömről később kiderült, hogy III/III-as ügynök volt. Az igazgatónak kellett hivatalosan is jelentenie az állambiztonságnak, de az nem besúgás volt, hanem úgynevezett hivatalos kapcsolat. Tehát aki ezt a posztot elvállalta, az egyúttal azt is belátta, hogy ezzel a munkakörrel ez is jár. Nekem osztályvezetőként nem kellett ilyet tennem”.

Az állandó ellenőrzés miatt azért előfordultak „meleg” helyzetek a PeCsában a külföldi zenekarokkal. Egy osztrák alternatív művészekből álló csapat, a Drahdwaberl – amely stílusában egy kicsit hasonlított a Bizottsághoz – több alkalommal is nagy sikerrel adott elő polgárpukkasztó happeninget. Ez nem politikailag ütközött a rendszerrel, hanem a szocialista erkölccsel ment szembe. Ehhez hasonló eset történt, amikor a VHK-nak biztosítottak fellépési lehetőséget. Erre Nádor Katalin így

emlékszik: „Mellettem ült a koncert alatt a Fővárosi Tanács Közművelődési Főosztályának vezetője, Kis Lajos, akinek a felettesei szoltak, hogy ezt a koncertet meg kell néznie, mert problémásnak ígérkezik. Nekem pedig az volt a feladatom, hogy magyarázzam neki, mint egy kisiskolás gyereknek, hogy mi történik a színpadon. Ez persze elég nehéz feladat volt, mert egy VHK-koncertet kommentálni alig lehet. Kis Lajos pedig csak azt tudta jelenteni a feletteseinek, hogy eksztázisban üvölt az énekes, fel és alá rohangál, társaival együtt veri a dobokat, de egyébként a szövegeket nem lehet érteni. Ezt is megúsztuk, nem lett belőle retorzió. De az is tény, hogy a hatalom ellenőrzése abban is megnyilvánult velünk szemben, hogy le kellett adnunk egy-egy alkalommal a koncerteken elhangzó dalok szövegeit a Fővárosi Tanácshoz.”

Mindezek mellett a Petőfi Csarnok a kulturális sokszínűség fellegvára is volt a nyolcvanas évek második felében. Mint Nádor Katalin felidézte, egyszer lehetőséget kaptak a Művelődési Minisztériumtól, hogy egy busznyi zenésszel kiutazzanak egy hétre Amszterdamba. „Kivittük magunkkal Nagy Ferót, Waszlawik Gazember Lászlót, az Európa Kiadót, a VHK-t és Király Tamás divattervezőt, tehát leginkább a magyar avantgárdra voltak kíváncsiak az ottani szervezők. A minisztériumba természetesen le kellett adnunk a zenészek listáját, de ők nem gördítettek akadályt senkinek a kiutazása elé, és az Interkoncert sem akadékoskodott. Az egyik énekes duhaj jókedvében egy bárban elég sok kárt okozott, de ez az ottaniaknak bőven belefért, itthon meg nem vettek elő bennünket ezért. Budapesten pedig mi szerveztünk egy HungaroCarrot nevű nemzetközi fesztivált, amelyre kifejezetten avantgárd zenekarokat hívtunk meg. Tehát a bolhapiac, a Csillagfény diszkó meg az Old Boys-koncertek mellett az underground zenei műfaj is belefért ekkor már a repertoárba, nem ellenkezett senki sem emiatt a feletteseink, fenntartóink részéről.”

A nagy külföldi koncerteknek az intézmény csak a helyszínt biztosította, de nem foglalkozhattak a nyugati előadók Magyarországra szervezésével. A helyszín biztosításáért bérleti díjat kértek, a szervezőé pedig a jegybevétel volt, tehát ő vállalta a kockázatot. A külföldieket a kezdet kezdetén Hegedüs László vitte a Petőfi Csarnokba, neki eleve jó „szocialista kapcsolatai”

szlogen keltette, ami nemcsak Kádár János menesztését, hanem az egész Kádár-rendszer felszámolását jelentette.

1987. július 2.
Az állampárt elismerte
a gazdasági
nehézségeket.

AZ MSZMP KB ülésén kiadott, a gazdasági-társadalmi kibontakozásról szóló állásfoglalás elismerte a gazdaságpolitika kudarcát, amiben indirekt módon benne volt mind az ország adósságállománya drasztikus növekedésének és a gazdaság alacsony hatékonyságú működésének a beismerése.

1987. augusztus 6.
A Moziklip bemutatása.

Új magyar zenés film látott napvilágot *Moziklip* címmel, amely egyúttal torz tükröt mutatott a késő Kádár-rendszer társadalmának.

voltak, mindemellett pedig üzletemberként fogta fel a zenekarok menedzselését. Ő kapta meg elsőként a jogot a pártállamban arra, hogy külföldi zenekarokkal kössön szerződést magyarországi helyszínekre. A Jethro Tull a rendszerváltozás hajnalán Besnyő László koncertszervező és az általa vezetett, frissen alakult Krokodil Rock Kft. jóvoltából a PeCsában is fellépett, amire 6000 ember jutott be.

Jethro Tull, Sziámi. Koncertjegy. 1993. Budapesti Rockmúzeum gyűjteménye

Nádor Katalin a rendszerváltozás előestéjéről így vallott „Azt éreztük, hogy a rendszer prominenseinek már nem volt energiájuk velünk foglalkozni. Annyira el voltak foglalva egymással, a frakcióharccal, no és a hatalom birtoklása körüli torzsalakodással, hogy a kulturális élet sokadrangúvá vált a szemükben. A Petőfi Csarnokkal kultúrpolitikai értelemben elnézőek voltak már 1990 előtt néhány évvel is, mert látták, hogy sokan járnak hozzánk, népszerűek vagyunk és bevételt termelünk. Valószínűleg éppen ezért, illetve az egyre nehezedő gazdasági helyzet miatt a Kádár-rendszer utolsó éveiben fokozatosan csökkent az állami támogatásunk, az Iparcsarnokból átalakított épületünk állaga ugyanakkor folyamatosan romlott, és ez lassan kezdett

egyre kevésbé vonzóvá válni a közönség szemében, a kialakulóban lévő piaci helyzetben. Ekkor már a Petőfi Csarnok kezdte elveszteni varázsát, nem volt meg az az izgalom és kuriozitás, amit a nyolcvanas évek közepén képviseltünk.”

1987. október 21.
Elindult
A rock gyermekei.

A Magyar Rádió kéthetente jelentkező műsora az utánpótlásnak adott teret. Az első adásra 6500 hallgató levélben reagált, a nagy sikerre való tekintettel a Magyar Televízió is repertoárjára tűzte a produkciót.

1987. október 23.
Tüntetés
a Batthyány-
örökmécseknél.

Szimbolikusan Batthyány-Nagy Imre-örökmécsest avatták az 1956. október 23-i forradalomra emlékező tüntetők a Batthyány-örökmécsest. Ebben az évben még csak kisebb tüntetések voltak Budapesten október 23. alkalmából.

Ignácz Ádám

A Petőfi Csarnok fogadtatása a magyar sajtóban 1985–1989

A magyarországi nyilvánosság 1945 utáni történetével foglalkozó kutatók a Kádár-rendszer sajtó- és tájékoztatáspolitikájának újszerűségét az 1956-os forradalmat megelőző időszakhoz képest elsősorban az agitációs célú, egyirányú kommunikációs stratégiával történő leszámolásban látják. Vagyis abban, hogy a „tömegek” ideológiai befolyásolása, illetve a továbbra is elsődleges fontosságúnak számító népnevelési és népművelési feladatok mellett egyre inkább szemponttá vált a lapkínálat és a témaválasztás olyan irányba történő elmozdítása, hogy a különböző szabadidős és réteigények is kielégítésre találjanak.

Az állampárt és a kulturális élet vezetői mindazonáltal az ötvenes évek végén és a hatvanas években még nem ismerték el teljesen a „szocialista ember” szórakozáshoz való jogát, és a szabadidőnek is elsősorban azokat a formáit támogatták, amelyek az emberek művelődését és személyiségük kibontakozását segítik. A nyugati tömegkultúra és a hazai szórakoztatóipar termékeiben rejlő gazdasági-üzleti potenciál fokozatos felismerésével és a magánszféra szerepének fokozatos felértékelődésével azonban rövidesen élénk tudományos és közéleti viták bontakoztak ki a szabadidő helyes eltöltéséről, illetve a szórakozás és művelődés szerepének szocialista viszonyok közötti összefüggéseiről. Ezek a viták – a gazdaságirányítás kultúrára vonatkozó, 1966-tól kibontakozó reformja és a nevelési céloktól mentes szórakozás létezésének párthatározatokkal megerősített elfogadása ellenére

PG. Csoport, Pál utcai fiúk, Kuzon Műtöde, F.O. System, Zajártalom, Trottel, Revue '87, Gusztus, Elit Osztag. Plakát. 1987. Budapesti Rockmúzeum gyűjteménye

1987-ben megjelent
néhány fontosabb
külföldi és magyar
lemez:

Deep Purple: *The House of Blue Light*, Depeche Mode: *Music for the Masses*, Gary Moore: *Wild Frontier*, George Michael: *Faith*, Guns N' Roses: *Appetite for Destruction*, Madonna: *Who's That Girl*, Michael Jackson: *Bad*, Pet Shop Boys: *Actually*, U2: *The Joshua Tree*, Prince: *Sign o' the Times*, Napoleon Boulevard: *II.*, Cseh Tamás: *Utóirat*, Európa Kiadó: *Popzene*, Omega: *Babylon*, Tolcsvay László–Tolcsvay Béla: *Magyar Mise*, Z'Zi Labor: *Popmenyecskék*, Zorán: *Szép holnap*

– egészen a rendszerváltásig nem vezettek megnyugtató megoldásokhoz és válaszokhoz. Az új típusú populáris kultúra hatvanas évek közepétől megfigyelhető látványos térnyerése, valamint az, hogy a nyereségorientált orgánusok megjelenésével egy évtizeddel később a magyarországi sajtó is megindult a piacosodás útján, még a vezető napilapokat (a *Népszabadságot*, a *Népszavát* vagy a *Magyar Nemzetet*) is arra ösztönözte, hogy fokozottan nyissanak a politika és „magas” kultúra szféráit nem (vagy csak kevésbé) érintő témák irányába. Az ilyen témák szempontjából sokáig monopolhelyzetben lévő ifjúsági lapoknak tehát már nemcsak a mennyiségileg és minőségileg is változó igényekkel, hanem – különösen a nyolcvanas évek elejétől kezdve – a növekvő konkurenciával is meg kellett küzdeniük, ha vonzóak akartak maradni a populáris zene, a divat vagy a film világa iránt érdeklődők számára.

A populáris zene jelenségeivel a nem piaci elven szerveződő magyarországi lapstruktúrában a Kádár-rezsim berendezkedése idején (és még sokkal utána is) például csak a KISZ központi lapjának számító, 1957-ben alapított *Magyar Ifjúság*, az 1965-től megjelenő, szintén KISZ-es kötődésű *Ifjúsági Magazin* és némileg ritkábban a DIVSZ által szponzorált *Világ Ifjúsága* (valamint mellettük – szintén alkalmi jelleggel – a *Film Színház Muzsika* és a *RTV Újság*) foglalkozott. Ráadásul mindezt sok esetben az aktuális kultúrpolitikai célok elérése és nem az elfogulatlan tájékoztatás érdekében tette. Ezzel szemben a rendszer utolsó másfél évtizedében már a napilapok és az államilag elismert, központilag támogatott más periodikák is gyakran közöltek ilyen témájú cikkeket. Mi több, a nyolcvanas években ugyanezt tették a jobbára szubkulturális csoportosulások által alakított *második* és a „középen” egyensúlyozó, a párt által megtűrt, de állami támogatás hiányában korlátozott lehetőségekkel rendelkező *harmadik* (vagy köztes) nyilvánosság egyre-másra felbukkanó új fórumai is. A *második nyilvánosságot* a rendszer utolsó éveiben már nemcsak a demokratikus ellenzék szócsöveivé váló szamizdatok képviselték, hanem például a házi körülmények között, sokszor „cut and paste” technikával készülő, vagyis külföldi lapokból kivágott képekkel illusztrált, írógéppel vagy kézzel írt fanzine-ek is (az első között az *Isten Malaca* Lévy Tamás vagy a *Második Látás* Rácz Mihály szerkesztésében).

Ezek a többnyire csupán néhány oldal hosszúságú, néhány tucat vagy néhány száz példányban, fénymásolókból vagy ismerősök útján sokszorosított lapok a növekvő népszerűségnek örvendő „extrém” zenei műfajok, így például a punk és a metal fontos háttérját jelentették, és még a rendszerváltás után, a kilencvenes években is keresettek voltak. A legnagyobb hírnévre közülük, némileg paradox módon, éppen az – a mai *Metal Hammer* közvetlen elődjének tekinthető – *Metallica Hungarica* tett szert, amely a készítőik és az infrastruktúra révén is erősen kötődött a Petőfi Csarnokhoz, és amelynek ez a kötődés nagyban segítette az érvényesülését. Emellett azonban léteztek olyan sajtótermékek is, amelyek a késő Kádár-kor jellegzetes viszonyai között hosszabb-rövidebb időre „hivatalosan” is meg tudták vetni a lábukat a hazai lappiacon, de a hosszú távú túléléshez nem rendelkeztek megfelelő anyagi forrásokkal és politikai támogatottsággal, és infrastruktúra híján csak a tervezettnél szűkebb réteghez jutottak el fennállásuk rövid ideje alatt.

Témánk szempontjából közülük talán az 1985 és 1986 között, mindössze öt alkalommal megjelenő *Polifon* bírt a legnagyobb jelentőséggel. A koncert- és lemezkritikákkal, interjúkkal, kisebb elméleti írásokkal, sőt esetenként a zeneszociológia eredményeinek bemutatásával is operáló lap – amelynek főszerkesztője Vitányi Iván egykori munkatársa, a *Magyar Ifjúságban* és *Ifjúsági Magazinban* is rendszeresen publikáló Lévai Júlia volt – azzal hívta fel magára a figyelmet, hogy műfaji pluralizmust hirdetett, és különös gondot fordított a hivatalos lapokban alulreprezentált alternatív és progresszív műfajok elemzésére is. Lévai olvasószervezőnek a *Beszélőből* ismert Szilágyi Sándort kérte fel, a cikkírók közé pedig többek között az *Magyar Ifjúság* munkatársait, Szőnyi Tamást és Zétényi Zoltánt is meghívta.

Részben a szerkesztőségek közötti efféle átjárásoknak köszönhetően, de mindenekelőtt a szórakoztatás általánossá váló elvárásával, továbbá azzal, hogy a hivatalos művelődéspolitikai célok már nem mindig bírtak kényszerítő erővel, a vezető ifjúsági lapoknak, a napilapok „bulvárcikkeinek”, illetve a fanzine-ekben és a harmadik nyilvánossághoz tartozó sajtótermékekben megjelenő írásoknak a formája és hangvétele a tárgyalt időszakban már nem különbözött jelentős mértékben egymástól. A pop- és rockzenei élet sokakat érdeklő, vezető hírei pedig ekkorra már

1988. január 1.
Világútlevél és SZJA.

Minden magyar állampolgárnak járt ettől a naptól kezdve a világútlevél, amivel kapitalista és szocialista országokba egyaránt utazhattak. Ugyanekkor vezették be a gazdasági válság kezelésére és a fizetési hiány pótlására a személyi jövedelemadót és az általános forgalmi adót.

1988. január 16.
A KISZ KB
első nyilvános ülése.

Történetében először a KISZ KB nyilvános ülést rendezett a kommunista ifjúsági mozgalom továbblépési lehetőségeiről. Ugyanezen a napon alakult meg a Homoszexuálisok Országos Egyesülete.

rendszerint eljutottak az újságolvasók többségéhez valamilyen formában. Talán ennek is köszönhető, hogy míg a Budai Ifjúsági Park 1961-es megnyitásáról mindössze egy-két szűkszavú cikk és hirdetés jelent meg a *Népszabadság* és a *Magyar Ifjúság* hasábjain, addig az Ifipark bezárása és a Petőfi Csarnok megszületése a populáris kultúra 1989 előtti magyarországi történetének egyik *leggazdagabban dokumentált* eseményévé válhatott. Miután pedig a Petőfi Csarnok az elejétől fogva az egyik legfontosabb fővárosi kulturális intézménynek és koncerthelyszínnek számított, az ott megvalósuló események a későbbiekben is jó eséllyel számíthattak a sajtó széles körű érdeklődésére.

A Petőfi Csarnok megnyitása kapcsán írott cikkek közül több is fontosnak tartotta az épület múltjának bemutatását, illetve annak feltárását, hogy miképpen született meg az új szabadidőközpont létrehozásának ötlete. Talán nem meglepő, hogy elsősorban a párt napilapjai és a *Magyar Ifjúság* hívták fel a figyelmet a helyszín kiválasztását segítő ideológiai tényezőkre, kiemelve, hogy a csarnok milyen fontos szerepet játszott a hazai munkásmozgalom történetében. 1917-ben ugyanis itt tüntetett a budapesti munkásság, a Tanácsköztársaság idején itt rendezte egyik népgyűlését a KMP, 1925-ben pedig itt került sor a *Népszava* melletti szimpátiatüntetésre is. A legnagyobbnak szánt ifjúsági szabadidőközpont esetében ugyanakkor annak is szimbolikus jelentősége volt, hogy az épület 1949-ben a budapesti Világifjúsági Találkozó (VIT) központi helyszíne volt, és hogy az átadás évében, 1985-ben a PeCsa ismét helyt adott egy nagyszabású nemzetközi ifjúsági nagygyűlésnek.

Ugyanezek a lapok vették számba elsőként azokat a politikai tervek és döntéseket is, amelyek közvetlenül hozzájárultak az új ifjúsági szórakozóhely létrejöttéhez. Így kerültek szóba a Városliget szabadidős újrahasznosításával kapcsolatban már a hetvenes években is létező tervek, a KISZ-ben „a könnyűzenei szórakoztatás időszerű kérdéseiről” 1981-ben lefolytatott vita és az ehhez kapcsolódó javaslat, amely az új „rockzenei centrum” létrehozásáról határozott. Ide sorolható Köpf Lászlóné parlamenti felszólalása is, amelyben a KISZ KB aktuális titkára az ifjúsági és közművelődési intézményhálózat haladéktalan reformját szorgalmazta. A *Népszabadság* pedig a Fővárosi Tanács ifjúságpolitikai titkárságának populáris zenei kérdésekben is járatos vezetőjétől,

Pásztor Györgytől szerzett információkat arról, hogy a helyszínt illetően korábban milyen koncepciók versengtek egymással; az olvasók így szerezhettek tudomást arról, hogy a városligeti épület mellett sokáig a Budapesti Nemzetközi Vásár területén található, egykor szovjet termékeket bemutató pavilon is a lehetséges befutók között volt.

A Pásztorral 1981-ben készült rövid beszélgetésből az is kiderül, hogy a döntést már ez idő tájt sem kizárólag a közművelődési irányelvek befolyásolták, hanem az is, hogy az egykori Iparcsarnok átépítése és üzemeltetése látszott a leggazdaságosabbnak: jóval kevesebb pénzbe került, mint az erősen leromlott állapotú Ifjúsági Parkot felújítani, és az infrastruktúra, illetve a környezeti tényezők is a leendő Petőfi Csarnok mellett szóltak. A hangsúly – amint azt egy, az Iparcsarnokról a *Film Színház Muzsikában* évekkel később készült építészeti gyorselemzés is kiemelte – kezdetektől fogva a funkcionalitáson volt: a lehető legkisebb ráfordítással egy minden elemében egyszerű, a vendégfalak, rácsok és egyéb berendezések segítségével könnyen alakítható, „őszinte” tér megalkotása, amely ugyan esztétikai szempontból nem a legvonzóbb, de nagyon sokféle rendezvény befogadására és lebonyolítására alkalmas.

Szentiványi Kálmán: Hajshow. Plakát. Budapesti Rockmúzeum gyűjteménye

1988. január 29.
Színpadon
A padlás.

A Presser Gábor–Sztevanovity Dusán-musical minden idők legjátszottabb Vígszínházbeli darabjává vált.

1988. március.
Kádár utolsó próbálkozása
a hatalmon maradásra.

Kádár János és Grósz Károly is járta az országot, hogy minél több támogatót nyerjen meg magának az 1988. májusi rendkívüli országos pártértekezleten esedékes tisztújításra. Kádár megyei pártvezetőkkel, termelőszövetkezeti elnökökkel, ipari vezetőkkel; Grósz pedig megyei tanácselnökökkel, egyházi és felsőoktatási vezetőkkel tárgyalt. Április 21-án Kádár művészekkel, tudósokkal is találkozott.

Beszédes, hogy az elvi döntés az új budapesti szabadidő-központ létrehozásáról éppen 1981-ben született meg, nem sokkal azután tehát, hogy az Ifipark bejáratához vezető lépcső egy darabja leomlott, és a személyi sérülésekkel is járó baleset következtében a parkot egy időre lezárták, sőt az újranyitást követően már csak kisebb alapterületen engedélyezték a működését. Volt olyan cikk, amely már ugyanebben az évben „pesti Ifiparknak” nevezte az akkor még csak gondolatként létező Petőfi Csarnokot, az Ifjúsági Park 1984-es, végleges bezárását követően pedig az új intézményre egyezményesen a Várkert Bazárban található hely utódjaként, örököséként kezdtek hivatkozni. Az ismert rockzenei újságíró, Sebők János „az Ifipark halálára” 1984-ben írott rövid tanulmányában talán azért is a hanyatlás szürke éveiként jellemezte az Ifipark 1981-gyel kezdődő, utolsó időszakát, hogy az újrakezdés még sürgetőbb legyen, és a fiatalok mielőbb birtokba vehessék az „igényeinek még inkább megfelelő” helyet a Városligetben. Nem véletlenül érte a sajtó részéről rengeteg kritika a PeCsa vezetőségét, amiért több ízben is a megnyitó elhalasztására kényszerültek, és még 1985 nyarán is csak próbaüzemi jelleggel tudták fogadni a látogatókat. Az elvárások a Csarnokkal kapcsolatban, úgy tűnik, valóban nagyok voltak. Persze akadtak olyan hangok, melyek szerint az új hely „nem ismételheti az Ifipark varázsát”, a többség azonban abban reménykedett, hogy ezúttal valóban egy olyan univerzális létesítmény nyílik meg, amely az Ifiparkkal ellentétben nemcsak egyféle szórakozási lehetőséget kínál, hanem sportolásra és művelődésre is alkalmas lesz, és ahol a kínálat minden téren sokkal bővebb lesz, mint a „végül is rétegigényeket kiszolgáló” elődben.

A nehéz indulást a PeCsa már első időszakában a hely munkatársai által is rendszeresen kommunikált sokszínűségével, sokoldalúságával kompenzálta. Megszámolni is nehéz azokat a riportokat, beszámolókat és interjúkat, amelyekben pozitív kontextusban esik szó a gazdag programkínálatról. A Petőfi Csarnok neve a zenei rendezvények mellett táncelőadásokkal és tánccházakkal, divatbemutatóval (például Király Tamás bemutatói), színházi előadással (például a Madách Színház vendégszereplése Weöres Sándor *A kétfejű fenevad* című művével), filmvetítésekkel (például filmmúzeumi filmek vetítése), sportközvetítésekkel (archív formában is) kapcsolatban is felbukkan, az pedig már a hirdeté-

sek és beszámolók számából is kiviláglik, hogy a hely zenei kínálatával nemigen lehetett versenyre kelni. Ez a műfaji gazdagság garantálta a Petőfi Csarnok nevének állandó jelenlétét a magyar sajtóban, és ugyan az itteni eseményekről tudósító írások nagy többsége nem foglalkozott a hely küldetésével és hazai koncertéletben betöltött szerepével, a nyitás körüli felfokozott érdeklődés elülésével is akadt néhány olyan visszatérő téma, amely megmutatta, a késő Kádár-kori Magyarországon mely csoportosulások számára bírt kiemelt jelentőséggel és a szervezők mely kezdeményezései váltak a védjeggyévé.

E témák és kezdeményezések közül is kiemelkedik a feltörekvő, amatőr együttesek felkarolása, illetve az országos alternatív zenei és metaléletben betöltött vezető szerep. A Csarnok már indulásakor arra kényszerült, hogy üzemeltetési költségeinek egy jelentős részét a saját bevételeiből állja. A programfelelősök ennek ellenére sem csak a nagy bevétellel kecsegtető koncertekből és megrendezvényekből alakították ki a műsortervet, hanem műfaji behatárolásuktól függetlenül – és bizonynyal művelődéspolitikai elvárásokat is szem előtt tartva – kitartóan fellépési lehetőséget biztosítottak a kezdőknek is, még ha a korabeli beszámolókból ki is derül, hogy az ilyen zenekarok koncertjeit és fesztiváljait sokszor teljes érdektelenség kísérte. E beszámolók, például a Rocktár sorozat koncertjeiről vagy a Pál Utcai Fiúk, a Leukémia, a Trottell és mások részvételével megvalósuló, 1987-es punkfesztiválról írottak rendre kiemelték a PeCsa fiatal előadókért tett efféle erőfeszítéseit, és dicsérték a hely műsorpolitikáját, amiért újra és újra vállalta az ilyen események szervezésével járó kockázatot, sőt olykor kedvező áron bérbe is adta a helyet efféle célokra.

Am éppen egy ilyen, külső szervezésű esemény, a Szabadfoglalkozású Előadóművészek KISZ-bizottsága védnökségével megvalósuló, 1988-as Szemfüles Fesztivál kudarca mutatta meg, hogy a marketing és a gazdasági tényezők még egy „jótékonyági céllal”, a fiatalok megsegítésére szánt eseményen sem lehetnek másodlagos fontosságúak. A *Magyar Ifjúság* „Reklám nélkül nem megy” című, egészoldalas riportjában a fesztiválon sztárvendégnek szánt zenészek a budapesti zenei életben tapasztalható túlkínálattal, a hirdetések körüli mizériával és a kevés reklámmal magyarázták a fesztivál látványos sikertelenségét. A lapnak feldúltan nyilatkozó főszervező, Bíró Zoltán – aki a bevételt teljes egészében

1988. június 16.
Tüntetés
Nagy Imréék
kivégzésének
harmincadik
évfordulóján.

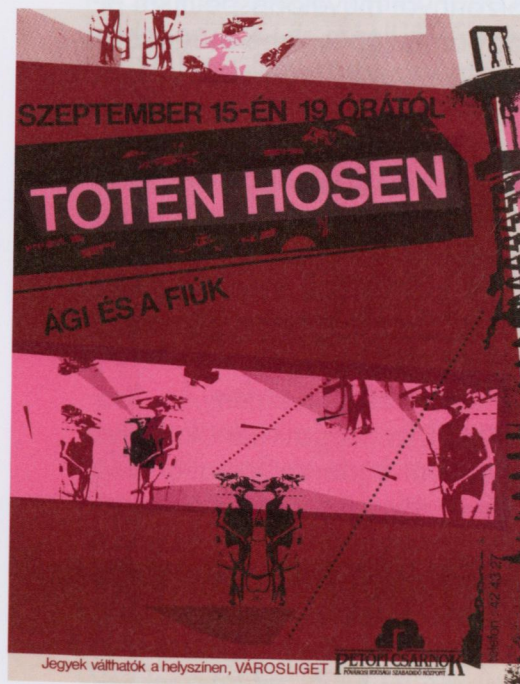
Nagy Imre miniszterelnök és mártírtársai kivégzésének harmincadik évfordulójáról tömegek emlékeztek meg a rákoskeresztúri Új Köztemető 301-es parcellájánál és a Batthyány–Nagy Imre-örökmécsesnél. A rendőrség brutálisan lépett fel, tizenöt embert előállítottak. Ugyanekkor Párizsban Nagy Imre-emlékművet emeltek a Père-Lachaise temetőben. 1988. szeptember 30-án az Elnöki Tanács törvényerejű rendelete kegyelmet adott az 1956-os forradalom és szabadságharc miatt elítéltek számára.

1988. június 29.
A pártállam
utolsó államfője.

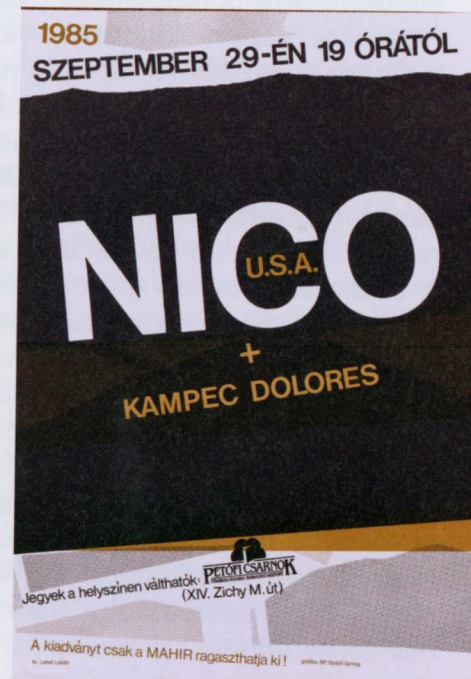
Németh Károly leváltásával az országgyűlés megválasztotta a pártonkívüli,

az amatőröknek akarta adni, és az ismertebb nevek közül csak a honoráriumokról lemondó vendégeket hívott a fesztiválra – azonban komplexebb folyamatokat sejtett a kudarc hátterében. Pesszimizista szavai érdekes látteleletét adják a nyolcvanas évek végi, szocialista és kapitalista szempontok között őrlődő magyar popzenei szcénának: „nem a szakmai tudással, hanem a morális hozzáállással van baj (...) a pénz hajszolása vált uralkodóvá, akár egymás eltiprása árán is. Az idejövő külföldi zenekarok elviszik – teljesen érthetően – a közönséget (...) A hazai zenekarok töke híján nem tudják felvenni a versenyt a nyugati bandákkal. Nálunk nincsenek mecénások, és jó értelemben vett üzletemberek is kevesen vannak. Itt csak az eladhatóság és a kapcsolatok döntenek. Aki nincs a körön belül, annak nincs esélye.”

Miközben a PeCsa programkínálatának gazdagságát, mint fentebb említettük, jobbra pozitívan fogadták, az amatőrök itteni fesztiváljait és versenyeit olykor éppen azért érték a sajtóban bírálatok, amiért programjuk túlságosan eklektikus volt, vagyis

Bp. Szabó György: Toten Hosen, Ági és a Fiúk
Plakátrészlet. Országos Széchényi Könyvtár, Plakát- és
Kisnyomtatványtár, PKG.1985/958

Bp. Szabó György: Nico USA, Kampec Dolores.
Plakát. Országos Széchényi Könyvtár, Plakát- és
Kisnyomtatványtár, PKG.1985.1985/957

egyazon műsor keretében, figyelmen kívül hagyva a műfaji és képességbeli különbségeket, válogatás nélkül bárkit felléptettek. Jóllehet az ilyen eklektika sok esetben valóban zavaró lehetett, de a merész párosítások nem minden esetben nélkülözték a koncepciót és átgondoltságot. Erre érzett rá a műfaji sokféleségre szintén nyitott *Polifon* újságírója, Libisch Károly is, aki éppen amiatt méltatta az első ízben 1985 őszén megrendezésre kerülő, öt részből álló *Új zene estjeit*, mert az „új zene” fogalmát jól láthatóan nem korlátozta a kortárs komolyzenére, hanem – progresszív szemlélettel, a merev műfaji kategorizáláson túllépve – a populáris zene különböző kísérleti irányzatai felé is nyitott. A sorozatban többek között a német Die Toten Hosen, Nico, az Art Deco, a Galántai György hangszobrait megszólaltató VHK, illetve a 180-as csoport és Arnold Dreyblatt is fellépett.

Az újhullám és az alternatív zene képviselői a nyolcvanas években csak alkalmi jelleggel találtak otthonra a Petőfi Csarnokban, bár jelenlétük kétségtelenül formálta a hely arculatát. Nem úgy a korszak talán legjövődélmezőbb és aktuálisan legnagyobb népszerűségnek örvendő „extrém” zenei irányzata, a metal (s azon belül is a heavy metal, majd később a trash metal), amelynek a városligeti intézmény hosszú időre az egyik legfontosabb hazai bázisává vált. Nem csak a külföldi és a népszerű hazai zenekarok – például a Pokolgép és az Ossian – rendszeres fellépései vonzották ide a műfaj rajongóit. Itt jött létre az ország első heavy metal klubja, amelynek egyik vezetője, Lőrinczy Attila Fázis néven egy, a helyhez minden szálában kötődő, ám mindössze egyetlen lapszámot megélt fanzine-t is megjelentetett. És innen indult útjára (illetve levelezési címként a Csarnok címét használta) a legjelentősebb magyarországi fanzine, a fentiekben már emlegetett *Metallica Hungarica* is. A magyarországi metalrajongókat képviselő lap Petőfi Csarnokhoz fűződő viszonyáról sokat elmondanak az egyik szerkesztő, Cselőtei László szavai, aki egy 1987 végi Ossian-koncert kapcsán arról írt, hogy „egy sokáig perifériára szorult műfaj” végre „megfelelő környezetre”, „kulturált körülményekre” talált. A *Metallica Hungarica* létezéséről – egyedülálló módon – az *Ifjúsági Magazin* is hírt adott 1988-ban, sőt rövid interjút is közölt a két szerkesztővel, és a PeCsában működő klub vezetőivel egyetemben a metalzene legfontosabb magyarországi aktivistáiként jellemezte őket.

szegedi biokémikus akadémikust, Straub F. Brúnót az Elnöki Tanács elnökévé. A III. Köztársaság 1989. október 23-i kikiáltásával a tisztség megszűnt, helyét a köztársasági elnöki pozíció váltotta fel.

1988. július 7.
Bartók Béla
újrateremtése.

Az 1945-ben, New Yorkban elhunyt Bartók Bélát a magyar fővárosban, a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra. Hamvainak az Egyesült Államokból való hazahozatalára már 1963-ban engedélyt adott az MSZMP PB, de ez több alkalommal is meghíúsult Bartók Béla ifjabbik fia és egyik jogörököse, Bartók Péter ellenkezése miatt.

1988. július 19–30.
Grósz Károly
a tengerentúlon.

Az MSZMP főtitkára, Magyarország miniszterelnöke az Egyesült Államok

Szintén egy metalegyütteshez köthető az az esemény, amellyel a rendszerváltás előtti években a Petőfi Csarnok leginkább magára vonta a sajtó figyelmét, még ha ebben az esetben ez a figyelem nagyrészt ártott is a hely megítélésének. A Pokolgép 1987. decemberi koncertjéről van szó, amelyen egy villanó fényeffektushoz használt vascső felrobbant a színpadon, és több embert is súlyosan, életveszélyesen megsebesített. A következményeivel együtt jól ismert történet részletes bemutatásától ezúttal el kell tekintenünk, noha a korabeli lapok kimerítően rekonstruálták a történeteket, és a felelősök után kutatva valamennyi érintettet megszólaltatták. Témánk szempontjából azonban érdekesebb inkább arról szólni, hogy az ominózus eset kapcsán született riportok és interjúk a hazai rockzene milyen egyéb problémáira, jelenségeire irányították rá – tudatosan vagy járulékosan – a közvélemény figyelmét. Például arra, hogy a magyar együttesek a show-elemek használatával (is) pusztán a Budapestre rendre látványos műsorral érkező nyugati társaikhoz próbáltak felzárkózni, és hogy ezt a hazai közönség el is várta tőlük. Vagy arra, hogy a fényeffektusokhoz és más hangulatfokozókhoz még a nyolcvanas évek végén sem lehetett Magyarországon gond nélkül hozzáférni, ezért a nem különösebben tehetős hazai zenekarok sok esetben félmegoldásokra, utánzatok építésére és házilag gyártott eszközök bevetésére kényszerültek. A Petőfi Csarnok munkatársai – köztük Lehel László igazgató – többek között éppen azzal vívták ki sokak ellenszenvét, hogy egyáltalán nem ismerték el a saját felelősségüket, miközben a siker érdekében már számos alkalommal – köztük a Pokolgép korábbi sikeres koncertjein – maguk is megengedték vagy elnézték bizonytalan eredetű látványeszközök használatát.

Összefoglalva az eddigieket azt mondhatjuk, hogy a Petőfi Csarnok első éveinek megismerésében nagy segítségünkre lehetnek a korabeli napilapok és folyóiratok, amelyek kivételesen nagy számban és számos részletre kiterjedően foglalkoztak az egyik legjelentősebb budapesti koncerthelyszínnel. A szóban forgó írások ugyanakkor arról is számot adnak, hogy a nyolcvanas évekre miképpen alakult át az államszocialista Magyarország médiastruktúrája, amelyben – a politikai kontroll enyhülésével és a piacosodás megindulásával – a visszacsatolásnak, a kritikai hangnak és a sokszínűségnek is nagyobb terepe lett, és amelyben idővel

Pokolgép, Nagy Ferő és zenekara. Plakát. 1986. Budapesti Rockmúzeum gyűjteménye

helyet kaphattak a hivatalos nyilvánosságból kiszoruló, alternatív sajtótermékek is. Ezek a változások a Petőfi Csarnok megítélésére is komoly hatással voltak, mint ahogy az is, hogy a szórakozás szocialista kultúrában való létjogosultságának elismerésével a politikai-ideológiai elveket hangoztató és számon kérő elemzések mellett felértékelődött a tabloid újságírás szerepe is.

Tájékoztató irodalom

Bajomi Lázár Péter, *A magyarországi médiaháború*, Budapest: Új Mandátum, 2001.

Havasréti József, *Alternatív regiszterek. A kulturális ellenállás formái a magyar neoavantgárdban*, Budapest: Typotex, 2006.

Ignácz Ádám, „A populáris zene megítélésének változásai a kádári Magyarország ifjúsági sajtójában – az első 15 év”, *Médiakutató* 2013. tél, 7–17.

MTA BTK Zenetudományi Intézet egykori Zeneszociológiai Osztályának sajtógyűjtései (1985–1991).

és Kanada vendégszereztetét élvezve, július 27-én hivatalosan is találkozott Ronald Reagan amerikai elnökkel, aki történelmi jelentőségűnek nevezte a látogatást. Ez idő alatt Grósz kijelentette: akár százszázalékban is lehet külföldi tulajdonban magyarországi cég. Ugyanakkor azt is kifejtette, hogy Nagy Imrét és mártírtársait családjaik méltó körülmények között eltemethetik.

1988. szeptember 6.
Nemzetközi rockkoncert
Budapesten
az emberi jogokért.

A Népstadionban tartották az Emberi és Polgári Jogok Egyetemes Nyilatkozata elfogadásának negyvenedik évfordulója alkalmából létrejött, öt földrészt átfogó koncertsorozat magyarországi állomását. A fellépők: Sting, Bruce Springsteen, Peter Gabriel, Tracy Chapman, Youssou N'Dour, Bródy János és a Hobo Blues Band. Politikai súlyát bizonyítja, hogy az MSZMP PB

A Petőfi Csarnok plakátjai

Miért érdekesek ma az immár bezárt legendás kulturális helyszín, a Petőfi Csarnok plakátjai? 2016-ban az intézmény programjait hirdető néhány falragasz a New York-i Museum of Modern Art *Making Music Modern. Design for Ear and Eye* kiállításán volt látható, vagyis ezek a darabok olyanok számára is izgalmasak lehetnek, akik soha hírből sem hallottak a Petőfi Csarnokról és programjairól. A plakát ugyanis nemcsak egy esemény emléke, dokumentuma – még ha a nosztalgiánk legtöbbször így is tekint rá –, hanem vizuális művészeti műfaj, amely saját jogon bír művészi értékkel.

Az 1980-as évek különösen izgalmas időszaknak tűnik, hiszen egy nagy változásokat érlelő, átmeneti korszak, amelynek struktúráiban, problémáiban saját korunkra ismerhetünk. Egy erodálódó rendszer keretei között mintha megkettőződött volna a kultúra, egyszerre virágzott a hivatalos és az ellen. Az ifjúságot megcélzó PeCsa fontos szerepet vitt, mindkét szcénának teret adva. Egyszerre volt a populáris kultúra helye, ahol tömegek szórakozhattak a Csillagfény diszkóban, illetve kísérleti művészeti produkciók otthona. Ez a sokféleség a plakátok grafikáját is meghatározta, így a PeCsa plakátjain keresztül a nyolcvanas évek magyar tervezőgrafikájának széles merítését mutathatjuk be. Ugyanakkor éppen ez okoz számomra nehézséget: az igen különböző felfogású tervezők nagyon különböző programokhoz készült munkáit egyetlen tartalmi elem, a *helyszín* fűzi össze. Így a most következő elemzés mozaikjellegűt ölt: nevek, életművek, tendenciák villannak fel.

A sokféleség tudatos döntés volt a PeCsa stábjának részéről. Az egységes arculatnál lényegesebbnek tartották, hogy minden produkcióhoz azt tükröző, egyéni hangú plakát készüljön. Ez mára már furcsa, hiszen ma minden cég számára alapvető

Kentaur = Erkel László: Pál utcai fiúk. Plakát. 1990. Szőnyi Tamás gyűjteménye

tagja, a KB-titkára, Berecz János volt a fővédnöke, aki ez alkalomból hivatalosan találkozott Bródy Jánossal.

1988. október 23.
Megemlékezés 1956-ról.

A pártállami rendszer utolsó, még betiltott 1956-os megemlékezésén öt embert állított elő a rendőrség Budapesten. A hatalom már hezitált, először tudomásul vette a megmozdulást, majd betiltotta, így az ellenzéki szervezetek meghátráltak a várható rendőrségi intézkedések előtt.

1988. november 18–19.
A KISZ
pártirányítás nélkül.

Székesfehérváron, a KISZ országos értekezletén döntöttek arról, hogy a továbbiakban közvetlen a párt irányítása nélkül működnek, noha akkor még az MSZMP ifjúsági szervezeteként definiálták magukat. Az 1989. április 21–22-én

a brand megjelenésének egysége; az arculati kézikönyv szigorú kereteket szab a reklámnak. Ha megnézzük egy mai, PeCsához hasonló intézményt, például a 2000-es évek óta működő legendás helyszín, az A38 kommunikációját, látjuk, hogy teljesen egységes arculat jelenik meg, sőt, a „hajó” megjelenését egyetlen tehetséges grafikus (Tóth Andrej) sajátos stílusa határozza meg. A PeCsa kommunikációja is átgondolt volt, csak más elveket követett. Ezt a szemléletet igyekszem a továbbiakban bemutatni.

Plakátművészeti szempontból nagy múltú helyre érkezett az intézmény. Száz évvel a csarnok megnyitása előtt, 1885-ben itt, a Városligetben rendezték meg az Általános Kiállítást, amely a Monarchia magyarországi részének gazdaságát, kultúráját mutatta be – és amelyhez nem mellesleg az első magyar plakát készült, Benczúr Gyula tervezésében. Sok bírálója akadt a műnek, amely még inkább historizáló grafika, mint modern plakát volt, mégis, mint a műfaj első hazai megjelenése, mérföldkőnek számított. Ekkor építették fel a helyszínen az Iparcsarnokot, amely számos grandiózus rendezvény, kiállítás helyszíne lett később, melyek emlékét máig őrzik a plakátok. Olykor maga az épület is látható rajtuk, például a *Nemzetközi balesetügyi, iparegészségügyi és munkásjóléti kiállítás* plakátján 1907-ből, amelyen az épület homlokzata előtt egy angyal széttárt karral mintegy megáldja az alul tevékenykedő ipari munkásokat – a munkásábrázolás toposzainak egyik fontos korai példája ez.

Plakáttörténeti szempontból talán még fontosabb a később itt helyet kapó BNV, azaz a Budapesti Nemzetközi Vásár, amelyet 1925-ben rendeztek meg először az Iparcsarnokban, és amelynek egészen 1974-ig a Városliget maradt a helyszíne (ekkor kitelepült Kőbányára). A két háború közötti időszakban a korszak legjobb modernista, konstruktivista tervezőgrafikusai terveztek az esemény számára plakátot. Emblematisz Csemiczky Tihamér dinamikus kompozíciója, melyen egy vonat rohan a cél, Budapest felé, illetve Bortnyik Sándor 1931-es, letisztult grafikája Európa-térképpel, amelyen egy nyíl jelöli a nemzetközi jelentőségű eseményt.

Az 1960–1970-es években a kor legkiemelkedőbb grafikus, Papp Gábor alkotta meg a BNV arculatát és tervezte meg plakátjait. Papp letisztult, a svájci plakátstílussal rokon tipografikus stílusa a szocializmus modern intézményeként mutatta be a vá-

sárt. Az 1970-es darab, ami az év plakátja lett, szigorúan redukált esztétikájú munka, a logószerű „70-es” motívumával ma is megkapónak számít. Papp kvalitását jelzi, hogy 1963 és 1970 között kettő kivételével valamennyi BNV-plakátját díjazták. A BNV arculatához tökéletesen illett ez a stílus, hiszen utalt a korábbi, Berény, Bortnyik, Csemiczky nevével fémjelzett konstruktivista hagyományokra. Az 1970-es években a PeCsa helyén a BNV Petőfi Csarnok nevű pavilonja állt, amelyben sokféle rendezvényt, kiállítást, vásárt tartottak, mely hagyományt majd az új csarnok is továbbvitte (bolhapiac, kiállítások stb.). Akkoriban az ezt hirdető plakátok igen heterogének voltak, ugyanakkor látnunk köztük érdekes alkotásokat. Ilyen például Kulinyi Istvánnak a *Víz-levegő-élet* című kiállításához készült, szürreális montázst mutató plakátja.

A grafikusok visszaemlékezése szerint Lehel László ötlete volt a BNV-pavilon nevének megtartása az újonnan nyitó ifjúsági helyszín számára. A PeCsa története 1985-ben indult, és egy átgondolt reklámkampánnyal építették fel az intézmény hírnevét. A bemutatkozást titok lengte körül, az első hirdetések csupán egy telefonszám volt olvasható, amelyről az egész város találgatta, mihez tartozhat – emlékszik vissza Nádor Katalin, a PeCsa egykori munkatársa. A jól felépített kampány második lépésével kiderült: az új koncerthelyszín a Városliget szívében, a BNV egykori épületei helyén emelkedik.

A Petőfi Csarnok létrejöttékor tudatos arculatépítés vette kezdetét, amelyben főszerepet játszott a kor egyik legfontosabb tervezőgrafikusa, a Zalaegerszegről érkezett, egyéni hangú színházi plakátjaival már nevet szerzett Árendás József. Árendás barátjaként emlegeti Lehel Lászlót, az intézmény vezetőjét. Kettejük közös koncepciója alapozta meg a Csarnok kommunikációját. Árendás készítette a bemutatkozó kampány második fázisában megjelent plakátot, amelyen a Városliget zöld térképén a PeCsa helyét a szintén általa tervezett és később rengeteg plakáton, nyomtatványon visszaköszönő első logó jelzi. Az embléma a hagyományokra utal: a betűtípus szecessziós, talpas betű, amely a korban újra divatba jött. A rajta látható lombmotívum a helyszínre, a Városligetre utalt, a mintát Árendás a PeCsában helyet kapó közlekedési kiállítás logójából kölcsönözte (ott egy madár repült ki belőle). Középen a nyíló ajtó jellegzetes Árendás-motí-

tartott XII. kongresszuson feloszlatták magukat, utódszervezetük a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség lett.

1988. november 24.
Megalakult
az átmenet kormánya.

Létrejött a Németh Miklós vezette kormány, melynek tagjai között tudta immáron a reformeröket képviselő, egykori szociáldemokrata politikust, Nyers Rezső államminisztert is. Mindamellett Grósz Károly pártfőtitkár maradt, de az MSZMP kormányt befolyásoló hatása fokozatosan gyengült.

1988. november 29.
Grósz Károly
„fehérterroros”
beszéde.

A BS-ben, az országos kommunista pártaktíva-értekezleten Grósz Károly hírhedtté vált beszédében a fehérterror visszatéréséről vizionált. Emiatt szerinte az egypártrendszert és

vum, plakáttervezői blikkfang, egyetlen vonallal teret érzékeltet, és komplex gondolati tartalmat közvetít: „gyere be, jó lesz itt”. 1985-ben a nyitóesemény a Karthago együttes koncertje volt. Az együttes a kor mainstream zenekarai közé tartozott, az eseményt hirdető plakát azonban viszonylag provokatívra sikerült. A szexi, mangaszerű női figurával díszített plakát a képregények erotikus nőalakjait idézte, alkotója feltehetően Törös István, a Budapest Sportcsarnok rendezvényeinek munkatársa lehetett, a szintén a Sportcsarnokból érkezett Lehel László egykori kollégája és barátja.

A Csarnok a következő évtizedek során a lehető legváltozatosabb programkínálatot nyújtotta: a bolhapiactól Király Tamás divatbemutatóig, a külföldi világsztároktól a hazai kis underground zenekarokig, a Csillagfény diszkótól a Nirvana együttesig minden volt itt. A heterogén jelleget pontosan tükrözte a PeCsa kommunikációja, így a plakátok is. Az elkészült darabokon a logó az egyetlen vizuális elem, amely utal az intézményre. A szervezői stábot irányító Nádor Katalin visszaemlékezése szerint az egyes események szervezői maguk választották a grafikusot a készülő plakáthoz. Ahogy a programok esetében, a grafikusok megválasztásában is – a mából nézve – nagy merészséget látunk: bátran válogattak a fiatalok közül. A bátorság a plakátolásban is megnyilvánult, hiszen – a kisebb klubokhoz hasonlóan – vállalták a gerilla kiragasztás veszélyeit is.

Az egyetlen kötelezően elvárt, fix elem tehát a logó volt, amelyet eltérő méretben minden PeCsa-plakáton megtalálunk. Árendás viszonylag konzervatív logóját 1990-től váltotta fel egy egyszerűbb, modernebbnek ható, átlósan fekvő „P” betűt, illetve kokárdát formázó logó; alkotójának kilétét egyelőre homály fedi. Külön logót kapott a Csarnok egyik népszerű rendszeres rendezvénye, a minden péntek este megtartott Csillagfény diszkó. Az ifjúság szórakoztatása mellett ebben is volt népművelő szándék, hiszen premier előtti filmeket vetítettek, vetélkedőket rendeztek, hazai együtteseknek adtak fellépési lehetőséget. A Csillagfény népszerű márkává vált a PeCsán belül, vidékre, külföldre is szerveztek turnét. Az intézménytől elkülönülő brandjellegét erősítette a külön logó, amelyet a korszak neves, fiatal grafikusa, Flohr János készített. „A logót én rajzoltam egy vágott filccel az első beszélgetés közben” – emlékezett vissza. Érezhető is rajta a

könnyedség, fiatalos lazaság, ami jól illett a program hangulatához.

Az a stílusbeli sokféleség, amely a PeCsa plakátjain megjelenik, jellemző a nyolcvanas évek plakátművészetére. Ez a magyar plakát talán utolsó virágkora volt, amikor még élt és alkotott a hatvanas évek óta aktív nagy generáció (például a Papp-csoport tagjai), de már színre léptek a fiatalok, megjelent az underground zenekarok sajátos new wave szubkultúrája, és formálódott egy újfajta politikai plakátos szemlélet is. A korszak tervezőgrafikájára hatott a nemzetközi képregénykultúra, a sci-fi vizuális világa; minderre mindenekelőtt Bányai István, Helényi Tibor, Felvidéki András, Nosek (Nagyvári) László munkáiban láthatunk példát. Megjelent a festészeti újhullám, Hegyi Lóránd terminusával az „új szenzibilitás” hatása (például Soós Tamás), vagy épp a gyakran politikai mondanivalókkal dolgozó konceptuális művészet szemlélete szüremlett át (lásd Pinczehelyi Sándor művészetét). Ekkortájt alakult a rendszerváltás legjobb politikai plakátjait tervező új csoport, a DOPP és köre is (Ducki Krzysztof, Orosz István, Pinczehelyi Sándor, Pócs Péter, és ehhez a körhöz sorolható Árendás József is).

A korszak egyik legfontosabb középgenerációs grafikus volt Schmal Károly, aki egy, a PeCsa történetében kiemelkedő jelentőségű eseményhez készített frappáns plakátot. Schmal 1966-an végzett, az 1970-es években konceptuális tárgyfotókat felhasználó, finom hangú, szimbolikus kulturális plakátjaival számos díjat nyert. 1986-ban ő készítette a *Bankett* című esemény plakátját. Különleges színházi vagy inkább összművészeti produkció volt ez, amely rendhagyó módon emlékezett meg március 15-ről, rendszerellenes hangokat megszólaltatva. Nádor Katalin volt az egyik szervező, az eseményt Árkossy Árpád rendezte, és a kor ellenzéki köreiből sokan felléptek. Székely Endre szavalt, megszólalt Kukorelly Endre, Mészöly Miklós, Szócs Géza, Balaskó Jenő, Hobo pedig énekelt. A plakát festményszerű stílust mutat: festett kompozíciókat plakátként gyakran használtak ekkoriban a lengyel plakátosok és a hazai nagy öregek is filmplakátjaikon (Balogh István, Darvas Árpád). Schmal plakátja finom, festői kompozíció, amin a szürkeség-színesség ellentét játssza a főszerepet. A zöldesbarna kabátra tűzött kokárda már teljesen kifakult, színevesztett, ám felülről nagy gesztussal felfestett festék-

a szocializmust továbbra is fenn kellett tartani.

1988. december 20.
Az országgyűlés
március 15-ét
munkaszüneti nappá
nyilvánította.

1988-ban megjelent
néhány fontosabb
külföldi és magyar
lemez:

AC/DC: *Blow Up Your Video*, Bobby McFerrin: *Don't Worry, Be Happy*, Enya: *Watermark*, Iron Maiden: *Seventh Son of a Seventh Son*, Metallica: *...And Justice for All*, Paula Abdul: *Forever Your Girl*, Pet Shop Boys: *Introspective*, Tanita Tikaram: *Ancient Heart*, Beatrice: *Beatrice '78-'88*, Edda: *Változó idők*, East: *A szerelem sivataga*, Hobo Blues Band: *Tiltott gyümölcs*, Napoleon Boulevard: *Júlia nem akar a földön járni*, Ossian: *Acélszív*, Pataky-Slamovits: *Pataky-Slamovits*

feltok hozzák vissza a nemzeti színeket. A kompozíció kifejezi az esemény célját: a március 15. kiüresedése utáni újraértelmezés kísérletét.

Sok PeCsa számára készült plakát tükrözi a nyolcvanas évek tervezőgrafikájának átlagos színvonalát, illetve népszerű trendjeit. A korszakban divatos volt a fotót, illetve fotómontázst felhasználó plakáttervezés. Számos plakátot tervezett a Csarnoknak saját fotót felhasználva Paraszkay György, többek között Király Tamás divatbemutatóihoz. A Sirtos együttes táncházát népszerűsítő plakát jó példa arra, hogy az esemény jellegét tükrözve választottak a plakát számára is tradicionális stílust (alkotók: Pataki és Pörcz).

A PeCsa plakátjai közül a legizgalmasabb darabok a korszak underground szubkultúrájához, az ekkoriban kibontakozó újhullámhoz kötődnek. Az akkori zenei szubkultúrákban kibontakozó művészet iránt újabban egyre inkább megelégnél a művészettörténet érdeklődése. 2011-ben a Műcsarnok Bizottsági kiállítása, 2013-ban a Budapest Galéria Bp. Szabó György magángyűjteményéből összeállított koncertplakát-kiállítása, 2016-ban a Ludwig Múzeum *Rock/Tér/Idő* kiállítása, 2017-ben pedig a Kieselbach Galéria *Pokoli Aranykor* című, az 1980-as évek koncertplakátjaiból válogató tárlata (és kötete) jelentik eddig a legfontosabb állomásokat.

Az 1980-as évek hazai underground kultúrája több okból vált újra érdekessé. Izgalmas ösztönzési tevékenységben együtt jelent meg az újhullámos zene, a képzőművészet, a performansz és a mindezek hangulatát reprezentálni igyekvő újszerű tervezőgrafika. Mindez kapcsolódott a nemzetközi zenei és szubkulturális trendekhez (punk, new wave stb.). Hazánkban azonban politikai-társadalmi szempontból is különösen izgalmasnak tűnik ez a közeg, amely az erodálódó Kádár-rendszer kereteit kezdte feszegetni, már szűk egy évtizeddel a rendszerváltás előtt.

A PeCsa átmeneti pozícióban volt: hivatalos kulturális intézmény volt, de a fiatalokra és igényeikre nyitott, friss szemléletű stábbal rendelkezett. Ahogy Klaniczay Gábor megfogalmazta, egy a „felügyelt rezervátumok” közül, ahol helyet kapott az alternatív, olykor rendszerellenes hangokat megpendítő new wave szubkultúra. A stáb egyik legfontosabb tagja volt Szabó György,

aki a kortárs színház és tánc felé nyitotta meg a programkínálatot, létrehozva ezzel egy különleges, modern szemléletű előadásokra nyitott helyszínt. Számos különleges, egyedi produkció készült a már említett *Banketten* kívül is. Fellépett itt az ekkor emigrációból hazalátogató Halász Péter színháza, a román Balanescu együttes Kraftwerk-számokat játszott klasszikus hangszereken, továbbá megjelent egy sor alternatív külföldi zenekar.

Nemcsak a programkínálatba engedték be az újhullámos, punk, alternatív zenekarokat, de szabadságot adtak a plakátok grafikájában is. A grafikus személyének megválasztása gyakran nem is volt kérdés, hiszen a grafikusok egyúttal a zenekarok tagjai is voltak. Tervezett plakátot Kirschner Péter, az Európa Kiadó későbbi gitárosa, Soós György az Art Deco zenekarból, Gasner János, a Sziámi és Európa Kiadó gitárosa, és Bp. Szabó György a Bp. Service zenekarból. Olykor a zenészek tettek kirándulást a tervezés felé, más esetekben (például Bp. Szabó) végzett grafikusművész vált egyúttal újhullámos zenésszé. A fiatal művészek saját zenekarukon keresztül ismerkedtek meg a PeCsa szervezői stábjának tagjaival, és sokuk innentől más lehetőséget is kapott.

Bp. Szabó György: Bp. Service, Ciklámen, CSV Műhely 1986. november 18. Plakát. Bp. Szabó György gyűjteménye

1989

1989. január 1.
Bevezették
a munkanélküli segélyt.

A pártállam elismerte, hogy létezik munkanélküliség Magyarországon (1987 júliusában már bevezették a közhasznú munkát az állástalanok számára), emiatt elindították a munkanélküli segélyt.

1989. január 10–11.
Az országgyűlés
megszavazta
a gyülekezési és
az egyesülési törvényt.

A hatalmon lévő MSZMP azonban ekkor még nem nyilatkozott a többpártrendszer engedélyezéséről.

1989. január 28.
Megváltozott 1956
pártállami megítélése.

Pozsgay Imre államminiszter, az MSZMP PB tagja

Bp. Szabó György: 3 Mustaphas Balkán-pop Londonból, Kretens Punk Rock koncert. Plakát. 1986. Országos Széchényi Könyvtár, Plakát- és Képzőművészeti Múzeum, PKG.1986/655

Így lett a Csarnok plakátjainak rendszeres tervezője Bp. Szabó György, akinek neve nemcsak mint zenész és grafikus vált ismertté, de övé az egyik legnagyobb, főként az 1980-as évekre datálható koncertplakát-gyűjtemény is. Saját zenekara, a Bp. Service és más zenekarok közös fellépését hirdeti egyik látványos, montázst használó plakátja, amelyen mikrofonállványok fordulnak a zenekarok nevei felé. Bp. Szabó nagyon jó munkakapcsolatot ápolt névrokonával, a kortárs tánc- és performans-előadásokért felelős Szabó Györggyel. Elmondása szerint a közös munka rendkívül gördülékeny volt, soha nem szóltak bele munkájába, és nem kapott negatív visszajelzést. Mindössze egyszer fordult elő, hogy Lehel László sokallta az arculati elemek (levélpapír, névjegy stb.) megtervezéséért benyújtott számláját.

Bp. Szabó remek ötlete volt, hogy a kísérleti jellegű előadásokat, performanszokat, koncerteket meg kellene különböztetni a Depeche Mode fan klub és Csillagfény diszkó által fémjelzett populáris kínálattól. Erre egy külön logót talált ki „Indie Art” felirattal, amely kör alakjával pecsétként hat a plakátokon. Az „independent”, vagyis független jelző illett arra a sokféle újszerű

Visszaemlékezések

Egy vidéki zenekar tagjaként a nyolcvanas évek derekán a Moby Dick budapesti koncertjéről álmodtam a legtöbbit. Mivel addigra a Budai Ifjúsági Park már bezárt, a Petőfi Csarnok lebegett a szemünk előtt. Első alkalommal egy Acélkárácsony nevű fesztiválra kaptunk meghívást, ahol a feltörekvő heavy metal csapatok léphettek fel. Elsőre megszerettem a Csarnokot és környezetét. Emlékezetesek voltak a szombat délelőtti bolhapiacok, a lemezbörzék, ahol több ritka könyvet és lemezt is felleltem fillérékért. A legtöbbit mégis az jelentette, hogy a PeCsában kötöttem akár életre szóló barátságokat rengeteg zenész és technikus kollégával. Kitörölhetetlen emlékek a koncertjeink. 1992-ben a szabadtéren rekordszámú közönség tombolta végig az „ütközetet”, de számos hazai és külföldi kedvencemet is láthattam a PeCsa színpadán. Később több koncert felvételét is itt készítettük, amikor lemezipari munkatársként dolgoztam. A búcsúztatóra is elzarándokoltam. Sajnálom, hogy lebontották, máig nincs utódja.

Rozsonits Tamás (Moby Dick)

Csak szép emlékek jutnak eszembe a Petőfi Csarnokról. Tizenhét évig itt üzemelt a stúdióm, a Reaktor. Megannyi zenekar készített nálam lemezt, és számos koncertet is rögzítettem, köztük a Magyar Televízió által felvettek hanganyagát. Ezenkívül szinte az összes zenekarral koncerteztem a nagyteremben és a szabadtéri részen is. Amikor bezárt a Petőfi Csarnok, minden zenész elsiratta a nyolcvanas évek hazai rockzenéjének legfontosabb helyszínét.

Németh Gábor (Skorpió, Dinamit, Németh Gábor Project)

Nem szerettem a Petőfi Csarnokot. A kinti színpad nagyon látványos volt a sátor tetővel, de nem volt igazán jó. Folyamatosan probléma merült fel az áramellátással, rossz volt a trafóházuk. Nem beszélve arról, hogy a PeCsa megnyitása után a kényszerűen bezárt Budai Ifjúsági Park mellett/után üzemelő többi ifjúsági parkot, a lőrincit, a kőbányait és a csepelit hagyták meghalni. Én egy cseppet sem szomorkodtam, amikor a Petőfi Csarnokot bezárták, bár a P. Mobil több emlékeztető koncertet adott ott.

Schuster Lóránt (P. Mobil)

Keretes a történet: 1985-ben a Karthago koncertje nyitotta a Petőfi Csarnokot, majd 2017-ben a mi koncertünk búcsúztatta. A PeCsa-emlékeim között őrzöm azt az egy koncertet is, amit Cipővel (Bódi László) közösen adtunk a Csillagfény diszkóban a Krokodil Banddel. A Karthago szünetelésekor két zenekarban játszottam, a Känguruban és a Krokodil Bandben. A Känguru szövegeit eredetileg Geszti Péter írta, aki a televíziós elfoglaltságai miatt nem vállalta tovább ezt a munkát. Ekkor hívtam el a helyére Bódi Lacit, aki itt ismerkedett meg Boros Csabával, akivel később megalapították a Republic együttest. Cipővel hoztuk létre aztán a Krokodil Bandet. Sok emlék fűz a Petőfi Csarnokhoz, szeretettel emlékszem vissza rá.

Szigeti Ferenc (Karthago)

a Kossuth Rádió 168 óra című műsorában bejelentette, hogy az MSZMP KB Történelmi Albizottságának kutatásai szerint 1956-ban „népfölkelés” zajlott. Ezzel a Kádár-rendszer legitimációja megkérdőjeleződött. A bejelentést Pozsgay akkorra időzítette, amikor Grósz Károly a svájci Davosban volt a Világgazdasági Fórumon. A pártfőtitkár január 30-án kijelentette: 1956 megítélése kizárólag az MSZMP KB hatásköre.

1989. február 10–11.
Legálissá vált
a többpártrendszer
Magyarországon.

Az MSZMP KB állásfoglalása szerint be lehet vezetni a többpártrendszert. Ugyanezen a KB-ülésen – elfogadva a Történelmi Albizottság értékelését – 1956-ot hivatalosan népfelkelésnek minősítették, amelyben a párt megítélése szerint menetközben felerősödtek az „ellenforradalmi” erők.

művészeti formára, koncertre, színházi produkcióra stb., amely a PeCsában megjelent. A higgadt, geometrikus betűs logó tükrözte a Bp. Szabóra jellemző ipari-konstruktív stílust, ami a grafikus saját, gépzenét játszó Bp. Service zenekarának plakátjait is egyedivé tette. A logónak létrejöttek változatai, „Indie Art Tánc” és „Indie Art Koncert” felirattal, amelyek pontosan meghatározták, milyen produkciót hirdet a plakát.

A két Szabó György együttműködése gyümölcsözőnek bizonyult: sok kortárstánc-eseményhez Bp. Szabó tervezett modern, friss, látványos plakátot. Ilyen volt az 1988-ban megrendezett *Mozdulatok* című esemény, amelyen szteppcipős női lábakkól alkotott montázs keretezi a fellépők neveit. Hasonló a *Randevú* című magyar és külföldi tánctalálkozó plakátja, amelyen szintén egy táncosokról készült fotót variál a művész. A tánc mellett komoly teret kapott a plakátok tanúsága szerint a kortárs zene is. Bp. Szabó tervezett plakátot a cseh Petr Kotik és a repetitív zenét Magyarországon úttörőként képviselő 180-as csoport koncertjéhez is. A piros-fekete grafika – a fuvola égetett fotójának gépi rajzszerű átdolgozásával és a lap mezőkre felosztásának változatos ritmusával – bravúrosan jeleníti meg a klasszikus zene újszerű értelmezését. A plakát külön kis szövegdobozban el is magyarázza a magyar közönségnek, mit érdemes tudni a cseh fellépőről. 1985-ben egy Bp. Szabó György által tervezett plakát a világsztár Nico fellépését hirdette; olyan híres volt a fellépő, hogy a fekete mezőben megjelenő név az egyetlen fontos elem a plakáton.

Szintén kísérleti zenét művelt az 1987-ben megalakult, poszt-progresszív avantgárd zenei csoport, az Art Reaktor, amely többször is fellépett a Pecsában. A művészeti-zenei csoport tagja volt az egyik legfontosabb kortárs képgrafikus művész, Szurcsik József, aki a csoport plakátjait is tervezte. Bár Szurcsik eredően nem tervezőgrafikus, mégis remek logót készített a formáció számára: nyúlánk, nagykapitális, talpas betűkkel és az atomenergia emblémájával, amely egy szürke, rászterezt zászlón tűnik fel: az összehatás pedig popos, provokatív. Egyik plakátján feltűnnek a Szurcsikra jellemző, profilból ábrázolt, brutális férfiarcok, közöttük kalapácsok repülnek – felidézve és kissé megfroclizva a szocialista propaganda képi világát. Szurcsik egyik plakátra sem tette rá a PeCsa-logót, ezzel is megőrizve a kompozíciók egységét.

Gasner János: Sziámi, nem bízatsz senkiben. Plakát. 1986. Bp. Szabó György gyűjteménye

A szocialista realizmus és az orosz konstruktivizmus, illetve ezeken keresztül burkoltan a szocialista propagandaművészet karikírozásában egyértelműen Soós György emelkedett ki, aki a korszak egyik legegységibb plakáttervező grafikusa volt. A PeCsában ő is fellépett saját zenekarával, az Art Deco nevű formációval, de fontos más megbízásokat is kapott – látványos plakátjai miatt szívesen választották. Ő tervezett több plakátot is a híres külföldi zenekar, a Test Department hazai fellépésének 1987-ben, melynek előzenekara az Art Deco volt. Az egyik darabon középen férfifej, két oldalt pedig szobrok fotói, a másikon egy fogaskerek mögött feltűnő alak fényképe látható; a fotókat Soós rusztikussá dolgozta át, színezte, kontrasztossá tette. A stílus felidézte az angol zenekar külföldi plakátjait, amelyek általában az orosz konstruktivista fotómontázsok vagy plakátok képi világát követik, de Soós saját stílusát is tükrözik. Mindkét darab egyszerre kelt monumentális és ijesztő hatást – ahogy Nádor Katalin megfogalmazta: nem lehetett mellettük elmenni.

Egyik leghíresebb plakátja az *Éjszakai fesztivál, Extreme Music '85* című koncertestet hirdette. A félmeztelen férfit és gyárat ábrázoló darabot többféle színösszeállítással és különböző

1989. február 13.
A vasfűggyöny
felszámolásának
kezdeté.

Franz Vranitzky osztrák kancellár és Németh Miklós miniszterelnök az osztrák–magyar határnál megegyeztek a két ország közötti határzár felszámolásáról. Az ehhez kapcsolódó munkálatok Kőszeg közelében, 1989. május 2-án kezdődtek. A Beatrice ennek öröme május 27-én ingyenes koncertet adott Felsőcsatáron. 1989. június 27-én, amikor Alois Mock osztrák külügyminiszter és magyar kollégája, Horn Gyula óriási sajtóérdeklődés mellett átvágták a drótkerítést, gyakorlatilag már nem létezett a két ország közötti határzár, a ceremónia kedvéért újra fel kellett állítani néhány dróthálót és kerítésoszlopot.

1989. március 22.
Az Ellenzéki Kerekasztal
megalakulása.

A Kónya Imre, a Független Jogász Fórum veze-

Soós György: Éjszakai fesztivál. Extreme Music '85. Plakát. 1985. Országos Széchényi Könyvtár, Plakát- és Képzőművészeti Múzeum, PKG.1985/452

feliratokkal is nyomták. Az alulnézet, az erős kontrasztok, a megdolgozott fotók, a konstruktivista stílusjegyek (például a masszív blokkbetűk, a piros-fekete színvilág) egységes, lehangoló műve teszik. Bp. Szabó és Soós mellett az alternatív színtér számomra legizgalmasabb, egyedi hangú grafikusa volt Gasner János. Zenészként biztosan többen ismerik a nevét, hiszen a Sziámi és az Európa Kiadó gitárosa volt. Eközben feltűnő színű, játékos rajzi elemekből összeálló kompozíciói egyedülálló grafikai megjelenést adtak az előbbi együttesnek. A *Nem bízhat senki* című koncert törzsi rajzos figurái egymást támadják, míg egyikük a hóna alatt egy atomrobbanást (?) közvetítő tévékészüléket szorongat – már ebben sok benne van a kor életérzéséből. „A Sziámi TV-ben a halálunk napján csupa-csupa vidám műsor lesz” – ígéri a felirat.

Tervezték a PeCsa programjaihoz plakátot olyan kiemelkedő művészek is, akik eltérő területekről érkeztek: a díszlettervező Ocztos István, a szintén díszlettervező, festő, énekes Kentaur (Erkel László), illetve a képzőművész Gerhes Gábor. Ocztos 1988–1989 között a PeCsában a *Sötét Zenék Háza* című diszkószorozat plakátjait tervezte, és diaporáma vetítéseket tartott. Az egyik

kedvencem a *New Anti Disco* plakátja; ez a Bp. Szabó által képviselt ipari, konstruktivista stílust viszi tovább, és látványosan egyesíti a kiégetett fotót, a fotómontázs esztétikáját és a konstruktív tipográfiát. Kentaur tartott fontos koncertet az intézményben 1989-ben, az *Újvilág* turné részeként. Ezt saját plakátja hirdette: a fekete-fehér alkotáson a művész arcának keresztben eltepett fotója, logószzerű neve és a háttérben a kiszikkadt mező kelt együtt látomásos benyomást. Kentaur mint grafikus máskor is tevékenykedett a Pecsában, 1990-ben például a Pál Utcai Fiúk-nak tervezett merész színvilágú, lila-narancs plakátot.

Kentaur = Erkel László: Kentaur koncert. Plakát. 1989. Szőnyi Tamás gyűjteménye

Gerhes Gábor a kortárs művészeti színtér fontos alakja, alkotásai gyakran napjaink problémáival, politikai-társadalmi kérdésekkel foglalkoznak. 1985-ben a 2. Műsor, a Balkán Tourist és a Nyugati Pályaudvar PeCsa-beli koncertjét az ő plakátja hirdette. E mű egyszerre idézi fel a képregények és gyerekkönyvek vizuális világát; a populáris vizuális elemek újszerű összegyűrése, játékosága és a jelenetben rejlő agresszió ellentéte olyan modernné teszik, hogy ma is lehetne egy alternatív klub plakátja.

tőjének javaslatára megalakult szervezet 1989. június 13-tól tárgyal az MSZMP-vel a békés átmenetről. Őket és a társadalmi szervezeteket, mozgalmakat nevezték Nemzeti Kerekasztalnak. A megállapodást a hatalom átadásának és átvételének módjáról szeptember 18-án írták alá, kivéve az SZDSZ-t és a Fideszt. Ennek jegyében módosították az alkotmányt, amely többek között tiltotta bármely párt egyszemélyes törekvését, és deklarálta az emberi jogokat.

1989. április 12.
Kádár utolsó beszéde.

Az MSZMP KB ülésén több mint egy órán át beszélt saját politikai felelősségéről az 1956-os forradalom és szabadságharc leverésében. Az összefüggéstelennek látszó szöveg – amelyben kulcsfontosságú ügyekben fellelhető volt a racionalitás – egy fizikailag és mentálisan egyaránt a végletekig legyengült embert tükrözött.

A rendszerváltozás hatásának nyomait felfedezhetjük a PeCsa néhány plakátján is. A Hobo Blues Band rendszeresen lépett fel itt (minden évben tartottak például karácsonyi koncertet), 1987-ben *Másik Magyarország* címmel tartottak koncertet. Nemcsak a koncertcím, de a plakát is nyíltan használ politikai jelképeket: az együttest a Parlamenttel a háttérben fotózta le Diner Tamás, a grafikát készítő Pataki János ezt a vörös csillaggal és az országtérképpel egészíti ki. Számomra meglepően provokatív az összkép, már 1987-ben. A Beatrice egy ingyenes karácsonyi koncertjét a rendszerváltás után az SZDSZ elnöke, Tölgyessy Péter nyitotta meg. 1990 nyarán a zenekar plakátjai már nyíltan politizálhattak: Sztálin és Hitler arcképe felett kézfogás látható, erre írták rá, hogy „Utálom az egész XX. századot”. Mindkét plakáton szerepel Nosek cégének, a Krokodilnak a logója, de sajnos egyik esetben sem ismert a grafikus.

Pataki-Diner: Hobo Blues Band. Plakát. 1987. Országos Széchényi Könyvtár, Plakát- és Képgyűjtemény, PKG.1987/707

Az 1990-es évek folyamán a tervezőgrafikában is minden megváltozott. Az egyéni hangú grafikusok helyett fokozatosan teret nyertek a reklámügynökségek, a kézi plakátkészítés (fényszedés, rajzolás, montázsolás stb.) helyét lassan átvette

a számítógépes grafika. A PeCsában 2000 után anyagi okokból áttértek a betűplakátokra – eddigre már a közönség is inkább az interneten szerzett információt; a plakát nem megnyerni, csak gyorsan és pontosan tájékoztatni akart. De a PeCsa plakátjai megmaradtak a különböző gyűjteményekben (Országos Széchényi Könyvtár, Bp. Szabó György és Szőnyi Tamás magángyűjteményei), és mint emlékek, dokumentumok, máig érdekesek. Az egységes megjelenés helyett a sokféleség jelenik meg a vizuális világukban, egy olyan hely képe, ahol a diszkót felválthatta a kortárs tánc vagy éppen a bolhapiac.

Tájékoztató irodalom

Bakos Katalin, *10x10 év az utcán. A magyar plakátművészet története, 1890–1990*, Budapest: Corvina, 2010.

Rieder Gábor (szerk.): *Pokoli Aranykor. New wave koncertplakátok a '80-as évekből*. Bp. Szabó György és Szőnyi Tamás gyűjteményeiből, Budapest: Kiesbach Galéria, 2017.

Május 8-án Kádárt egészségi állapota miatt felmentették elnöki tisztségéből és KB-tagsága alól.

1989. június 16.
Nagy Imre és
társainak újratemetése.

A budapesti Hősök terén kétszázötvenezer gyászoló jelenlétében és élő televíziós közvetítésben vettek végső búcsút Nagy Imrétől és mártírtársaitól, Gimes Miklóstól, Losonczy Gézától, Maléter Páltól és Szilágyi Józseftől. A hatodik koporsóban az összes többi 1956-os áldozatnak állítottak emléket. Az 1956-os mártírokat a rákoskeresztúri Új Köztemető 301-es parcellájában helyezték örök nyugalomra.

1989. június 23–24.
Átalakult az MSZMP
legfelsőbb vezetősége.

Az MSZMP KB ülésén Nyers Rezsőt választották a párt elnökévé, míg Grósz Károly maradt a főtitkár. Együttal létrehoz-

Frazon Zsófia

Kell nekem egy Csuvi

Bolhák, tárgyak, mitológiák és etnográfikák
a bolhapiacon

Könyvek, képek, porcelánok, sérült és ép üvegek, bakelitek, nipppek, töltött nápolyi, kések, konzervek, bőrkabát, sportcipő, farmerdzseki, gyöngysor, kakukkos óra, elektromos kenyérszelő, kazettás magnó, diavetítő, mobiltelefon, DVD, utolsó vacsorás falvédő, pufidzseki, kalotaszegi varrottas, házi áldás. Che Guevara-sapka és Lenin-büszti, tésztaszűrő, Moncsicsi, plüssbirka, gurulós bőrönd, kitüntetések és Chewbacca legó – lényegében bármi, amire szükség lehet. És olyan is, amire nem. Használt vagy olcsón beszerezett áruk, másolatok és ritkaságok, fölösleges, hasznos, mindenre és semmire se jó tárgyak lazán strukturált halma. Ez a bolhapiac; a PeCsa szabadtéri színpadán 1985-től, minden vasárnap, 31 éven keresztül. A kínálat persze változott az évtizedek során. A nyolcvanas években az Ausztriából és nyugatról beszerezhető „különleges” élelmiszerek és kozmetikumok, márkás ruhák voltak népszerűek, a rendszerváltás után egyre összetettebb lett a kép, végül a 2000-es években leginkább a hasznátruha és az ószeres szekció dominált. Ami viszont nem változott: a töretlen érdeklődés az árusok és a vásárlók, a zsákmányra vadászók és a nézelődők részéről. Ma már múlt idő.

A PeCsa bolhapiaca az Ecserihez képest azért volt izgalmasabb hely, mert megmaradt a műfaj eredeti formájában: elkerülte a dzsentrifikáció, nem vált turistalátványossággá. Az Ecseri-rajongók ezt a megállapítást egészen biztos cáfolnák. Ez is mutatja, hogy a bolhapiac nem pusztán forgalom, eladás és vásárlás, hanem egyfajta rítus, a vadászösztön és az elfogult érzelmek működésének terepe – hogy csak néhányat említsek a lehetséges viszonyulások közül. A PeCsa bolhapiacának 2016-os bezárását megelőzően kü-

Friedmann Endre felvétele. Vevők a pénztáraknál a Petőfi Csarnok bolhapiacán. 1986. MTI Fotó

lönösen felerősödött ez az emocionális regiszter. Ekkor újra fontos lett, láthatóvá és érzékelhetővé vált a piac közösségi jellege, ami saját mítosza szerint mindvégig megmaradt; a törzsárusok és a törzsvásárlók személyes történetei és ikonikus pillanatai, amelyek újra felidéződtek; és a hely, a piac tere és ideje, amely több mint három évtizedet fogott át. Ez a hangulat köszönhető talán a piac alkalmi jellegének – nem volt mindennap nyitva, csak egy héten egyszer, vasárnap –, illetve léptékének, a PeCsa szabadtéri színpada ugyanis még a legaprólékosabb vadászok számára is néhány óra alatt bejárható, áttekinthető terep volt.

Az Ecseri piacon a nyolcvanas években, gimnazista koromban szereztem be kamaszkorom vágyott tárgyát: egy használt farmerdzsekit. Ehhez fel kellett utazni Budapestre, ki kellett bumlizni az Ecserire, és ahogy visszaemlékszem rá, nagyon csalódott voltam. A dzseki meglett, de a vásár és a piac fogalma nagyon mást takart számomra. Megilletődtem a léptéktől, ami az addig ismert lengyel piacokhoz képest gigantikus volt: lepusztult és zárt világnak láttam. Tájékozatlan és tapasztalatlan voltam, sem a vadászösztönöm, sem a kincskereső, sem a nyomozó énem nem működött, és majdnem dolgavégezetlenül, csalódottan távoztam a fejemben az ideális farmerdzseki-beszerezőhelyként megjelenő

tak egy négyfős elnökséget Nyers Rezső, Grósz Károly, Németh Miklós és Pozsgay Imre részvételével, utóbbit ajánlva köztársaságielnök-jelöltnek. A PB bővített, huszonegy tagú Politikai Intéző Bizottsággá alakult át.

1989. június 29.
Magyar delegáció
a phenjani VII-re.

Százötven fős magyar delegáció indult útnak az Észak-Korea fővárosában, Phenjanban július 1–8. között megrendezett XIII. VII-re, amelynek történetében először már nem a KISZ vagy elődszervezete állította össze az utazók listáját.

1989. július 6.
Meghalt Kádár János.

Hetvenhét évesen, minden pártfunkciójától megfosztva hunyt el a Kútvölgyi Kórházban Kádár János. Ugyanezen a napon a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa Nagy Imrét

Ecseri piacról. Később még voltam néhányszor, de felnőttként már csak a lehúzást éreztem benne.

A PeCsa sokkal később, a budapesti életem nem túl távoli pontján került a látóterembe. Egyik első vásárlásom egy teljesen szükségtelen, ámbar otthonosan festő kávéscsészepár volt, ami szüleim hatvanas évekbeli edényeire emlékeztetett. De vettem ott táskát, elemet, kést, poharat, DVD-t, és próbáltam tollkabátot, de nagy volt rám. A PeCsa tőlem egy be nem teljesült vágygal búcsúzott: akkor tanultam meg, hogy a bolhapiacon sosem szabad halogatni meg aludni egyet a vásárlásra, mert mire felébredünk, már túl késő. Így jártam egy első szériás Chewbacca legó-figurával – pedig igazán nem vagyok gyűjtő. Chewbacca a *Star Wars*-sorozat egyik állandó szereplője, aki akkor lopta be magát a szívembe, amikor a 7. részben a hóviharban gondoskodóan ráadta az öregedő Han Solo kapitányra a tollkabátot, nehogy megfázzon. Csuvi, akit már gyerekkoromban is kedveltem, ezzel a jelenettel számomra a kritika és az irónia szimbólumává vált,

akkor, amikor mindenki arról nyafogott, hogy a 7. rész pusztán a gyerekkorukat nosztalgikusan újraélő negyveneseknek élvezhető. Miután ennyit még nem röhögtem *Star Wars*-epizódon, úgy gondoltam, ehhez tárgyat is kapcsolok. Kell nekem egy Csuvi! A legó-játékrendszerről gyerekként még lecsúsztam, ezért jó párosításnak tartottam. Chewbacca legó: két ikon egy tárgyban, a PeCsa szabadtéri színpadán, kétezerért, és elszúrtam. Az árus látta rajtam, hogy akarom, nem engedett az árból, én meg csak makacskodtam. Következő vasárnap már hűlt helye volt. A későbbi szériák menthetetlenül néznek ki. Nincs az a kritika és irónia, ami menthetővé tenné. A bolhapiac-élményhez elengedhetetlen a szubjektív és kommunikatív viszonyulás, az elmerülés, a játék, a kísérletezés, mert mindezek a működés és a mitológia nélkülözhetetlen összetevői.

A *bolhapiac* több perspektívából is megragadható és leírható. Egyfelől alapvetően fizikai *hely és környezet*, ahol emberek tárgyakat kínálnak fel másoknak eladásra, keresgélésre és boga-

és társait felmentette az ellenük emelt vádak alól. Kádárt július 14-én kísérték utolsó útjára a Kerepesi úti temetőben.

1989. július 11–13.

George Bush
Magyarországon.

Először járt hazánkban amerikai elnök, akinek a tiszteletére a Bojtórján együttes lépett fel a nagykövetségen. Ezzel egy időben kezdte meg működését próbaadásaival a Radio Bridge, az első magyar magánrádió.

1989. augusztus 19.
Kapunyitás az NDK-s
menekülteknek.

Néhány órára megnyílt az osztrák–magyar határ a Sopron melletti Piuszpusztán rendezett páneurópai piknik során, a történelmi pillanat eredményeként több mint hatszáz NDK-állampolgár menekült át Ausztriába. Bella Árpád határőrpárancsnok és beosztottjai

Június 16-án 20 órakor Berger Gyula táncegyüttese

BFL VIII.3813 Petőfi Csarnok 1989. június havi programfüzet, 10–11. p.

22. csütörtök

17,00–22,00 ROLLER SKATE—Görkori Klub
21,00–23,00 NOVA Mozi—DIRTY DANCING

23. péntek

18,00–24,00 SÖTÉT ZENÉK HÁZA /nagyterem/
Vendég: Pál utcai fiúk együttes
FILM Klub
19,00–22,00 BALKÁNI TÁNC HÁZ
a ZSARÁTNOK együttes vezetésével /szabadtér/

24. szombat

9,00–14,00 BOLHAPIAC
18,00–02,00 CSILLAGFÉNY Klub
B.Tóth—Éliás vezetésével
Koncertek, játékok, break klub és a
A RÉMÜLET ÉJSZAKÁJA
/HALLOWEEN/ világhírű amerikai, horror film bemutató előtti vetítése
A videovilág hírei: Kiss József

25. vasárnap

9,00–14,00 BOLHAPIAC
14,00–22,00 Magyar Fantasy Klub
15,00–22,00 HEAVY METAL Klub
21,00–23,00 NOVA Mozi—DIRTY DANCING

26. hétfő

19,00–01,00 FANTASZTIKUS HÁZIBULI!
OLD BOYS Klub
Házigazda: Éliás Gyula
Club Party
21,00–23,00 NOVA Mozi—DIRTY DANCING

27. kedd

18,00–23,00 SKA NAP
Közreműködik: Fals, EF,
Skanzelizé és a Kabinet RT.
21,00–23,00 NOVA Mozi—DIRTY DANCING

28. szerda

17,00–22,00 Magyar Fantasy Klub
17,00–23,00 BLUE SYSTEM Klub
21,00–23,00 NOVA Mozi—DIRTY DANCING

Szürke import

A hivatalos kereskedelem mellett szinte az egész Kádár-korban létezett a másodlagos piac, a szürke- vagy feketekereskedelem. Bevett gyakorlat volt a külföldi utazások összekötése egy kis sefteléssel és a külföldi rokonok, ismerősök által küldött termékekkel való kereskedelem. A hatvanas-hetvenes években mind a korabeli zenekarok, mind a hang- és fénytechnikai „szolgáltatók” bajban lettek volna a legálisan vagy félig-meddig illegálisan behozott és értékesített külföldi, első sorban nyugati termékek nélkül. De a felhasználók, a zenerajongók is jóval kevesebb vagy rosszabb minőségű lejátsszóeszköz és hanghordozó közül válogathattak volna.

A külföldön dolgozók magánimportját segítette, hogy a kint töltött idővel arányosan, az ott megszerzett jövedelmük egyre nagyobb százalékának megfelelő értékben hozhattak be vámmentesen tartós fogyasztási cikkeket. Megteheték, hogy a külföldön keletkezett jövedelmüket az erre szakosodott hazai Konsumex boltokban költötték el, ahol akár szocialista gyártású, hiánycikknek számító autót vagy háztartási eszközöket is megvásárolhattak.

A forradalom után szinte azonnal megjelentek az 1956-ban

külföldre távozottak által küldött csomagok, amelyek többek között az első farmereket, kólákat és nyugati hanglemezeket is bejuttatták az országba. A termékek egy része a Bizományi Áruház Vállalat (BÁV) használtkik-kereskedéseiben, az úgynevezett „bizományikban” kötött ki, ahol már legálisan lehetett őket forintért megvásárolni. A „bizók” a nyolcvanas évek végéig fontos lelőhelyei voltak a nyugati magnetofonoknak, kazetáknak, hangszereknek, sőt olykor játékoknak és márkás ruhadaraboknak is. Részben ezeknek a termékeknek a forgalmazásával foglalkozott a néhány megmaradt maszek trafikos, illetve a nyolcvanas évek elején legálissá váló butikos is.

A másodlagos kereskedelem legalján az elvileg használtkik-piac néven működő legális vagy a hetvenes évek végétől sok helyen félig illegális módon szerveződő lengyelpiacok voltak. Az előbbieik közül talán a legismeretebb a már-már legendás Ecseri úti piac volt, ahol szinte minden beszerezhető volt. Természetesen az eredeti ár többszöröséért, amiben nemcsak a kereskedelem kockázata, hanem a hiánygazdaság fokozta kereslet is visszaköszött.

Bajnai Zsolt

rászásra. Másfelől egy *jelenség és életérzés*, amely nem független a kereskedéstől, de nem pusztán a vásárlásról szól. Harmadrészt egy *metafora*, amely a tárgyak káoszában, keszkekusaságában rejlő harmóniára és rendszerre is rámutat, és talán segít elhelyezni a helyet és a környezetet, a jelenséget és az életérzést egy emberekkel és tárgyakkal benépesített világban, ezek társadalmi és kulturális kontextusában, szimmetriájában.

A bolhapiac nemzetközi jelenség. Elnevezését a francia *marché aux puces* kifejezésből eredeztetik, ami szó szerinti fordításban azt jelenti: egy piac bolhákkal. A történet kiindulópontja Párizs, valamikor a késő középkor, kora újkor idején, amikor kereskedők módosabb emberektől használt bútorokat, ruhákat és eszközöket vásároltak fel, majd azokat a város különböző pontjain, egyfajta piaci formában újra áruba bocsátották. Az összezsúfolt használt cikkek esetében viszont nem lehetett megúszni – szól a magyarázat –, hogy azokban bolhák tanyázzanak. Így kezdődött a bolhapiac, egy piac bolhákkal, amely mint forma európai hódító útra indult. A francia terminus pedig az angol és a német nyelvterületre is átörököltette a bolhákat (*flea market*, *Flohmarkt*). Mára minden, magára valamit is adó nagyvárosnak van olyan bolhapiaca, amelynek története, patinája és mitológiája van, olyan, amelyet az útikönyvek is kötelező és közkedvelt célpontként jelölnek. Ebben a tágabb kultúrtörténeti kontextusban a PeCsa bolhapiaca nagyon fiatal intézmény, de azoknak, akik végigcsinálták az elmúlt több mint harminc évet, akár fél életüket is jelentheti.

Nézem a különös rendet, a standokon, ponyvák, asztalokon, illetve papundeklidobozokon elhelyezett tárgyak és dolgok logikáját és mintázatát – ma már csak az emlékezetemben. Benne van a közelmúlt és a jelen, a rendszerváltással átalakuló mindennapok, a fogyasztói kultúra változása, a tárgyak élete, a vágyak, a lehetőségek, a korlátok ugyanúgy, mint a kacatokban rejlő mérhetetlen szabadság. De ahogy nézem, látom ebben a rendben a drámát, a veszteséget, a pusztulást, a haszontalanságot és a nélkülözést is. Arra gondolok, hogy aki nem tud saját boltot nyitni, az választja ezt a piaci formát és árusít a bolhán. Hétről hétre minden vasárnap. De biztos tévedek. Ennél nyilván bonyolultabb. Ami viszont látható, hogy van a működésnek egy jól megragadható ritmusa. Korai érkezés. Szállítás, helyfoglalás,

az érvényben lévő tűzparancs ellenére nem avatkoztak közbe, ugyanakkor a Németh-kormány az ideiglenes határnyitást egyfajta próbának tekintette a nemzetközi közvélemény előtt.

1989. szeptember 30.
Koncert az áttelepült
erdélyi fiatalokért
a BS-ben.

A Cél elnevezésű alkalmon fellépett mások mellett a Bergendy, a Hungaria, az East, a Menyhárt-Homonyik-Vikidál trió, a Hobo Blues Band és végül, sztárvendégként a Uriah Heep.

1989. október 6–10.
Az MSZMP
utolsó kongresszusa.

Az MSZMP XIV. kongresszusán az állampárt jogutód nélkül oszlatta fel magát, ezzel végérvényesen megszűnt a pártállami rendszer, a Németh-kormányt már nem irányította a munkáspárt. Október 7-én az MSZMP-

kicsomagolás, rendezgetés, árszabás, árusítás. Van, aki csak ül és vár, van, aki köszön és kínál, és olyan is, aki határozottan, viccesen vagy fárasztóan motivál vásárlásra – ha kell, ha nem. Rögtön olcsóbb árat ajánl, vagy látványosan és hangosan ismétli, hogy ez már így is túl olcsó.

Vásárlóként akkor járunk a legjobban, ha nem valamiért megyünk, hanem csak úgy. Ha időt hagyunk és türelmet szente-lünk a keresgélésnek, hagyjuk, hogy vonzzanak és taszítsanak a tárgyak, és nemcsak nézzük, hanem tapintjuk is őket: kezünkbe vesszük, forgatjuk, próbálgatjuk, mire használhatnánk, kis, eldu-gott jelek után böngészünk, élvezzük a materialitást. Ha energiát fektetünk a vásárláshoz szükséges alkudozásba, és ha véletlenül sem áruljuk el örömről egy nagyszerű zsákmány láttán, akkor abba a hitbe ringathatjuk magunkat, hogy profik vagyunk. Bár az egész csak színjáték. Akár tovább is mehetünk, hogy aztán mégiscsak visszaforduljunk. Ez a vásárnapi bolhapiaci műsor idealizált, irodalmi és színpadi változata. Emellett persze ponto-san tudjuk, hogy a céllal érkezők számára is marad még játéktér,

csak talán a racionális döntésmechanismusok kevesebb teret en-gednek az élvezetnek és az élménynek. Hiszen tudjuk, hogy itt olcsóbb a mosószer, a csoki, mindig van bicska és farmer, és ha szerencsénk van, felbukkanhat egy Chewbacca legó kétezerért. A racionális beszerzésekben is érvényesíthetjük a vadászszellemet, de ilyenkor mégis inkább vásárolunk, és nem a bolhapiac mító-száért, a keresés, a kutatás és az alkudozás rítusáért pásztázzuk a terepet. A hely viszont épp attól izgalmas és élő, hogy ezek az egymástól eltérő mentalitások, elvárások és kuncaftkörök meg-férnek egymással, és párhuzamosan működtetik a piacot.

A bolhapiacot viszont nem csupán az árusok, az egyes termékek és a vásárlás logikája felől nézhetjük, hanem a tárgyak elrendezésének, megmutatásának és mintázatának sajátos, me-taforikus rendje felől is, és akkor láthatóvá válnak a másodlagos tárgyrendszerek és sajátos tárgyuniverzumok. Van valami különös összeolvashatóság és áthallás a bolhapiac, a lomtalanítás, a házi garázsraktár és egy társadalmi jelenségekkel, mindennapokkal foglalkozó múzeumok raktárai között. A lomtalanítás és az ott-honi „még jó lesz valamire” garázsesztétika esetében nem szorul különösebb magyarázatra az összehasonlítás – bár nyilván fi-nom megkülönböztetésekre szükség van (például nem jellemző rá az eladás). A fölöslegesség, az elsődleges funkció fokozatos tér-vesztése, az egyes tárgyak és eredeti használók, illetve használói kontextusok közötti kapcsolatgyengülés a tárgyak biográfiájának része. Ez az átalakulás nem feltétlenül függ össze a hasznavehe-telenséggel, ezért is lehetséges másodlagos használói rendsze-rek kialakulása. A lomtalanításra kikerülő tárgyak e tekintetben vegyes képet mutatnak: megjelenik bennük a szemét kategóriája – bár a lomtalanításra épülő lomizás lényege épp a használható keresésében rejlik. Ami az egyik háztartásban szemét, az máshol még működhet, vagy új és más szerepbe kerül – használati tárgy-ból dísz tárggyá, felújítható eszközzé, tróféává, cserealkatrésszé válik. A háztartások mögött, azokkal párhuzamosan kialakuló padlás-, garázs- és kamrarendszerek és -esztétikák, a felhalmo-zás e különös, személyes világai viszont több ponton érintkeznek a bolhapiac romantikus felfogásával. Tárgyak, melyektől nem tu-dunk megválni, de már túl sok helyet foglalnak, így kikerülnek a lakásból; még jó lesz valamire, nem dobom ki, elteszem; múlt-kor is pont egy ilyenre volt szükségem, úgyhogy ezt most egy jól

ből megalakult a Magyar Szocialista Párt, amelynek elnöke Nyers Rezső lett, és huszonhárom tagú elnök-séget választottak. A tör-ténekből fakadóan az eddigi választásokat szer-vező Hazafias Népfrent pártoktól független szer-vezet lett.

1989. október 14.
A Tankcsapda
első fellépése.

Debrecenben, az Aurora előtt játszottak, majd el-készítették *Baj van!!* című demójukat 1989 decembe-rében.

1989. október 19.
Megjelent a *Beszélő*
című szamizdat folyóirat
első legális
próbaszáma.

ROCK PROGRAMOK

augusztus 1. 20-22 óra
FIATAL ELŐADÓK FESZTIVÁLJA,
valamint ZOLTÁN ERIKA és együttesének koncertje

augusztus 2. 20-22 óra
FIATAL ELŐADÓK FESZTIVÁLJA,
valamint a Dr. BEAT együttes koncertje

augusztus 6. 20-22 óra
FIATAL ELŐADÓK FESZTIVÁLJÁNAK DÖNTŐJE,
valamint a Rock Gyerekek Országos Pályázat győztesek
bemutatója és a FTX együttes koncertje

augusztus 4. 19-22 óra
a HOBO BLUES BAND koncertje

augusztus 11. 18-22 óra
NYÁRI MIKULÁS BÁL... Ska Klub

augusztus 18. 19-22 óra
10 ÉVES A BEATRICE - JUBILEUMI KONCERT

augusztus 16-17. 20 óra
THE GROUP

augusztus 25. 19 és 21 óra
LEZER SHOW
Fantasztikus fényvizuális játék a képzőművészek
egyházában

augusztus 27. 10-17 óra
ARAGONIT
IV. Nemzetközi Árványbőr Találkozó és Búcsú

IL FANTASZTIKUS HÉT aug. 21-27.

Másodszor kerül megrendezésre idén a Magyar Fantasy Fesztivál szervezésében a Fantasy Hét. A négy nap alatt a művészi és tudományos egyetemes kultúra, filmvilágunk és a fantasztikus művészetek bemutatására kerül sor. A hét során a fantasztikus művészetek és a fantasztikus filmvilág bemutatására kerül sor. A hét során a fantasztikus művészetek és a fantasztikus filmvilág bemutatására kerül sor.

FANTASZTIKUS HÉT aug. 21-27.

NOVA Kertész: minden este 21 óráig A LEGY-amerikai sci-fi horror

21. A Fantasy Klub rendezvény
22. 16.00 Barbár lovagok - amerikai sci-fi
18.00 György Utca - amerikai sci-fi
19.00 György Utca - amerikai sci-fi
20.00 György Utca - amerikai sci-fi
21.00 György Utca - amerikai sci-fi
22.00 György Utca - amerikai sci-fi
23.00 György Utca - amerikai sci-fi
24.00 György Utca - amerikai sci-fi
25.00 György Utca - amerikai sci-fi
26.00 György Utca - amerikai sci-fi
27.00 György Utca - amerikai sci-fi

KLUBNAPOK

3. 17-22 CHB Richard
4. 18-22 Heavy Metal koncert klub
5. 19-22 New Beat
6. 20-22 Blue System
7. 21-22 Ska
8. 22-23 Ska
9. 23-24 Ska
10. 24-25 Ska
11. 25-26 Ska
12. 26-27 Ska
13. 27-28 Ska
14. 28-29 Ska
15. 29-30 Ska
16. 30-31 Ska
17. 31-1. Ska
18. 1-2. Ska
19. 2-3. Ska
20. 3-4. Ska
21. 4-5. Ska
22. 5-6. Ska
23. 6-7. Ska
24. 7-8. Ska
25. 8-9. Ska
26. 9-10. Ska
27. 10-11. Ska
28. 11-12. Ska
29. 12-1. Ska
30. 1-2. Ska
31. 2-3. Ska

CSILLAGPÉNY Klub

KINT és BENT 18-22 óráig
Dorozsok - R. Tóth - É. Földi - Csorhalmi vezetésével
Koncertek, játékok, break klub
A videósok helye: Kiss János vezetésével
Bemutató előadások 18 óráig
12-13 A SIMANKY képzőművészeti c. NSZK képzőművészeti film
14-15 A SIMANKY képzőművészeti c. NSZK képzőművészeti film
16-17 A SIMANKY képzőművészeti c. NSZK képzőművészeti film
18-19 A SIMANKY képzőművészeti c. NSZK képzőművészeti film
20-21 A SIMANKY képzőművészeti c. NSZK képzőművészeti film
22-23 A SIMANKY képzőművészeti c. NSZK képzőművészeti film

NOVA Hét

augusztus 9 órai kezdettel tíz műsorra a következő filmek:

1- 9. ROBOTZSARU (amerikai sci-fi film)
10-17. A LEGY Oscar díjas, amerikai horror sci-fi film/
28-31. HALÁLOS PEGYVER (amerikai krimi)

BOLHAPIAC

Minden szombat és vasárnap 9-14 óráig

FOLK PROGRAM

BALKÁN TÁNCBÁL
Minden pénteken 19-22 óráig a ZSARÁTNOK együttes
vezetésével

New York-ban dolgozó modern baletti együttes. Nagyon ritkán jut el hozzánk amerikai táncgyűjtés közül New York egyik nagyvilágát élő táncosai. Az USA-ban már nagy rangot vívtak ki maguknak, most először jönnek el Európába. Az utóbbi időben olyan világidő együtteseknek koreográfusai Donald Byrd a társulat vezetője, mint a hazánkban is járt Jase Limon és Alvin Ailey Dance Company.

A magyar táncélet megújításához és az év egyik szórakozási központjává alakításához.

A vendégeket az Amerikai Nagykövetség is támogatja.

A MAXIMALIST! belga zenekar. Az új klasszikus nem egyik legújabb európai zenekara. Koncertek szerte a világon, és élő albumokkal jelentek meg. A belga és holland zenészek kompozíciói és kompozíciók dionizmus hozzájárulnak, hogy a belga táncvilágban a zenét megújítsák. Franciaország, USA és az NSZK - még felzárkózott. Lemezeit Tokiói Párizsban és New York-ban vásárolhatják rajongók.

Magyarországra úgy jönnek, hogy lemondanak gálaünnepi szerepeikről a hazai művészeti és a világművészeti.

A HEAVY METAL Klubban augusztus 3-án fellépő zenekarok: SING SING, CLASSICA, LATITE.

A MAGYAR FANTASY Klub minden héten szerdán 17-22 óráig, vasárnaponként 14-22 óráig tartja klubgyűléseit.

Újra indul a SZÁMÍTÓGÉPES Klub. Az előzői klubunkban minden kedden és csütörtökön 14-18 óráig, vasárnaponként 10-14 óráig van lehetőség a gépekkel való ismerkedésre, a programok és ötletek cseréjére.

SÁKK-TANFOLYAM

minden csütörtökön 16-18 óráig
Vezető: Fehér Gyula sakkoktató

ACID House Diskó Klub szombat
Érdeklődők jelentkezését várjuk az információkban.

BFL VIII.3813 Petőfi Csarnok 1989. augusztus havi programja. A szórólap hátlapja

megjegyezhető helyen (a többi hasonlóval) tárolom. Ez a fajta archeológiai rétegződés, egykor logikusnak tetsző rendszerezés, a funkciók és az érzelmek vegyes világa a bolhapiacok elképzelésében és megragadásában is erős. Sőt, szerintem vannak esetek, amikor az egyik egyenesen folyik át a másikba.

Friedmann Endre felvétele. Árúrok kínálják portékáikat a Petőfi Csarnok bolhapiacán. 1986. MTI Fotó

De hogy jön a bolhapiac történetébe a múzeum? A gyűjtés, a raktár és a kiállítás? A múzeumi kiállítások és az áruházi kirakatok mint a modern társadalom inszcenált tárgyvilágai a társadalomtudományi gondolkodásban már évtizedekkel ezelőtt párhuzamba kerültek egymással. A pusztá látványosságon, a tárgyak elrendezésén és bemutatásán túl viszont történeti kapcsolat is van közöttük: a modern világkiállítások kora, amely a 19. század második felétől erőteljesen befolyásolta a tárgyak lokális és globális, jelen és múlt idejű történeteit. A világkiállítás mint a modern látványipar nagyhatású műfaja szervesen illesztette egymás mellé a korszak ipari termelésen alapuló fogyasztói tárgyvilágát és a múzeumi megőrzésre, illetve bemutatásra szánt műtárgyak rendszerét. Ipari, kulturális, művészi regiszterek kerültek egymás mellé, mutatták a fejlődést, az átalakulást és az örökséget egyben.

A bolhapiac mégis talán kevésbé a kiállítások, mint inkább a mindennapokkal és a hétköznapi tárgyhasználatból foglalkozó

társadalmi múzeumok archiváló, raktározó és rendszerező gondolkodásával rokonítható. A használati kontextusból kikerült tárgyak muzealizációja – bármilyen meglepő – gyakran alapul a feleslegességen, használaton kívüliségen. Ennek legalább két oka van. Az etnográfia és a kulturális antropológia számára az *itt és most* inkább mindig kicsit múlt, mint kortárs jelen. Az „etnográfiai jelen” fogalma épp erre a feszültségre hívja fel a figyelmet: a kutatás terepe nem a szinkron jelenben van, hanem visszatekintés jellemzi; nem ma történt velem, hanem tegnap, ami épp csak most múlt el. Ha a kutatás kiegészül múzeumi tárgygyűjtéssel is, akkor mindig könnyebb megválni olyan tárgyaktól és eszközöktől, amelyek már nincsenek használatban, egy nézőpontból tehát már fölöslegesek. A múzeum gyűjteményében új lehetőséget kapnak az életre: immáron jól dokumentált műtárgyként. A dokumentálás összeköti a múzeumot a mindennapokkal, majd a tárgyat egy már létező rendszerbe helyezi: a funkcionálisan, méretre, anyagra vagy esztétikai szempontból vele azonosak vagy hasonlóak közé.

A mindennapokkal foglalkozó társadalmi múzeumok raktáraiban kialakult tematikus rendek nagyban hasonlítanak a bolhapiacokon is látható alkalmi rendekre. Ez nem emeli az egyik fényét, és nem csökkenti a másikat, csupán felhívja a figyelmet arra, hogy léteznek olyan rendszerek, amelyek létrehozásának vannak hétköznapi módjai, mindennapi tudáson és tapasztalaton alapulnak, könnyen felfoghatók, átláthatók és fejleszthetők, és ezek a rendszerek a múzeumi gyűjtemények világától sem idegenek. Könyvek, képek, porcelánok, sérült és ép üvegek, bakelitek, nipppek, töltött nápolyi, kék, konzervek, bőrkabát, sportcipő, farmerdzseki, gyöngysor, kakukkos óra, elektromos kenyérszeletelő, kazettás magnó, diavetítő, mobiltelefon, DVD, utolsó vacsorás falvédő, pufidzseki, kalotaszegi varrottas, háziáldás. Che Guevara-sapka és Lenin-büszk, téstaszűrő, Moncsicsi, plüssbírka, guruló bőrönd, kitüntetések és Chewbacca legó – lényegében bármi, ami egy bolhapiacra feltehető, és bármi, ami egy néprajzi vagy történeti múzeum számára fontos lehet (talán a töltött nápolyit leszámítva). A különbség viszont nyilvánvaló: míg a bolhapiacra a tárgyak új életét a használtcikk-fogyasztás körforgása jelenti, addig a múzeumban a tárgyak kikerülnek ebből a körforgásból, és rögzítenek egy időt, egy mentalitást, különféle tárgyhasználói mentalitásokat. Egy kicsit a mában és egy kicsit a közelmúltban. A kutató, a kurátor és a

1989. október 23.
Szűrös Mátyás
ideiglenes
köztársasági elnök
kikiáltotta
a III. Köztársaságot.

Ezzel hivatalosan is véget ért a Magyar Népköztársaság, tehát a pártállami berendezkedés korszaka.

1989. november 10.
Az URH az Olimpiai
Csarnokban búcsúztatta
a Kádár-rendszert.

1989. november 25–26.
Németh Miklós a Magyar Írók Szövetségének közgyűlésén kijelentette, hogy a kormány lemond az irodalom és a művészetek irányításáról.

1989. november 26.
Az első
országos népszavazás
Magyarországon.

Négy témában voksolhattak a választópolgárok, ebből háromban értel-

'86
Feltnár

múzeumlátogató tudása összeadódhat bennük, így tárgyéletük egy egészen más minőségben folytatódhat. De a raktárak látványa, a polcok, fiókok és dobozok mélye hangulatában és mítoszában sokat őriz a bolhapiacok világából.

A PeCsa mint városi helyszín nem teljesen független a múzeumok és a világkiállítások korától és közegétől. Az egész történetben talán ez a legfurcsább fordulat. A ma már elbontott PeCsa helyén 1885-ben nyílt meg az Iparcsarnok, ami az 1885-ös Országos Általános Kiállításra készült, és a kereskedelmi áruk és a kiállítási tevékenység egyik első helye volt Budapesten – a világkiállítások világát és logikáját követve. A kor divatjának megfelelő, vasszerkezetű, üveg- és téglastruktúrájú csarnokot az 1896-os Ezredéves Országos Kiállításra a milleniumi ünnepek keretében kibővítették és átépítették. A 20. század első felében továbbra is rendszeresen használták kiállítási célra: 1925-től a Budapesti Nemzetközi Vásár (BNV) is itt indult. A második világháborúban azonban jelentősen sérült, ezért lebontották. Alapjaira húzták fel a Kohó- és Gépipari Csarnokot. A területen továbbra is folytatódott a BNV, 1974-ig. A BNV elköltözött Kőbányára, a Kohó- és Gépipari Csarnok nem túlságosan impozáns épülete azonban maradt, feljavításával indult a Petőfi Csarnok karrierje: a tervezés, az átépítés, majd az 1985-ös nyitás.

A PeCsa bolhapiaca egy időben indult a szabadidős és ifjúsági programokkal a szabadtéri színpad területén – minden vasárnap. A történet azért izgalmas, mert érzékletesen mutat rá arra a 19. és 20. századi világra, amelyben a használati tárgyak és a múzeumi műtárgyak rendje már érintkezett egymással, és ezt a kapcsolatot beköti a Városliget egy pontjára: az egykori Iparcsarnok, a száz évvel későbbi PeCsa és a ma formálódó múzeumi gondolat irányába. Egy kicsit mindig változott az ideológia, a misszió, a politikai akarat, a társadalmi és kulturális kontextus, de a tárgyak rendje, univerzuma és világa mindig kereste ebben a helyét. Ipari vásár, múzeumi kiállítás, múzeumi műtárgyraktár és bolhapiac. Ezek mindegyike szerepet játszott a tér történetében – sokszor egymással párhuzamosan. És talán ebben különbözött más vásároktól a PeCsa bolhapiaca.

Az előző oldalon:

Soós György: Petőfi Csarnok 1986. február havi programja. Plakátrészlet. 1986. Budapesti Rockmúzeum gyűjteménye

metlenül, mert korábban már született róluk döntés. Az egyetlen releváns kérdés az volt, hogy a parlamenti választások előtt vagy után válasszanak-e köztársasági elnököt, s ebben 0,07 százalékkal a közvetett államfőválasztás kerekedett felül.

1989. december 16–17.
Temesváron kitört
a forradalom.

Temesváron a tüntetők megakadályozták Tőkés László református lelkész kilakoltatását, ezzel megkezdődött a temesvári forradalom, ami december 21-én áterjedt egész Romániára. Ennek állított emléket a Bikini együttes *Temesvári vasárnap* című, Temesváron rögzített koncertlemeze, illetve a Napoleon Boulevard *Üdvözlünk, Temesvár!* címmel adott koncertje a BS-ben. A forradalom december 22-én győzött, karácsony első napján pedig gyorsított eljárásban – jogi értelemben erősen kifogásolható formában – halál-

Oltai Kata

A nadrág szárát pedig fel kell hajtani

A fiatalok énstilizálási eljárásai:
csövesek, protopunkok, punkok

„Miért fontos az, hogy ki milyen ruhában jár? Szerintem nincs erre szükség. Rétegek! Nem úgy kéne kiválni a többi közül, hogy ez vagyok, vagy az vagyok! Kérde tőle: te milyen vagy? Megnézi a ruháját, de én mindig azt megmondom, hogy milyen. Tessék, én most poppernadrágban vagyok, de tele van firkálva csöves jelszavakkal (...). Végigmegyek az utcán, és bekiabálnak, hogy popper buzi, pedig csövezek, szipuzok (...)” – mondja Csörsz István egyik interjúalánya, „Tom” 1982-ben. Csörsz elsősorban köztereken, illetve néha koncerteken kereste az általa felállított stílusok képviselőit, azt kutatta, mi a különbség csövesek, hobók, hippik, digók, popperok és „az új irányzat: a punk követői” között. Könyve, az *Elhagyott a közérzetem* éppen a munkamódszere miatt beszédes, hiszen klasszikus terepmunkával igyekszik interjúkat készíteni, kinézetük alapján azonosítva a szubkultúrák képviselőit.

Bár a punk már az 1970-es években – a műfaj brit megjelenésével egyidőben – is jelen volt Magyarországon, egy zárt és valóban föld alatti közeghez szólt. A nyolcvanas évek legelejére azonban Magyarországon (is) kibontakoztak az egymás mellett élő, egymásba kapaszkodó, vagy éppen egymás ellenében létrejövő ifjúsági stílustörzsek (*style tribes*), szubkulturális stílusok. Ekkorra már nem csupán a zenekarok vagy a képzőművészeti underground és holdudvara (*cultural establishment*) képviseli a punkot, hanem az társadalmi jelenséggé válik. Megjelenik nappal, a köztereken is: a Felszabadulás téren (ma: Ferenciek tere),

Urbán Tamás felvétele. A punk kelléktára: erős smink, zenekaros póló, kitűzők és biztosítótűk. 1982. Fortepan

a Moszkván (ma: Széll Kálmán tér), az óbudai Flóriánnál vagy később a Vörösmarty térenél „dekkolnak” a fiatalok, jól látható módon, kinézetükkel és életmódjukkal tüntetve. Az ötvenes évektől kezdve a jampecokat, majd a galeriket és a hippiket, később a csöveseket és punkokat, vagyis a „huligánokat” kísérte a lesújtó társadalmi ítélet. Az ifjúsági lapok óvatosan támogató vagy ironikusan bíráló cikkei mellett a közéleti folyóiratok hasábjain is tárgyalták a jelenséget, annak társadalmi vonatkozásait és nem utolsósorban a fiatalok kinézetét. A viseletben és a kinézetben megnyilvánuló radikális változás értelmezése azonban nem ad homogén, könnyen felfejthető képet, amely alapján azonosíthatók lennének a tettetés, a szándékoltság vagy akár a poliszémia – a szubkultúra-kutatásokban már vizsgált – kategóriái.

A Csörsz-könyvből vett idézet azért is izgalmas, mert nemcsak arra világít rá, hogy a hetvenes-nyolcvanas évek fordulójának Magyarországon az öltözködés eszköz volt, hanem arra is, hogy egyes ruhadarabok, sőt szabásvonalak milyen definitív elhatárolódást jelentettek a szubkultúrákon belül. Ezek természetesen a többségi társadalom szemében „felfejthetetlen kódok” voltak, homogén módon csöveseknek, majd punkoknak bélyegezték az ilyen viseletben megjelenőket. Az elítélés oka azonban pusztán esztétikai is lehetett, azaz pusztán „undorítónak” találták, s nem is szükségszerűen a rendszerbírálatot látták benne.

ra ítélték és kivégezték a Ceausescu-házaspárt.

1989-ben megjelent
néhány fontosabb
külföldi és magyar
lemez:

Aerosmith: *Pump*, Cher: *Heart of Stone*, Madonna: *Like a Prayer*, Nirvana: *Bleach*, Red Hot Chili Peppers: *Mother's Milk*, Sepultura: *Beneath the Remains*, Bikini: *Ha volna még időm*, Bonanza Banzai: *Induljon a banzáj!*, Bródy János: *Hang nélkül*, Exotic: *Holdfénytánc*, Hofi Géza–Koós János–Kovács Kati: *Kell néha egy kis csavargás*, R-GO Proletars: *Egy proletár Párizsban*, Szekeres Tamás: *Guitarmania*, Tátrai Band: *Illúziók nélkül*

A hazai, lokális fejlődés értelmezéséhez érdemes a hetvenes évek végén született punk nemzetközi „anyakontingensének” alapmotívumait vázolni. Amióta a modern ember elsősorban a rációval, a progresszióval, a normalitással, a renddel és a rendszerrel azonosította magát, mindig voltak olyanok, akik ebből kilógtak vagy kiléptek. Társadalom- és kultúratörténetünk a biztonságos és egymástól távol tartott pólusok mentén értelmezte magát: jó és rossz, hasznos és haszontalan, nő és férfi, fehér és másik – lehetne folytatni a sort. Ezek nyomán alakult ki a *társadalmi norma*, mely viszonylag szűken értelmezett, kiszámítható életvezetésre predesztinált. Elvárta, hogy megfelelő pontokon válasszon az illető, hogy letegye voksát és tartsa magát hozzá. Az illendőnél hosszabb ideig tartó „billegés” vagy az úgynevezett „szürke sávban” tartózkodás kétségeket ébreszthetett az illető társadalmi státuszáról, viselkedésének társadalmi hasznosságáról.

Míg a hatvanas évek „virággyerekei” szeretetet és békét hirdettek, és egy másfajta családmódel, a kommuna közösségével protestáltak az apák törvénye ellen, addig a punkot a hetvenes évek második felének kiábrándultsága szülte. A „No Future”, azaz „nincs jövő” jelszava a gazdasági válság sújtotta Nagy-Britannia fiataljai számára valós élettapasztalatot alapult. A munkanélküliség, a hagyományos életvezetési modellek zsákutcába kerülése, a nagyhatalmi politikák lelepleződése dühöt és kiábrándultságot szült. A punk nem mosolyog a világra, helyette közönyt, iróniát, apátiát, felháborodást kínál. Az új viszonyítási pont az utca, annak zűrzavara, a káosz. Fontos szerepet játszik a később tárgyalandó barkácsolás, a radikális átértelmezés, a paródia, valamint a felforgatás.

Dick Hebdige 1979-ben publikálta máig nagy hatású könyvét, a *Subculture. The Meaning of Style*-t, melyben a punk szubkultúrát elemzi kortárs szemmel. A könyv alapos és izgalmas felfejtését adja a punk öltözködési kódok elemzésének: kiindulópontja, hogy a punkokat *láza*dónak titulálja, szellemi elődként pedig a dadaizmust és a szürrealizmust nevezi meg. A punkok öltözködésének első és legfontosabb jellemzője, hogy a tépesség, a lyukak és a szakítások a kispolgári nettség, a tisztességes jól öltözöttség ellenében fogalmaztak meg egy másfajta vizuális esztétikát. Így a vizualitás egyben társadalmi ítélezést is jelentett. A ready made-ek fetisizálása, tehát, hogy szinte bármilyen

használati tárgy hordható a testen, ugyancsak esszenciális meghatározója ennek az öltözködésnek. A legjelentéktelenebb és legilletlenebb eszközök is játékba hozhatók (voltak): biztosítótű, televízió-alkatrész, borotvapenge, tampon, vécelánc.

A biztosítótű, ami jelképévé vált a punk stílusnak, önmagában is egy metafora, hiszen efemer módon összekapcsolhatók (majd szétbonthatók) vele eredetileg össze nem tartozó, össze nem illő részek, anyagok, elemek. Nem szól örökre, és bárki hozzájuthat, mert bármelyik háztartásban jelen van. A punkok éppen ebből a környezetből emelték ki, és szájban, bőrben, kabát hajtókáján hordható ékszerré tették. A nyugati viszonylatban olcsó anyagok, mint a PVC, műanyag, lurex, műbőr, előszere-tettel keveredtek leopárdmintás műszörmével. A tradicionális „jó ízlést” meghaladó elemek, elsősorban a színek és azok kombinációi, mint a kanárisárga, a neon és a matt fekete, valamint az úgynevezett polgári öltözködés státuszsimbólumai, mint az öltöny, a nyakkendő vagy az iskolai uniformis lényegültek át és fordultak ki az eredeti jelentésükből.

Urbán Tamás felvétele. Balra Kilián János a Modells zenekarból. 1982. Fortepan

A punk alapvetése a hagyományos női és férfi szerepklisék ellen irányult, így az arcfestés és smink jellegzetes fegyvere lett a nemi szerepek összerosásának, kijátszhatóságának.

1990

1990. január 23–26.
Törvény a lelkiismereti és vallásszabadságról, illetve az egyházakról.

1990. február 24.
Drakula Fesztivál
Budapest.

Nagyszabású koncertet szerveztek a budapesti Olimpiai Csarnokban a legdivatosabb metalzenekarok részvételével Ceausescu kivégzésének alkalmából. A többezres tömeg hosszasan, ütemesen skandálta a „Ruszkik, haza!” rigmust. A fellépők a Pokolgép, az Ossian, a Moby Dick, a Beatrice, Deák Bill Gyula, a Sing Sing, Szekeres Tamás és a Lord voltak.

1990. március 10.
Megállapodás
a szovjet csapatok
kivonásáról.

Horn Gyula magyar és
Eduard Sevardnadze szov-

A büfétől a gyorsétteremig

A nyolcvanas években a magyar vásárlók már nemcsak a szükségcikkeket vették meg, hanem olyan termékeket is kerestek, mint a téli-szalámi, a banán és a mai napig is töretlenül népszerű Túró Rudi. A különleges árucikkek behozatalát erősítette, hogy 1988. január elsejétől a világútlevél kiadásával megkezdődött a Gorenjekorszak, a tömeges árubeszerzési turizmus, évi ötvendolláros valutakerettel.

A hetvenes évektől kezdve elindult a magánszektor megerősödése. A lángossütők után a hamburgeres és hot-dogos standok is egyre népszerűbbek lettek, és nemcsak az üdülőhelyeken, hanem a városokban is. Ezeknek a büféknek és az önkiszolgáló éttermeknek a legnagyobb vetélytársát a nyolcvanas években megjelenő gyorsétteremláncok jelentették. Az első, McDonald'shoz hasonló, de hazai fejlesztésű City Grill 1984. január 1-jén nyitott meg a Jászai Mari téren, és magyaros termékeket kínált. A City Grillt aztán rövid időre a Paprika étteremlánc váltotta fel.

Az első falat Amerikából 1988-ban érkezett: az első McDonald's ebben az évben, április 29-én nyílt meg a Régiposta

utcában. A szocialista blokkban Magyarország volt a második állam, ahol ilyen típusú gyorséttermet nyitottak. A hely vonzerejét bizonyítja, hogy mintegy tízezer ember állt sorba a bejutásért. Pedig az étkezés nem volt olcsó mulatság. Ennek szemléltetésére álljon itt az akkori árlista: hamburger (25 forint), sajtburger (29 forint), nagy krumpoli (25 forint), kis krumpoli (19 forint), Big Mac (43 forint), dupla sajtburger (42 forint), dupla hamburger (38 forint), Coca-Cola, Fanta narancs és citrom (20 forint), tejturmix (25 forint), presszókávé, tea és forró kakaó (12 forint). Viszonyításképpen: az átlagkereset ekkoriban bruttó 8968 forint volt.

A McDonald's nagy vetélytársa, a Burger King csak 1991. augusztus 8-án nyitotta meg első épületét az Oktogonnál. Az is beszédes, hogy a gyorsétterem a Savoy bár helyére került. Az 1990-es évek elejére az önkiszolgáló éttermek nagy része bezárt, a hamburgeres standokat pedig teljesen kiszorították a külföldi gyorséttermek. A City Grill hálózat üzemeltetése a költségessége miatt már nem érte meg a tulajdonosoknak, így 1996-ra ők is becsukták a kapukat.

Murzsa Tímea

A körömlakk és az erős, az arckontúrokat nem feltétlen követő sminkelés már nem csak a nők privilégiuma volt ebben a szubkultúrában. Minél absztraktabb volt a smink, annál kifejezőbb volt. Az abnormális és a perverz kategóriába száműzött, társadalmi tabuként számon tartott eszközök a punk kedvelt eszköztárának részei. A szexuális fetisizmus kellékei, a neccharisnya, a stiletto csizmák, a lakkbondázs felsőruházatként való viselése szintén azt hangsúlyozta, hogy a konvencionális felső-alsó rétegek, melyek akár az öltözködés szintjén is leképeződtek, milyen mérvben közvetítenek társadalmi elvárásokat. A Vivienne Westwood által *confrontational dressing*ként elnevezett öltözet éppen arról szólt, hogy a szexualitáshoz, a katonai vagy nagyhatalmi szimbólumokhoz tapasztott közösségi jelentéstartományok elfojtásokon alapulnak, és ezeket a felszínre kell hozni – szó szerint „felül” viselni –, és szembesíteni kell a társadalmat saját reakcióival.

A hazai viszonylatokhoz visszatérve elsőként azt izgalmas megnézni, hogy a brit és amerikai punk – melyek sajátosan más utat jártak be – öltözködéskultúrájából mi és milyen úton szivárgott be. Az utóbbi évtizedekben több kelet-európai punk szubkultúra feltérképezésében léptek nagyot előre, így tudható, hogy az egykori NDK punkjait leginkább és talán legérthetőbb módon az egykori NSZK-ból átszivárgott anyagok és vizualitás inspirálták. A Baltikumban, elsősorban Észtországban megint sajátos helyzet állt elő, hiszen fogni lehetett a finn televíziót, és az ottani kutatásokból az derült ki, hogy oda finn közvetítéssel jutott el a legtöbb vizuális információ. Magyarországon ennél sokkal „szerényebb” és indirektebb volt az inger. Egyértelmű közvetítő nem volt, az azonban biztos, hogy többen járatnak postán átvehető külföldi zenei magazinokat, például a *New Musical Express*t, ami sok képpel operált. Az író-szociológus Kőbányai János éveken keresztül járt a Beatricével és tartott vidéki művelődési házakban vetítéses előadásokat, ahol saját angliai útjain fotózott képekkel és kvázi friss szemtanúként mutatta be a punkot. Másik jelentős hatásként a nemzetközi, elsősorban angol fanzine-ek kéz alatti beszerzését kell megemlíteni (ilyen volt például a *Sniffin'Glue*).

A divat – a ruhák, a kiegészítők, az ideiglenes és végleges testmódosítások – kommunikációs nyelvként való vizsgálata viszonylag kései produktum. Elsősorban az antropológia, a szo-

jet külügyminiszter Moszkvában aláírták a Magyarországon „ideiglenesen” tartózkodó szovjet hadsereg teljes kivonásáról szóló kormányközi egyezményt. A végső határidőt 1991. június 30-ban állapították meg.

1990. március 25.

és április 8.

Kétfordulós parlamenti választások.

Ennek eredményeként a háromszáznyolcvanhat országgyűlési hely 42,7 százalékát az MDF, 23,6 százalékát az SZDSZ, 11,4 százalékát az FKGP szerezte meg. Az MSZP 8,6, a Fidesz és a KDNP egyaránt 5,4 százalékot kapott. Hivatalosan független volt a képviselők 2,9 százaléka.

1990. május 2.

A szabadon választott országgyűlés első ülése.

Elnöke Göncz Árpád ideiglenes államfő, helyettese Szabad György megbí-

ciológia bizonyos ágai, a genderelméletek és az anyagi kultúra (*material culture*) kutatása nyomán vált lehetővé az, hogy a száz éve halmozódó kódok és jelentések összefüggéseire magyarázatot találjunk. Vajon milyen kódok és jelentések kapcsolódnak ehhez a társadalmi nyelvhez? – tette fel a kérdést Georg Simmel német szociológus a 20. század elején. Vizsgálódásai kapcsán ő fogalmazta meg az első, a mai napig fontos tételt a divat társadalmi mechanizmusával kapcsolatban. Az ember társadalmi és kulturális hovatartozását a *kinézete* – a ruhák és kiegészítők – alapján definiálta: egy viselet elárulta az illető osztályhelyzetét, a kódok és jelentéseik a társadalom egésze számára egyértelmű olvasatot adtak. A Simmel által definiált leszivárgás-elmélet azt a folyamatot írja le, amely szerint a társadalmi hierarchiában magasan elhelyezkedő réteg fogalmazta meg a viseleti és öltözködési normát, és ezek az alapanyag- vagy szabásbeli újítások egy idő után, szó szerint, elkezdtek leszivárogni alsóbb, kevésbé tehetős társadalmi rétegekbe, amelyek a maguk számára lemásolták, „lefordították” ezeket, a forrásaiknak megfelelően.

A divattörténet ezen elmélete adaptálhatónak tűnik a geopolitikai értelemben terjedő trendek értelmezéséhez is. Az 1970-es évek második felében a Magyar Népköztársaságba

Urbán Tamás felvétele. A Trottel zenekar. 1982. Fortepan

érkező punkkal kapcsolatban is ezt a folyamatot lehet érzékeltetni. Annak ellenére, hogy a nyugati színtérrel szemben itthon nem léteztek homogén szubkultúrák, a kortárs ifjúsági kultúrában már számon tartották az úgynevezett „hippi-jelenséget”, illetve éppen kifulladásban volt az úgynevezett „Rákóczi-frizurás” rockerek tábora. Ők a zenei stílushoz igazodva alakítottak ki egy sajátos életformát, de – egy-két tucat kivételtől eltekintve – tulajdonképpen szolidan igazodtak a rendszer magasabb elvárásaihoz, külsőjük adaptálható volt a hétköznapi konfekcióhoz és a koncertek vagy a közösségi színterek másságához is. A testszörzet burjánzó és rendetlen viselete volt az első masszív és a külsőn is jól látható jele annak, hogy valaki kívül helyezi magát a társadalmi normán. Egy-egy különleges kiegészítő, mint a sötét napszemüveg hétköznapi viselete, a mezítláb sétálás vagy egy külföldi, lehetőleg angol feliratos póló viselése rebellis tetteknek számított.

A nyugati teddy boyokkal, modokkal és más, hasonló stíluszörzsekkel szemben itthon egy vákuumba – az éppen kifáradó rockszíntérre – érkeztek meg a csövesek, akik hamar jelentős csoportot alkottak, és az első szubkulturális közeggé váltak. Az akár 10-12 éves gyerekek és húszas éveik elején álló fiatalok nevüket az utcáról kapták, ahol lézengtek, éltek, szórakoztak, ténferegtek – csöveztek. Az utca, a nyugati színtérhez hasonlóan itt is kardinális jelentőségű, azonban a köztérben való mozgás másfajta restriktiók mentén értelmeződött. A társadalmi térben történő mozgás során kinézetünk és viselkedésünk – öltözködésünk, mozdulataink, szóhasználatunk, testalkatunk – erősen kódolt, méghozzá sztereotip módon kódolt, ami lehetővé teszi, hogy gyors értékképlet szülessen erkölcsi hovatartozásunkat, attitűdjeinket illetően. Az ifjúsági szubkulturális stílusok éppen a viseletben mint jelzőrendszerben kódolt merev szótárat veszik célba és fordítják ki. Míg a nyugati típusú szubkultúrák a társadalmi térben szinte büntetlenül foglalhattak állást a kinézetükkel, itthon és a szocialista tábor más színterein korlátozóbb volt a helyzet, hiszen a kinézet mint „tett” akár izgatásnak is minősülhetett, ami nemcsak állandó igazoltatással, hanem a személyes adatok feljegyzésével és számontartásával is fenyegetett.

Acsöveséletmód, melyet bátran nevezhetünk protopunknak, igyekezett meghaladni az elődök szótárát. Mivel a béketábor piacgazdasága limitálta a ruhák, alapanyagok és kiegészítők hoz-

zott elnök lett. Törvényt alkottak az 1956-os forradalom és szabadságharc jelentőségéről és október 23. nemzeti ünneppé nyilvánításáról.

1990. május 23. Az Antall-kormány megalakulása.

Az országgyűlés elfogadta a kormányprogramot, és hivatalba lépett az Antall-kormány, melynek vezetője Antall József lett, aki a Kádár-korszakban az orvostörténeti múzeum igazgatója volt. A belügyminiszter Horváth Balázs, a pénzügyminiszter Rábar Ferenc, a külügyminiszter Jeszenszky Géza, az igazságügyminiszter Balsai István, a művelődési és közoktatási miniszter Andrásfalvy Bertalan lett.

záférhetőségét, hazai viszonylatban a *barkácsolás (bricolage)* sajátos gyakorlata működött.

A barkácsolás mint kommunikációs rendszer egy antropológiai jelenségből vált szubkulturális stílus kifejezéssé. A tárgyak minden kultúrában konszenzusos jelentéssel bírnak, ez garantálja, hogy a közösség minden tagja ugyanazt érti alattuk, ez a kommunikáció alapja. A mechanizmus azt fedi, mikor a *barkácsoló (bricoleur)* kiemeli egy tárgyat, és új kontextusba helyezi azt, megzavarva, elbizonytalanítva ezzel eredeti jelentését; vagy amikor úgy helyez egymás mellé két dolgot, hogy azzal szándékosan megbontja azok külön-külön kanonizált jelentését, de a kontextust meghagyja. Így például a nyakkendő, a pedáns, munka-otthon központú polgári ethoszt jelképezte, míg a punk ruhatárban a lazán nők és férfiak nyakában lógó ruhadarab éppen ennek az életmódnak a fojtogató jellegét, a „kötelet” volt hivatott szimbolizálni. Nem beszélve a női nyakba akasztott nyakkendőről és annak végképp átfordított üzenetéről. Dick Hebdige poliszémiaként tárgyalja mindezt, vagyis annak a felismeréseként, hogy a különböző szavak és dolgok egyszerre több jelentéssel bírhatnak, illetve, hogy az egyes tárgyak és jelek jelentéséért szemiotikai küzdelem zajlik, amelyben a szubkulturák aktívan részt vesznek a különböző ruházati elemek, használati tárgyak és gyakorlatok kisajátításával és újraértelmezésével. A hazai protopunk szintén élt ezzel az eszközzel, azonban egy sokkal szűkebb skálán. Az „apák” által használt katonai oldaltáskák, a „szimatszatyrok” és katonai bakancsok – sokszor sokkal nagyobb méretben – áldozatul estek a kisajátításnak. A korábbi katonai funkciós eszköztár egyénítve lett, a táskákat teleírták „csöves jelszavakkal”, kitűzőkkel, biztosítótűkkel. A bakancsok (úgynevezett MHSZ-bakancs) kínos barnaságát pedig minél több fekete cipőkrémmel kellett eltüntetni, illetve főbenjáró bűn volt a bakancs tetején meghagyni a csatokat.

A kezdeti kelléktár legfontosabb eleme azonban a nadrág volt. „Volt egy csöves bőrgatyám, és digócsizmát hordtam hozzá!” – szól ki egy másik korabeli interjúból egy fiatal. Ugyanis a csöves kifejezés nem csupán az utcán élő, szakadt fiatalra vonatkozott, hanem egy speciális szabásra, tulajdonképpen a szűkítés révén létrejött nadrágfazonra is utalt. Ahogy az idézet is mutatja, a nadrág felülírta a csizma üzenetét. A korabeli mainstream

trendnek megfelelően elsősorban harang- vagy bővülő szárú nadrágokat lehetett kapni a konfekcióosztályokon, melynek „csőszerűre”, ma úgy mondanánk, egyenesre varrásával jött létre a csövesnadrág alapfazonja. A készen kapott anyag egyénítése a DIY (*do it yourself* [csináld magad]) elv alapján pelenkaöltésekkel vagy varrógéppel történt. A csövesnadrág ezenkívül tele volt firkálva, és a szipuzásra utaló ragasztónyomokat semmiképp sem tüntette el gazdája. A készen kapott átalakítása, destruálása a szocialista társadalmi viszonyok közepette még erősebb politikai tettnek számított, mint a nyugati szintéren. Az üzenete, miszerint a kész, a fennálló, a stabil kimotozható, erős rendszerkritikának minősült. A többségi társadalom által értéktelennek, csúnyának, elhasználtként, vacaknak, sőt visszataszítónak ítélt dolgok előjelét a punkok megfordították a maguk számára, és azokból saját esztétikát alakítottak ki, figyelmen kívül hagyva a társadalmi bírálatot.

Tipikus jellemzője a szubkulturális viseletnek, hogy párhuzamos jelenségekkel konkurál. Itthon a „digó” és „popper” stílus jelentette a pólus másik végét. Ezt az új, hibátlan, márkás darabokat preferáló ízlést követők diszkózenét és divatos italokat kerestek, a bő szárú nadrágot pedig magas szárú csizmával, akár magasított sarokkal hordták, és soha nem ültek volna le benne a földre. A popperek csillogó konformitása ugyanúgy célpontja volt a punknak, mint a kispolgári szürke massa. A testszörzet viszonylatában a hosszú engedett haj egyre inkább átalakult radikálisan rövidevé, meghaladva az előző generáció egyénítését. A „kócossággal” párhuzamosan egyre többen kezdték tarajosra állítani (cukros vízzel, tojássárgájával, borotvahabbal vagy akár csónaklakkal) vagy foltosra vágni a hajukat. A kispolgári „jól fésültséggel” szemben megfogalmazott ziláltság és aszimmetria szintén egy másfajta világképet fogalmazott meg. A korabeli fotókat szemlélve még egy jellegzetessége figyelhető meg a korai punk szubkulturának, mégpedig az, hogy a beszédes *statement*-darabok kiegészültek kis kötött mellényekkel vagy fodros blúzokkal, egyszerű öltönykabátokkal és a szocialista háztartás egyéb megörökölt vagy hétköznapi viseletként hordott elemeivel. Sokkal inkább kényszer szülte megoldás ez, mint üzenet.

Az 1990-es években indult kutatások azt vizsgálták, hogy nyugaton milyen szerepe volt a *second hand* ruháknak és a bol-

1990. július 16.
Megkapta
azonnali hatályú
felmondólevelét
Bors Jenő.

Ezelőtt már 1988-tól megjelentek lemezkiadó vállalkozások Magyarországon. Nemzetközi kiadványokkal elsőként a Hegedüs László által vezetett MMC Records foglalkozott, ők 1990 nyarán katalógusszerződést kötöttek a Warner Music és a Polygram (később Universal Music) kiadókkal. 1990 végén a BMG is licencek eladásával foglalkozó képviselői irodát nyitott. 1991-ben a Warner Music megvásárolta a Magneotont, a Polygram pedig az MMC Recordsot, 1992-ben az EMI megvette a Bors Jenő által alapított Quint kiadót, és a Sony Music is önálló céget indított, így teljes lett a világhálózat működő öt „major” lemezkiadó képviselője Magyarországon.

hapiacoknak mint a találkozás és inspirálódás helyszíneinek. Itthoni viszonylatban nem beszélhetünk erről a jelenségről. Az ilyen piacokat a divat fősodorában zajló párbeszéd kiegészítésére, adott esetben módosítására, a szembehelyezkedésre módot adó terepként definiálták. A second hand, a „használt-átalakított” ruhák lehetőséget adtak a fiataloknak, hogy tőke híján is részt vegyenek, felmutassanak, antitézist állítsanak. Voltak kutatók, akik a nosztalgiával magyarázták, s voltak, akik a „történelmietlen” vagy sokkal inkább a történelemtől menekülő időszakok aspektusából értékelték mindezt.

Az 1980-as évek első felében radikálisan megváltozott a piac, többek között a maszekok (a magánszektor) megjelenésével, amelynek következtében *de facto* is elérhetővé válnak a punk eszköztár kellékei: butikokban és trafikokban hozzá lehet jutni kitűzőkhöz vagy *fake* biztosítótűkhöz, melyek könnyen ki- és betehetők voltak. A nyolcvanas évek fazonjaival a leopárdminta és a bőr keveredett. Természetszerűleg rétegződött a stílus, és a punk magukat „eredetinek” valló képviselői lenézően kezdtek nyilatkozni a „vásárnapí” vagy „nyú” punkokról. A nyolcvanas évek közepére a hazai punk szubkultúra is elérte azt a fokot, ahol már nem beszélhetünk homogén stílustörzsről, hanem csak individuumok laza, akár temporális egymásmellettségéről.

1982-ben az *Ifjúsági Magazin* két duplaoldalon foglalkozik a magyar punkjelenséggel. Urbán Tamás fotóin inkább pózoló, divatos fiatalok láthatók, mint outsider huligánok. A műbőr és a leopárd pamutdzsörzé megfér a könnyű nyári vászonlépővel vagy a magas szárú Puma cipővel. Tetoválásnak, erős arcfestésnek, hasított, tépett öltözeteknek nyoma sincsen. Amiért azonban paradigmatisztikus jellegű, annak ellenére, hogy a cikk szövege ugyanolyan kriminalizáló, részint hűvös, részint paternalisztikus hangvételű, az az, hogy a képeken és az interjúalanyok között megjelennek a lányok. A szubkultúra-kutatások figyelme egészen sokáig kizárólag a férfiakra irányult, jórészt azért mert kulturális előjoguknál fogva hangsúlyosabban voltak jelen a köztéren. Az, hogy alig öt év elteltével – a *Magyar Ifjúságot* nem számítva – az ország egyetlen ifjúsági kultúrát közvetítő magazinja ilyen dokumentummal szolgál, azt mutatja, mekkorát lépett előre az önértelmezés és az individualizálódás útján a kortárs ifjúsági szubkultúra. „Ha valaki felvállal egy eszmei-ideológiai közös-

Urbán Tamás felvétele. Fiatalok a Vörösvári út 3. hátsó frontján. 1982. Fortepan

séget valamely testülettel, komoly felelősséget vesz a vállára. A szabályok szigorú betartásával válik csak lehetségessé a részvétel bizonyos rendezvényeken. Helyesen teszi a tag, ha igazodik bizonyos soha le nem fektetett, ám mégis létező előírásokhoz, viszont a túlon túl tradicionális megjelenés, az egyéniség hiánya rossz pontokat jelent az előmenetel szempontjából” – írja Pozsonyi Ádám. E meghatározása egyértelműen a szigorúbb vonalat képviselte.

Ugyanakkor már jelen voltak a rendőrségi és tisztibakancsosok is, sőt mellettük már nem kevesen csillagászati összegeért szerzett angol Doctor Martensben feszítenek; ez a stíluslétra legteteje. A cipő fazonjánál is fontosabb volt azonban, hogy a cipőfűző színe fehér legyen. A fekete-fehér jelzés a lábon a leg erősebb indikátor volt, melyet a nadrágszárazak – az idő folyamán egyre feljebb – hajtasával tettek hangsúlyossá. Könnyű belátni, hogy a ruhák és viseletek megváltoztatják a test képét, és ennek hatására a viselkedést és a mozgás képességét is. A bakancs és a bőrruhák – elsősorban bőrkabátok – folyamatos viselete ezt

1990. augusztus 3.
Göncz Árpád
a köztársasági elnök.

Ez része volt az MDF-SZDSZ megegyezésnek, miszerint az ország jobb kormányozhatósága érdekében jelentősen csökkentik a kétharmados törvényeket (a jobboldali kormánykoalíciónak nem volt meg a kétharmada), és cserébe az MDF lemond a köztársasági elnök posztjáról. Göncz Árpád 1956-ban az FKgP, a rendszerváltáskor az SZDSZ tagja volt, de megválasztásakor kilépett a pártból. 2000-ig, két cikluson keresztül viselte tisztségét.

1990. szeptember 15.
Az Illés
a Népstadionban.

Soha nem látott tömeg előtt, felejthetetlen hangulatú koncertet adott az Illés a Népstadionban, ezt megelőzően pedig óriási sikerrel vitték színpadra Szörényi Levente és Bródy János *István, a király* című rockoperáját.

a célt is szolgálta. Merevségük, hangjuk (akár fémekkel kiegészítve) felerősítette viselője társadalmon kívüliségét. Ugyanezen elv mentén az évszakoktól független öltözködés is a kispolgári ruhatár ellenében foglalt állást. A megelőző periódussal ellentétben, ahol a nadrág volt a legfőbb indikátor, a nyolcvanas évekre az egyénített, aprólékosan kidekorált, festett, tűzött bőrkabát lett a punk individualitás terepe. De ennek a fazonja sem lehetett bármilyen, kizárólag a klasszikus motoros dzseki volt elfogadott.

Urbán Tamás felvétele. Az Invázió zenekar. 1982. Fortepan

A felsőruházatra vonatkozóan sokkal lazábbak voltak az elvárások, tulajdonképpen bármi megengedett volt, azonban minél kaotikusabb összképet eredményezett, annál nagyobb presztízst hozott. Hasonló célt szolgált a hidrogénnel leszívott (főleg rövid) frizura vagy a hipóval márványosra mart farmer-nadrág. A punk a szabályossal, harmonikussal, szimmetrikussal szemben a szabálytalant, aszimmetrikust és esetlegest támogatja; a különféle maró folyadékok viselkedése éppen ezt példázza, hiszen hatásuk, terjedésük kiszámíthatatlan és befolyásolhatatlan. Nem véletlen, hogy ez sok punk becenevében is visszaköszött valamilyen módon.

Izgalmas változáson ment át a testszőrzethez való viszony is. Az arcon viselt bárminemű szőrzet eltűnt, és minimalizálódott a haj is. Az aszimmetria itt is fontos szerepet játszott, és sokan a variálhatóság kedvéért hagytak féloldalt vagy a fejközépen hosszabb haját. A taréjok megjelenése izgalmas kérdés, talán senki nem vette még a bátorságot, hogy erről számot adjon, de annyi biztos, 1981–1982-re már általános jelenség volt az utcán hordott taréj, akár természetes hajszínnel, akár festve, akár az úgynevezett Wattie-stílusban, a tetején leszíva. Innen léptek tovább a következő szubkultúra képviselői, a skinheadek vagy „kopaszok”, akik minimális hosszúságúra vagy teljesen lenyírták a hajukat.

Az 1970-es évektől induló nonkonformista szubkultúrák a hazai platformon is bizonyították, hogy a divat, az anti-divat és a társadalom viszonya érzékenyen pulzáló és erős jelzőrendszer. Ezért izgalmas vizsgálni, hogy a „poszthatvannyolcas” időszak ifjúsági vagy szubkulturális stílusai hogyan szóltak bele a társadalmi változásokba az általuk viselt ruhadarabokkal vagy testmódosítással.

Tájékoztató irodalom

Csörsz István, *Elhagyott a közérzetem. Riportok 1982–83*, Budapest: Magvető, 1986.

Dick Hebdige, *Subculture. The Meaning of Style*, Routledge, London – New York: Routledge, 1979.

Pozsonyi Ádám: *A Lenin-szobor helyén bombatölcsér tátong. A magyar punk története (1978–1990)*, Budapest: Szerzői kiadás, 2001.

Sebők János, „Magyar punkok. A nyolcvanas évek nemzedéke?”, *Ifjúsági Magazin*, 1982. június, 15–18.

Georg Simmel, „A divat”, in Somlai Péter (szerk.), *Válogatott társadalomelméleti tanulmányok*, Budapest: Gondolat, 1973, 473–507.

Az előadásról 1992-ben nagylemezt adtak ki.

1990. október 26–28.
Taxisblokádt
országszerte.

A benzinárak 65 százalékos megemlése elleni tiltakozásként a taxisok CB-rádió-hálózatuk segítségével az egész országot megbénító blokádot alakítottak ki. Ekkor Antall József kórházban volt, helyette, Horváth Balázs nem tudta kezelni a helyzetet. Ez volt a demokratikus Magyarország első, ám törvényellenesen szervezett tüntetése. A hatalom nem vetette be a hadsereget, a kompromisszummal a taxisok tizenkét forintos literenkénti kompenzációt kaptak.

1990. november 6.
Magyarországot
felvették
az Európa Tanácsba.

Jeszzenszky Géza külügy-miniszter Rómában aláírta az Európa Tanács Alapokmányát, amivel Ma-

A beszélgetést
készítette és szerkesztette:
K. Horváth Zsolt

„A Csari minden hibájával együtt meghatározó élmény volt”

Interjú Nádor Katalinnal,
a Petőfi Csarnok közművelődési osztályvezetőjével

A Fővárosi Művelődési Házban (FMH) kezdtem a pályafutásomat, ami azért is fontos, mert mindig igyekeztem olyan helyre kerülni – vagy talán a sors helyezett engem mindig olyan helyre –, ami meghatározó volt. 1975-ben érettségiztem, utána nem vettem fel a Bölcsészkarra – népművelés–magyar szakra jelentkeztem –, és akkor úgy gondoltam, kezdjük már el ezt a szakmát. Először mint adminisztrátor dolgoztam pár hétig, majd programszervezői – vagy, ahogy most nevezik –, művelődésszervezői állásba kerültem. Így gyakorlatilag mindent megismertem a FMH-ban, ami a szakmában fontos lehet. Foglalkoztam koncertekkel, kiállításokkal, nyelvtanfolyammal, korrepetálással; ez nagyon jó volt, mert egész széles spektrumát megismertem a szakmának. Már a Fővárosi Művelődési Házban elkezdtem nagyon izgalmas koncerteket szervezni: például URH- és Bizottság-koncertet, majd csináltam egy rocktörténeti sorozatot Hobóval.

Ez a rocktörténeti sorozat gyakorlatilag végigkísérte az 1970–1980-as évek rockzenéjét, a punktól kezdve. Mindig meghívtunk élő zenekart, vagy bejátszottunk olyan zenét, ami arra a korszakra jellemző volt. Én ennek az egésznek az összefogását és vezetését vállaltam föl. Nagyon népszerű volt, és nagyon

Kedves Vendégünk!

Hiszem, hogy Petőfi, pontosabban a petőfiség most közelebb van hozzánk, mint bármikor az elmúlt harminc év alatt. Szerencsére "fertőz" most ez a szellem, amit mindig a változás kényszere, a másra készülődés, az újatvárás jellemez. Végre nemzeti ünnepünk is méltó helyére került. Mi is Petőfivel készülünk március 15-re, egy filmmel, aminek a címe: Petőfi '73, de akik ismerik ezt az alkotást, tudják, az évszám lehetne az ideje is, hiszen az okok, amelyekből ez a film emlékeztető maradt, ma is léteznek, s talán mindig is lesznek, míg társadalmakban él az ember.

Rajtot a Budapesti Tavasz Fesztivál, amelynek néhány programja újra a Petőfi Csarnokban zajlik majd, így a tavaly "befutott" Hungaro Carrot alternatív zenei találkozó is. A Carrot, vagyis Répa köztudottan nem dísznövény, de nálunk terebélyesedik, virágzik, ha rajtunk múlik, nemcsak márciusban, és nemcsak tavasszal.

Nádor Katalin

KLUBNAPOK

1.	17,00-22,00	WILLIAM Klub Roller Skate Görkori klub
2.	18,00-22,00	Beatles Klub
5.	17,00-22,00	Cliff Richard Klub
7.	17,00-22,00	Depeche Mode Klub
	18,00-22,00	Blue System Klub QUEEN Klub
8.	16,00-20,00	Ird és Mond! Klub
	17,00-22,00	Roller Skate Görkori Klub
10.	17,00-22,00	KISS Klub RAP Klub
11.	10,00-13,00	Angol Klub
	9,00-13,00	Commodore Klub
14.	18,00-22,00	Polip Klub
27.	15,00-22,00	Heavy Metal Klub
28.	17,00-22,00	Roller Skate Görkori Klub SKA Klub
29.	17,00-22,00	Duran Duran Klub BROS Klub

A Magyar Fantasy Klub minden héten szerdán 17,00-22,00-ig, vasárnaponként 14,00-22,00-ig tartja klubfoglalkozásait.

BFL VIII.3813 Petőfi Csarnok 1989. március havi programfüzet, 2. p.

jól sikerültek a koncertek, amiket ennek kapcsán szerveztünk. Ez szemet szúrt a „szervnek” is, mert megtaláltak, és be akartak szervezni engem is, de engem nem lehetett mivel zsarolni vagy megtörni. Olyan hét, hét és fél évet dolgoztam a FMH-ban. Közben felvettek az egyetemre, és elvégeztem a népművelés-pedagógia szakot, közben pedig folyamatosan csináltam a dolgomat. Aztán jött egy megkeresés: a Fővárosi Művelődési Ház volt igazgatója, Gál Iván – aki sajnos már nem él – vezetésével megalakult az Ifjúsági Rendező Iroda, ami olyasmi volt, mint az Országos Rendező Iroda (ORI), csak az ifjúságra koncentrált.

A feladat, amire hívtak, az volt, hogy szedjem össze az országban lévő tehetséges rockzenekarokat, művészeket. Ebből sajnos – részemről – nem lett semmi, mert kiderült, hogy igazából nem ez lenne a dolgom, hanem az, hogy mint az Ifjúsági Rendező Iroda, közvetítsek ki különböző műsorokat szegény Hofi Gézától kezdve különböző rockzenekarokig. Ez engem annyira nem dobott föl, mivel én már az FMH-ban megszoktam, hogy önállóan találom ki rendezvényeket és azokat szervezem. Egy-másfél év után azonban megint csörgött a telefon, és kiderült, hogy az FMH-ban dolgozó volt kollégám, Plajner Tibor lett

gyarország a szervezet teljes jogú tagjává vált. Az 1949-ben alapított Európa Tanács székhelye Strasbourg, jelenleg negyvenhét tagállama van. Kezdeményezésére jött létre az Emberi Jogok Európai Bírósága.

1990-ben megjelent
néhány fontosabb
külföldi és magyar
lemez:

Enigma: MCMXC a.D.,
Green Day: 39/Smooth,
Mariah Carey: Mariah Carey, Pet Shop Boys: Behaviour, Roger Waters: The Wall – Live in Berlin, Aurora: Viszlát Iván!, Beatrice: Gyermekkorunk lexebb dalai, Bikini: Temesvári vasárnap, Bonanza Banzai: A jel, Demjén Ferenc: A szabadság vándorai, Első Emelet: Kis generáció, Hobo Blues Band: Táborút mellett, Moby Dick: Ugass kutya!, Republic: Indul a mandula!!!

az Ifjúsági Parknak az igazgatója. 1982–1983 táján nem az volt fontos, hogy kinek milyen végzettsége volt, hanem inkább az, hogy milyen kapcsolatai vannak, bár talán ez most is így van. Én akkor odamentem igazgatóhelyettesnek. A munkamegosztás az volt, hogy én foglalkoztam a programokkal, a programok levezénylésével, Tibor pedig minden mással. Voltak egyéb üzleti ügyei, érdekeltségei, amiket egész jól meg tudott oldani, én pedig a szakmai háttérrel biztosítottam. Nagyon jól tudtunk együtt dolgozni, gyakorlatilag mi zártuk be az Ifjúsági Parkot. Kitaláltam, hogy legyen egy könyv és egy kisfilm. A könyvet annak idején ki is adtuk Sebők János szerkesztésében, *Volt egyszer egy Ifipark* címmel, Koltay Gábor csinált ebből egy kétrészes filmet a tévének. A zárás után én jogfolytonosan az akkor már épülő, de nem szépülő Petőfi Csarnokba kerültem. Ez 1984 októberében volt.

A cél az volt, hogy legyen egy olyan intézmény, ami nem csak tavasztól ősziig, hanem egész évben csinál programokat fiataloknak, s így egy komplexebb dolog valósuljon meg, hiszen az Ifjúsági Parkban csak koncertek és táncházak voltak többnyire. Először közművelődési osztályvezető voltam, aztán sok más pozícióban is dolgoztam. Sokáig voltam igazgatóhelyettes, de voltam megbízott igazgató, aztán pedig programfejlesztési menedzserként végeztem a munkámat. A Petőfi Csarnokkal kapcsolatban talán az a legizgalmasabb, hogy egy olyan intézményt tudtunk megvalósítani, ami addig Magyarországon még nem volt. Minden munkatársammal arra törekedtünk, hogy tényleg olyan legyen a kínálat, amilyen csak nálunk van. Ezt bármilyen műfajjal kapcsolatban elmondhattam, illetve műfajteremtők is voltunk, mert Szabó György (akit én hoztam a Petőfi Csarnokba, és aki aztán később a Trafó megalapítója lett) rögtön kortárs zenei és kortárstánc-programokat szervezett. Megpróbáltunk tehetséges együtteseket felfedezni, versenyeket is csináltunk. Nálunk tűnt fel Ákos és sok más befutott zenész. Éjjel-nappal klubokba jártunk, s néztük, hogy kiket lehetne odacsábítani a Petőfi Csarnokba. Jártunk az Ikarusz Klubba, a Ráday Klubba, a Fiatal Művészek Klubjába, a Kassák Klubba, a Műszaki Egyetem klubjaiba, a Kertészeti Egyetem Klubjába, aztán a Székénybe, hogy színházi berkekben is képben legyünk. Ezek voltak akkor „a helyek”. Egy szóval, naprakészek voltunk ezen a téren, tehát abszolút tudtuk,

hogy ki van a topon külföldön is, itthon is. És tényleg szabad kezűt kaptunk, ami szerintem azért lehetett, mert a három „T” közül a túrt kategóriába tartoztunk. Emellett szerintem fontos volt annak idején, hogy a szórakozóhelyek megfigyelése révén tudták, kik mozgolódnak, kik találkoznak. Röviden: az összes művelődési háznak az igazgatója valahogy a látókörünkben volt. Évente voltak összejövetelek, tehát képben voltunk még a vidéki művelődési házak szervezőivel is. Nagyon jól működünk együtt, mindenki tudta a másikról, hogy mit csinál.

Mindezzel együtt ambivalens érzés volt bezárni az Ifiparkot és átmenni az épülő PeCsába. Volt bennünk félelem, mert nem tudtuk, hogy lesz, mint lesz. Az már kiderült az elején, hogy Plajner Tibor igazgató nem jön át, mert nem vele gondolták ezt a projektet megvalósítani. Azt tudtam, hogy egy kicsit más lesz az élet. Az Ifjúsági Park valamivel szabadabb volt, ami azt jelentette, hogy jobban ráértünk a pangás idején. Akkor is volt munkánk, de nem annyi, mint amikor tavasztól ősziig mindennap dolgoztunk. Tudtam, hogy meg fog változni az életünk. Persze én fel voltam dobva attól, hogy egy új intézményben dolgozhatok, és azt is lehetett tudni, hogy ez egy nagyszabású dolog lesz. Kicsit félttem is, ugyanakkor kíváncsi is voltam, hogy mi fog ebből kisülni. Tehát vegyes érzéseim voltak az induláskor.

1985 januárjában felállt a stáb, elkezdtünk dolgozni. A névsor a következő volt: Lehel László igazgató, Bognár Gabriella gazdasági igazgató, Szalay Dezső András igazgatóhelyettes, Trosits Ákos műszaki vezető, Nagy Ákos könnyűzenei szerkesztő, Fodor Ágnes gyermek- és családi programok, Szabó György művészeti szervező, Vitkóczy Erika tanfolyam- és kisközösségiprogram-szervező, Balogh Tibor sportszervező, Benedeczky Tibor műszaki csoportvezető, Tuschák Tibor műszak, Muntyán Ágnes adminisztráció, Rajkay Miklós sajtófőnök, Nagy Frigyesné pénztáros, majd gondnok, Szentpéteri Gabriella információközpont-vezető, Nádor Katalin közművelődési osztályvezető. A legfontosabb kérdés az volt, hogy mikor nyitunk és mi lesz az első rendezvényünk. Akkoriban egy nagyon rendhagyó kampányt találtunk ki Árendás József grafikus csapatával. Első lépésben a telefonszámunk jelent meg a piros-fehér-zöld színű plakátokon (42-43-27). A második plakáton a térképünk volt, amelyről kiderült, hogy hol is található meg bennünket.

1991

1991. január 10.
A Kalasnyikov-ügy
kirobbanása.

Magyarországról harminchatezer Kalasnyikov-géppisztolyt szállítottak illegálisan a függetlenedni vágyó Horvátországba – írta meg a belgrádi *Politika Ekspres* című lap. Erre február 2-án reagált az Antall-kormány, eleinte tagadva a szállítás tényét is, majd kifejtették: egy magyar külkereskedelmi vállalat 1990 októberében egy harmadik ország kereskedelmi vállalatának megrendelésére szállított géppisztolyokat Jugoszláviába. Február 7-én Antall József felhívta ez ügyben Ante Marković jugoszláv miniszterelnököt.

1991. február 15.
Létrejött a visegrádi
hármak szövetsége.

A későbbiekben, Csehszlovákia 1993-as kettéválásával visegrádi négyeknek nevezett formáció megál-

A harmadik plakát viszont már konkrét műsort hirdetett, jelezve, hogy készen állunk a nyitásra. Évekig egy nyitott zöld kapu volt az emblémánk, ami kvázi a Ligetre nyílt, és a nyitottságunkat jelképezte.

Urbán Tamás felvétele. Középen Lehel László, a Petőfi Csarnok igazgatója. 1985. Fortepan

Elég mostoha körülmények között indultunk. Emlékszem, egy szobában voltunk, aztán lett két szobánk és két telefonunk. Nagyon izgatott volt mindenki, éjjel-nappal ott voltunk, pláne akkor, amikor megnyílt a Csarnok. Akkor senki nem járt haza aludni, csak ruhát váltani, mert mindenki minden rendezvényre kíváncsi volt. Ez a próbahónapunk volt, ami alatt tulajdonképpen azt kellett megvizsgálnunk, hogy mire jó a Csarnok és mire nem. Az mindjárt kiderült, hogy építésetileg nagyon súlyos problémák vannak, mert a régi Iparcsarnokból kellett átalakítani az épületet. De úgy gondolom, hogy lehetett volna egy kicsit másképpen is, mondjuk úgy, hogy a csövek ne úgy legyenek, hogy egy ablakot ne lehessen kinyitni tőlük. Nem keresztbe kellett volna a színpadot építeni, mert így kevesebb ember fért el. Azt át kellett raknunk. A szabadtéri színpad fedése nem volt meg. Viszont az első nagy fedett színpad a miénk volt, nagyon korszerűnek számított. De nagyon rossz technikai eszközökkel indultunk, mert az Ifjúsági Park levett hangtechnikáját kellett beraknunk. A lámpaparktól

kezdve mindent be kellett szerezni. Az elején sok mindent bérelnünk kellett, ami oda vezetett, hogy egy-egy rendezvény – hiába volt nagy siker – nem hozta azt a nyereséget, amit a főnökeink elvártak volna tőle. Így, aki ügyes volt és érzékelte ezt a helyzetet, az gyakorlatilag erre a bizniszre csinált céget. Talán az Omega volt a legnagyobb és a legrégebb hangtechnikával foglalkozó cég, de voltak kisebbek is. Megpróbáltunk úgy bérelni, hogy, mondjuk, egy évre béreltünk. Mindenféle variációt kitaláltunk: például azt, hogy annak a cégnek, amelynek a cuccát béreljük, legyen irodája a Petőfi Csarnokban. Tehát aki ügyes volt, s vállalkozott arra, hogy beszerezzen ilyen dolgokat, az kvázi bérbe adta nekünk, így elég magas díjakkal működött a technika.

Volt, amit kiváltottunk, volt, amit a bevételekből visszafordítottunk technikai eszközökre: ez nem volt egyszerű, mindig probléma volt. Az az igazság, hogy arra is rájöttünk, hogy nem érdemes a Petőfi Csarnoknak saját hangcuccot bérelni, mert minden együttes a saját technikájához ragaszkodott. A külföldiek hozták magukkal, a hazaiak pedig egy bizonyos csapattal akartak dolgozni. Tehát mindig voltak konfliktusok, hogy most mi a miénk, mi a másé, ki mit fizet. Arra rájöttünk, hogy nem érdemes saját hangcuccot tartani, mert azt állandóan javítani és pótolni kell. Mindig egyre korszerűbb dolgok érkeztek, és miközben egy vállalkozónak belefér, hogy mindig variál a cuccaival, ez a mi költségvetésünkben soha nem volt tétel, viszont az elvárásoknak meg kellett felelni, már akkor is. Tulajdonképpen már az Ifjúsági Park is korszerűtlen volt: a színpad kicsi volt, nem fértek el rajta a hangtechnikai eszközök. Cserébe itt ilyen probléma nem volt, mert nagy színpadot építettünk. Rájöttünk, hogy talán még mindig így a legjobb, és így raktározási gondjaink se voltak, mert egyébként azt sem tervezték meg az építésszek. Valószínűleg sosem gondoltak arra, hogy egy hangládát, egy mikrofonparkot vagy egy lámpaparkot valahova el kell rakni. Amíg a Petőfi Csarnok fennállt, állandóan harc volt, hogy mit hova rakunk. Ugyanis a Petőfi Csarnok fenti emeletén a Közlekedési Múzeum volt, ami nagyon fájt nekünk már az elején. A kiállítás, ami ott, fönt volt, az emeleten, időszakos kiállítás volt, tavasztól őszig volt nyitva, mert fűtést nem terveztek bele, nyilván spórolási célból. Nekünk persze mindig fájt rá a fogunk, mert nagyon sok elképzelésünk volt kiállításokra, komplex bulikra: fönt-lent egyszerre

lapodását Lech Wałęsa lengyel, Václav Havel csehszlovákiai és Antall József magyar miniszterelnök írta alá Visegrádon azzal a céllal, hogy „harmonizálják az európai intézményekkel való együttműködési és szoros kapcsolatok kialakítását szolgáló törekvéseiket”.

1991. február 25.
Halálos ítélet
a Varsói Szerződésre.

Budapesten tartották a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének soron kívüli ülését a tagállamok külügyminiszterei és védelmi miniszterei részvételével. Itt határozták el, hogy hatályon kívül helyezik a Varsói Szerződés katonai megállapodásait, és ezzel március 31-i határidővel megszüntették a szervezetet. Július 1-jén Antall József Prágában aláírta az erről szóló dokumentumot.

csinálni a programokat. Aztán ezt megvalósítottuk, mert csináltunk olyan bulikat, hogy a szabadtéren is volt rendezvény, bent is, és még a Ligetben is. Mindent kipróbáltunk: még azt is, hogy felmentünk a repülőtörténeti kiállításra is rendezvényt csinálni, de hát annak voltak technikai akadályai. Szóval gond volt, hogy nem kaptuk meg azt a felső részt. Mindig az volt a szöveg, hogy majd lesz egy új helyük, ahová elköltöztetik őket, nyugodjunk meg, de végig ottmaradtak, és gyakorlatilag fél évig üresen állt a kiállítótér.

A Petőfi Csarnok eredeti koncepciója az volt, hogy egy komplett ifjúsági központ legyen, ahol sport, koncert és gyakorlatilag minden olyan szabadidős tevékenység van, ami az ifjúságot érinti: szalagavatók, bálók, egyetemi gólyabálók. A Fővárosi Tanács és a KISZ is adott bele pénzt, hogy ez egy így legyen. Közben összejött a bolhapiac, ami huszonöt éven át élt, sőt túl is élte a Csarnokot. A Kamaraerdei Ifjúsági Park igazgatója, Szalóky Károly, aki most az egyik legjobb kortárs galériát üzemelteti a Várfoke utcában, egy nagyon innovatív, nagyon ügyes kollégánk volt. A Kamaraerdei Ifjúsági Parkban ő vezette be azt, hogy be lehetett hozni bármilyen tárgyat, limlomot, s ő ennek egy bolhapiacot gründolt. Mi egyszer kimentünk ezt megnézni Lehel László igazgatóval, és akkor azt mondtam neki: „Laci! Csináljuk meg ezt a Petőfi Csarnokban, a Városligetben, ami tele van külföldiekkel!” Mindenhol a világon, ahol jártam, már akkor is láttam, hogy ez nagyon érdekli a külföldieket. Laci azt mondta, oké. Megkérdezte, ki akarja ezt szombat-vasárnap felügyelni. Egy kollégánk jelentkezett, aki a sport területét kapta meg.

Ő azt mondta, hogy alapít egy sportegyesületet, aminek az egyik ága a bolhapiac lesz. Meg is csinálta. Azt kell mondanom, az is nagyon nagy harc volt, hogy a sport bekerüljön a Petőfi Csarnokba. Fel is festették a röplabdapályát, a kosárlabdapályát, de soha nem tudtuk megvalósítani, mert az elfelejtették, hogy a kosárlabda leveri a fényeket a hidakról. Tehát soha nem tudtuk megszervezni a sporttevékenységet, illetve azzal próbálkoztunk, hogy a Ligetben lehetett sportolni, hozzánk pedig be lehetett jönni zuhanyozni. A Liget Sportegyesületbe tagsági díj ellenében be lehetett lépni. De valahogy mindig az volt, hogy amikor sport lett volna a klubban, akkor az zavarta az esti koncertnek a délelőtti beszerelését, és fordítva. Szóval soha nem

sikerült megvalósítani, hogy sportcentrummá váljunk. Mindig nehézkes, erőltetett történet volt ez a vonal.

Viszont a bolhapiac az elejétől kezdve a város legnagyobb és leghíresebb bolhapiacává vált. Közben volt vezetőváltás, többször is. Egy idő után azt vettük észre, hogy 5-6, sőt 10 000 ember is eljött hétvégenként a Petőfi Csarnokba. Amiből aztán megint egy újabb probléma volt: a közlekedéssel, a szeméttel, a kulturátlanságával. Persze, ezek a bolhapiaccal együtt járnak. Ügyelni kellett arra is, hogy fegyver, pornó és egyéb dolgok ne kerüljenek ide. De volt egy elég nagy közönség, amelyik csak a bolhapiacra jött be. Ami a sportot illeti, a sибőrzéket nálunk rendezték. Először utazási irodákkal, utána Plajner Tiborral, aki az Ifjúsági Park után abszolút arra szakosodott, hogy sибőrzéket szervezzon. Ezek nagyon népszerűek voltak mindaddig, amíg rá nem jöttek, és nem kezdték el a városban máshol is szervezni ezeket a dolgokat.

Aztán egyre több fiatal jelentkezett, hogy klubot akar indítani, amire az igazgatónk nagyon nyitott volt. Ha valaki bejelentkezett, hogy lenne-e kedvünk egy Michael Jackson Klubot befogadni, természetesen igent mondtunk. Adtunk rá helyiséget, adtunk rá lehetőséget: a bevétel bizonyos részével gazdálkodhattak, bizonyos részét pedig be kellett fizetni. És akkor beindultak ezek a klubok, jöttek a szalagavató bálók, elindult az Old Boys, ami egy nagyon érdekes rendezvény volt. Addig senki a szakmában nem próbált esti zenés szórakozást létrehozni munkanapon. De mi pont erre találtuk ezt ki, hogy az üzletemberek otthonról eljöjjenek, akár csajozni is. Sőt! Nem is engedték, hogy ott fotózás vagy kamera legyen. Egyértelmű volt, hogy a férfiak ilyenkor kicsit kimozdultak otthonról, és szórakozni akartak. Az Old Boys erre alkalmas volt. A zenekarral hosszú évekig hétfőnként egy nagyszerű rendezvényünk volt. Rendszeresen öt-hatszáz látogatóval. Ültetés volt, ami meghatározta a létszámot, de voltak sétálójegyek is. Voltak nemzetiségi estek is: olasz, spanyol, görög ételekkel, meghívott zenészvendégekkel – természetesen az Old Boys stílusának megfelelően. Vendégünk volt Fenyő Miklós, Dolly, Komár Laci is sokszor jött, szóval nagyon népszerű programmá nőtte ki magát ez a rendezvénysorozat.

Ugyanakkor elindult a Csillagfény diszkó, ami egyedülálló diszkó volt, egy kicsi népművelési szándékkal. Már kora délután

1991. május 17–18.
Az első
pécsi bluesfesztivál.

Ez volt a vidék egyik legfontosabb seregszemléje a kilencvenes évek elején.

1991. június 19.
Az utolsó szovjet katona
is elhagyta
Magyarországot.

Záhonyánál Viktor Silov altábornagy búcsúzott a megszállók nevében. Ebből az alkalomból *Búcsúznak szépen, Iván!* címmel rendezték meg az I. Kelet-európai Rockfesztivált az óbudai Hajógyári-szigeten 1991. május 31–június 2. között. 1992. november 10–11-én Borisz Jelcin orosz államfő budapesti tárgyalásának eredményeként a két fél kölcsönösen lemondott az egymással szembeni anyagi követeléseiről.

1991. június 26.
A kárpótlási törvény
meghozatala.

Ennek értelmében a kommunizmus alatt kártérít

Legendás klubok a Petőfi Csarnokban

A PeCsa névvel összefonódott a rajongói klubok rendszere: a zenerajongók havi rendszerességgel tarthattak találkozót, koncerteket, bulikat az épületben. Az 1980-as évek végén legalább húsz rajongói klub talált otthonra a Városligetben – a Michael Jackson, Sting, Kiss, Duran Duran vagy a Wham Klub mellett a legnépszerűbb események ahhoz a három klubhoz kötődtek, amelyek az elsők között költöztek be a PeCsába.

Depeche Mode Klub

A Depeche Mode Klub (Hungarian Depeche Mode Fan Club) 1987 és 2015 között működött a Petőfi Csarnokban, és csúcsideszakában a Depeche Mode egyik legnagyobb európai rajongói közösségének számított. A nagyobb bulikon akár 1500-1700 „módos” is összegyűlt. A szervezet egyik legnagyobb hatású eseménye az 1990-es, harminchat órás Depeche Mode-maraton volt, amit világrekordnak szántak, ám a hivatalos bejegyzés végül nem történt meg – ennek ellenére az Európa minden részéből mozgósított 6000 rajongó számára életre szóló élmény volt a virrasztás. A klub rengeteg magyar és külföldi fellépőt látott vendégül.

Queen rajongói klub

Hasonlóan népszerű volt a Queen rajongói klubja (Hungarian Queen Fan Club), amely 1986-ban költözött be a Petőfi Csarnokba. A több ezer tag havi klubnapokon, börzéken találkozhatott egymással. Freddie Mercury 1991-es halála és az együttes megszűnése sem csökkentette a klubtagok számát.

Heavy Metal Klub

A Heavy Metal Klub rövidebb életű, de annál nagyobb hatású kezdeményezés volt a Csarnokban. 1986 körül indultak, a rock- és metalkoncertek mellett zenés filmeket vetítettek, és a tagok külföldi koncertkirándulásokon is részt vehettek. Visszatérő eseményük volt a *Metal Karácsony*, egyik legismertebb legendájuk pedig az, hogy az ő meghívásukra adott koncertet 1989-ben az akkor még ismeretlen Nirvana a Petőfi Csarnokban. A klub végül 1993-ban oszlott fel.

Gyöngyösi Lilla

elkezdtek: vidékről jöttek gyerekek, buszokat is szerveztünk, mindig volt egy premier előtti film, mindig volt egy kis vetélkedő, amivel lehetett valamit nyerni. A naprakész zenekarokat mutattuk be, a legjobb diszkósok váltották egymást óránként. Hazafelé is külön buszok voltak, hogy ne kelljen csellengeni, mert, ugye, a Városligetben voltunk, a gyerekeket csak úgy engedték el, ha megszerveztük a biztonságos hazajutásukat is. Ebből is voltak konfliktusok, mint sok mindenből, de ez is nagyon népszerűvé lett pillanatok alatt. Kicsit vegyessé vált aztán a közönség, és talán ezért nem engedték el annyira már a szülők a gyerekeket. Ritkán, nagyon ritkán történt gond, amikor a rendezők túlreagáltak valamit. Persze előfordultak atrocitások, általában a hazamenetelkor, úgy éjfél és egy óra között. Tulajdonképpen akkor hagytuk abba, amikor még „ment a szekér”, volt hangulat. Nem vártuk meg, amíg teljesen kifulladás a dolog, mert úgy gondoltuk, hogy az méltatlan lett volna. Hiszen ezt vittük országszerte, illetve külföldre, Szlovákiába, védett márká lett. Több helyszínen is voltunk: Sopronban, Debrecenben. Nagyszerű dolog volt. Külön stáb alakult erre, nem a PeCsa dolgozói szervezték: külön gyártásvezetővel, külön irodával.

De mint elmondtam, sok mindent bérelni kellett, hiába voltak néhány ezren, annyi pénz nem maradt. Az azért mindig elvárás volt a Csarnokkal szemben, hogy a jegybevételből saját bevétele legyen. A fenntartási költségeken túl mindig kellett bevételt produkálnunk. Ne felejtjük el, hogy a nyolcvanas évek második felében vagyunk, bár ez már korábban, az Ifjúsági Parkban is elkezdődött, hogy azt mondtuk az együttesnek, minél többen jönnek be, annál jobban emeljük gázsijukat. Vagyis egy meghatározott jegyszám után emeltük a fellépti díjukat. Volt tehát pénzügyi elvárás velünk szemben, s természetesen mindig harc volt, hogy a fővárostól mennyi pénzt kapunk kézhez. Ez egy külön történet volt: le kellett adnunk a munkatervet, a költségvetést, bár voltak olyan rendezvények is, amelyekre külön kaptunk pénzt, például fesztiváljellegű eseményekre. Ilyen volt az 1991-ben megrendezett Budapesti Búcsú nevű rendezvény, ami annak idején még a Tabánban is volt, vagy a Zene Ünnepe.

Ugyanakkor a sokszínű programkínálat mellett egyfajta módszertani ifjúsági munka is folyt a Petőfi Csarnokban. Foglalkoztunk drogproblémákkal, volt egy módszertani irodánk, ahol

tés nélkül elkobzott és a természetben vissza nem adható anyagi javak rendezésére 1992. március 30-án megkezdődött a kárpótlási jegyek kiadása, amelyek szabad forgalomba kerültek, és a tőzsdén is lehetett velük kereskedni. 1992. augusztus 24-én megkezdődtek a földárverések.

1991. június 28.
A KGST megszűnése.

Aláírták Budapesten az egykoron a szocialista országokat tömörítő Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (KGST) megszűnéséről szóló okmányt.

1991. június 30.
Megrendezték
a Szabadság Napját
Gödöllőn.

Abból az alkalomból, hogy a két állam megállapodásának megfelelően az utolsó szovjet katona is elhagyta Magyarországot, Gödöllőn több tízezren gyűltek össze, hogy megünnepeljék a magyar füg-

belső és külső munkatársak foglalkoztak a középiskolásokkal, a korosztályra jellemző beilleszkedési problémákkal, droggal, alkoholproblémákkal, ilyesmikkel. Ám ez a sokszínűség a szervezés szempontjából nem volt mindig egyszerű: olykor nehéz volt összeegyeztetni a házzal, és az összes programot koordinálni. Én voltam egyébként hosszú évekig a koordinátor, ami azt jelentette, hogy minden hónapban összehívtam az intézmény különböző területein dolgozó munkatársaimat, a szervezőkollégáimat, a műszaki munkatársakat, a berendezőket, a ruhatárost, a rendezőt, a büfést, szóval mindenkit, aki rendezvényt csinált a házban, s nekik minden hónap elején szerveztem egy értekezletet. Nekem ilyenkor már tudnom kellett, hogy mikor mi lesz a házban. Volt egy nagy könyvünk, amibe minden be volt írva, helyszínre, időre lebontva. Pontosan tudnom kellett, hogy mikor, kinek, milyen rendezvénye van, s annak milyen eszközigénye van. Ezt egyébként előtte fel kellett tüntetni egy úgynevezett rendezvénylapon is, jelezni kellett, hogy mennyi időt vesz igénybe, a műszakis kollégáknak, hogy mennyi idő lesz az átszerelés, illetve, hogy mennyi ideig lesznek ott a takarítók. Az első években nagy csaták is voltak, mert amikor 1985-ben megnyílt a Csari, gyakorlatilag nonstop nyitva voltunk. Nálunk nem volt olyan, hogy szünnap: december 24-én és szilveszterkor is nyitva voltunk.

Ami a rendezvényekkel foglalkozó csoportot illeti, föl-osztottuk, hogy ki milyen területtel foglalkozik. Fodor Ágnes a gyermek- és családi programokkal, egy másik kollégám, Nagy Akos pedig a könnyűzenei koncertekkel, illetve a rocktáborra (mert az is volt nekünk [Balaton]szemesen, hosszú éveken át). Szabó György színházzal, kortárs zenével, alternatív koncertekkel foglalkozott. Annak ellenére, hogy a csoportot én vezettem, az én feladatomból volt a folkkoncert és táncház szervezése is, de ezenkívül a sибőrzéket, valamint a Nemzetközi Ásványbőrzét is én szerveztem. Aztán volt egy információs csoportunk, melynek feladata a Csarnokba érkező embereknek eligazítása, valamint más művelődési házak programjainak az összefogása volt. Munkánkat a gazdasági osztály segítette, ami a pénztárt, a gazdasági feladatokat és a könyvelést foglalta magában. Volt még egy gondnoksági csoport, ami a ház egyéb ügyeivel foglalkozott. Voltak a berendezők, akik a gondnoksághoz tartoztak. Aztán ott voltak a külső cégek is, mert volt egy tendencia az 1990-es évek elején, melynek következtében mindenkinek be kellett lépni

[illegible]

BFL VIII.3813 Petőfi Csarnok 1989. december havi programja. A szórólap előlapja

egy kft.-be (vagyis közalkalmazott helyett úgynevezett kényszer-vállalkozókká váltunk). És volt a műszak: az előbb említettem, hogy a PeCsának volt egy műszaki vezetője, de voltak külsős műszakosok is, akik átalakultak: a belsősökből lettek vállalkozók. A rendezők külön megbízásos munkaviszonyban voltak már a legelején. A sportegyesületet egy főmunkatárs vezette. Összesen körülbelül húsz állandó munkatárs volt, szóval, nem voltunk sokan. Plusz voltak a büfések, akik vállalkozók voltak már az első időtől kezdve, s ehhez kell hozzászámolni a bedolgozókat; velük együtt a stáb megközelítőleg nyolcvan fő lehetett.

A büfé például a Petőfi Csarnoknak fizetett havonta bérleti díjat. Később, ha ők is részesedést akartak, némi haszon fejében beszálltak a rendezvényekbe. Ma már ez evidens, de akkor meg kellett tanulni jó üzleteket csinálni. Ha valaki művelődésszervező volt, szponzorokra kellett vadászni. Gyakorlatilag minden rendezvényhez kellett szponzorokat találnunk. Az egész működésünk alatt soha nem találtunk hosszú távra szponzort. Kivételt csak a Pepsi és a Coca-Cola jelentett. A büfével külön megállapodásunk volt, hogy az adott nap csak Pepsi vagy Coca-

getlenséget. Az ökumenikus hálaadó istentiszteletet Tőkés László tartotta.

1991. augusztus 16–20.
II. János Pál pápa
Magyarországra
látogatott.

Először járt hazánkban
katolikus egyházfő.

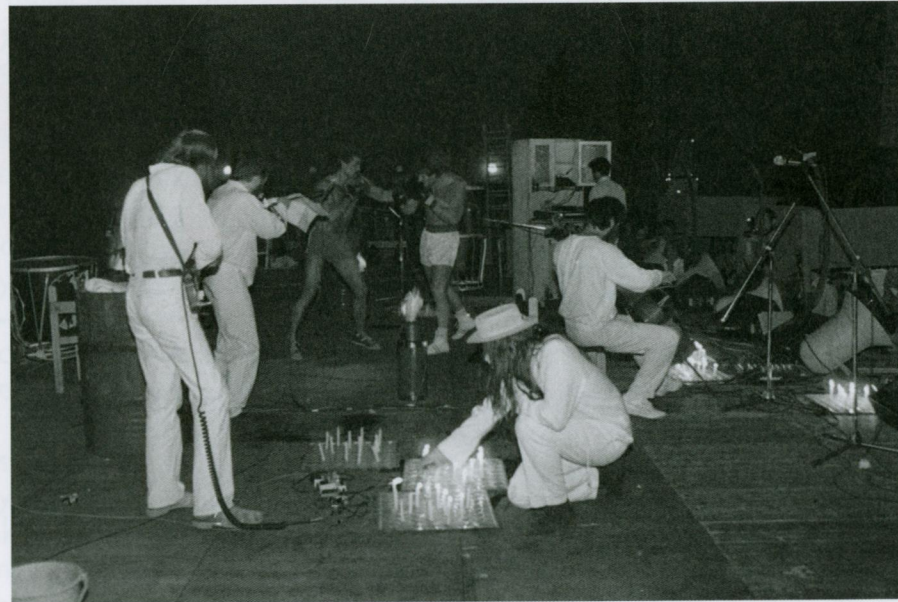
1991. szeptember 6.
Jogilag is elindult
a Szovjetunió szétesése.

A Szovjetunió elismerte a három balti állam, Észtország, Lettország és Litvánia függetlenségét.

1991. október 16.
Magyarországot
beválasztották
az ENSZ BT-be.

Az ENSZ Közgyűlése két évre Magyarországot is beválasztotta a nemzetközi szervezet Biztonsági Tanácsának nem állandó tagjai közé 1992. január 1-jétől kezdődő hatállyal.

Cola lehet. Később pedig volt a Red Bull. Természetesen alap volt, hogy semmi dohányipari termék, semmi szesz nem lehet a szponzorunk, és sör is csak ritkán. Gyakorlatilag a legjobb üzletektől elestünk, mondván, ifjúsági szórakozóhelyeken nem lehet ilyen dolgokkal foglalkozni. Volt például a Trident nevű rágógumi, amely a Depeche Mode Klub működését támogatta. Ennek háttérében az állt, hogy a Depeche Mode Klub rajongóiból kerültek ki az akkori marketingesek, ők intézték a támogatást. Elképesztő leleményesség kellett ahhoz, hogy kitaláljuk, milyen rendezvényhez milyen szponzorokat szedjük össze.

Urbán Tamás felvétele. Performansz a Petőfi Csarnok színpadán. 1987. Fortepan

Az induláskor a Fővárosi Tanács részéről elvárás volt, hogy legyen szponzoráció, vagyis hogy a normatív támogatáson túl több lábon álljon a Petőfi Csarnok. Ezzel együtt több lehetőségünk volt, mint a többi akkori szakmabelinek. Jó adottságok voltak ezek. Azt hiszem, a fizetéseink kicsit jobbak voltak, mint az akkori művelődési házak dolgozóinak a fizetése. Tehát mi egy kicsit jobb helyzetben voltunk, és több lehetőségünk volt (például volt pénz ügyeleti díjakra és hasonlókra). De volt benne faramuciság is, mert a PeCsa fennállásának huszonöt éve alatt nem volt felújítás. Ha beázott a tető, akkor kijavították. De sajnos

az egészségügyi festésen kívül más nem volt. Tehát nem értették meg, hogy ahhoz, hogy végig topon maradjunk és az üzleti szférában kiemeltek legyünk, némi befektetés is kellene. Egy idő után lepusztult a Csarnok. Egy sor rendezvény elment tőlünk, mert pont a rendszerváltás után elkezdtek üzletet látni a szórakoztatásban, így vállalkozók hadai sorban csinálták a nagy diszkókat, és egyik hely nyitott a másik után. Egy idő után snassz volt az egész. Rosszak voltak a nyílászáró szerkezetek, télen megfagytak a vendégek. A szalagavatók elmaradoztak, mert kiderült, hogy kicsi hozzájuk a hely. Az első öt-tíz év után azt éreztük, hogy valamit tenni kellene, hogy ez a dolog tovább tudjon működni. De a fővárosi önkormányzat inkább új intézményeket épített, minthogy minket korszerűsített volna. Aztán egy idő után már az volt a szöveg, hogy úgyis lebontanak bennünket, nem kell erre költeni, mert majd lesz másik hely. Mindig volt valami indok, ami miatt nem került sor például légkondicionáló beszerelésére. A befűvők hangosak voltak, színháznál, koncertnél zavartak, nem lehetett bekapcsolni. Az aszfalt is egy idő után már avított volt. Mindig próbáltuk valahogy szebbé tenni a Csarnokot, de nem lett szebb. Ez egy ilyen épület. Mindenhol van ilyen Európában – a holland Melkweg is hasonló volt. Nem kellett volna szépnek lennie, de mondjuk korszerűnek igen.

De visszakanyarodva az első évekhez: szerintem akkoriban bármit csináltunk, kis túlzással mindig telt ház volt. Gyakorlatilag annyira nagy volt az érdeklődés és az elvárás, hogy bármit csináltunk, volt rá közönség. Szárnyaltunk, mindenki hozzánk akart jönni, az együttesektől kezdve a cégekig. Nagyon sok vállalati rendezvényünk volt. A rendszerváltás után pláne. Egy csomó cég a vállalati bulijait is itt szerette volna megrendezni. Harc volt, hogy kinek lesz szabad napja, mert mindenki a hétvégéket akarta. Aztán rájöttek, hogy ez nem valósítható meg, mert ötvenkét hétvége van. Iszonyú jól ment tehát, és ezzel nem is éltünk vissza, mert mi hoztuk, amit elvártak tőlünk vagy amit magunktól vártunk el. Minden műfajban igyekeztünk a legjobbakat elcsábítani. Szabó György elindult, s összeszedte Amerikától Spanyolországig a legérdekesebb kortárs táncosokat, színházakat. Fesztiválokat csinált, például a *HungaroCarrot* alternatív zenei fesztivált.

Szárnyaltunk, és megállás nélkül dolgoztunk. Én a magam részéről tudom, hogy gyakorlatilag éjt nappallá téve dolgoztam.

1991. október 22.
A szovjetek megkövették
a magyarokat
1956 miatt.

Mihail Gorbacsov szovjet
pártfőtitkár és az egész
szovjetvezetés „feltétel-
kül elítélte” az 1956-os
magyar forradalom és
szabadságharc szovjet le-
verését.

1991. november 22.
Brüsszelben aláírták
Magyarország,
Lengyelország
és Csehszlovákia
Európai Közösséggel
való társulási
szerződését.

1991. december 21.
Létrejött a FÁK.

December elején Ukrajna
kilépett a Szovjetunióból.
A december 7-én kötött
belorusz, ukrán és orosz
szövetséghez csatlakozott
több egykori szovjet tag-
állam létrehozta a Füg-
getlen Államok Közössé-
gét (FÁK), ezzel megszűnt
a Szovjetunió, amelynek
elnöki tisztségéről Gorba-

Mindenkinek ez volt az élete. Nagyon jó visszhangunk volt a világban, sok kortárs művész jött, mert látott fantáziát abban, amit mi csinálunk. 1990-ig, amíg állt a vasfüggöny, sokan még olcsóbban is elvállalták a fellépésüket. Divat lett Kelet-Európa, és divat lett a PeCsában fellépni. És ez köszönhető Szabó Gyurinak is, aki vitte a hírünket, és ezek a koncertek meg ezek az események népszerűek voltak kint is. Jó hírünk volt a világban, ráadásul jó kapcsolatot építettünk ki az amszterdami Melkweggel, ami máig referenciapont. A Művelődési Minisztérium égisze alatt a Melkwegben rendezhettünk egy művészeti fesztivált: Szabó Gyurival hívtunk meg művészeket, s az Európa Kiadótól a Beatricén és Waszlavik „Gazember” Lászlón át Király Tamásig bemutathattuk azt, ami akkor Magyarországon izgalmas volt. Túl a hollandiai lehetőségen, Nyugat-Berlinnel is voltak kapcsolataink. Szabó Gyuri például kontaktot épített ki a Magyarországon székelő nemzetközi intézményekkel, a Francia Intézettel, a Goethe Intézettel, a British Councillel, s ebből fakadóan nagyon jók voltak a nemzetközi kulturális kapcsolataink. Sok rendezvényünket a nagykövetségek szponzorálták.

Ahogy említettem, az éves költségvetésben kezdettől számítottak a bevételek és a külső támogatások, s ebben komoly fordulatot a rendszerváltás sem hozott. De sosem volt egyszerű, mert túl eklektikus volt a ház ahhoz, hogy általános szponzort találjunk. Ugyanakkor politikai korlát sosem volt, mi minden programot megcsinálhattunk. Legfeljebb velem voltak olykor problémák: volt egy bizonyos *Bankett* című program, amelyet március 15-i ünnepségnek szántunk – csak arra gondoltam, hogy lehetne egy kicsit másképp. Összehívtam a korszak irodalmárait, színészeit, zenészeit: a Muzsikás együttest és Hobót. Olyan színészeket hívtam, akikről tudtam, hogy olyan verseket és olyan irodalmi műveket fognak felolvasni, amiktől jobb lesz az előadás. Képileg úgy sikerült mindezt – amatőr színészekkel – megoldani, hogy reneszánsz kori színházi jellege lett a műsornak. Utána kaptam egy kis „ejnye-bejnyét”, mert mint kiderült, természetesen felvették a műsort. Az volt ellene a vád, hogy olyan irodalmi művek, versek hangzottak el, amiket addig nem publikáltak. De én biztos voltam benne, hogy ez nem igaz, mert annak idején a *Nagyvilágban* és egyéb folyóiratokban megjelentek ezek a művek. Ezután a szöveget az igazgatónak oda kellett adni. A Vágtázó Halottkémekkel

Schmal Károly: Bankett. Plakát. 1986. Országos Széchényi Könyvtár, Plakát- és Képtároló, PKG.1986/740

csov december 25-én lemondott. Magyarország december 26-án ismerte el az új államot.

1991-ben megjelent néhány fontosabb külföldi és magyar lemez:

Dire Straits: *On Every Street*, Enya: *Shepherd Moons*, Guns N' Roses: *Use Your Illusion I-II.*, Michael Jackson: *Dangerous*, Nirvana: *Nevermind*, Queen: *Innuendo*, R.E.M.: *Out of Time*, Red Hot Chili Peppers: *Blood Sugar Sex Magik*, Roxette: *Joyride*, U2: *Achtung Baby*, Van Halen: *For Unlawful Carnal Knowledge*, Beatrice: *Utálom az egész XX. századot*, Bonanza Banzai: *1984*, Kispál és a Borz: *Naphoz Holddal*, Koncz Zsuzsa: *Illúzió nélkül*, Manhattan: *Manhattan*, Pál Utcai Fiúk: *A bál*, Republic: *Hoppá-Hoppá!!!*, Tolcsvay László-Müller Péter-Müller Péter Sziámi: *Mária evangéliuma*, Zorán: *Az élet dolgai*

is volt egy ilyen jellegű problémám 1986 körül; akkor a Fővárosi Tanács Kulturális Osztályáról kijött az osztályvezető, és ott kellett mellette ülnöm, és végigelemeznem, hogy mit látunk a színpadon. El lehet képzelni, amikor a Vágtázó Halottkémek sámánzenéjéről el kellett mondanom, hogy most éppen mi zajlik a színpadon. Végül ebből sem lett komoly gond. Talán még egy ilyen problémás együttesünk volt, a bécsi Drahdwaberl zenekar. Egy művészekből álló happening-zenekar volt, talán a Bizottsághoz hasonlítottak, s hát elég mulatságos, polgárpukkasztó történetek zajlottak a színpadon. A női énekes levetkőzött, s szerintem súrolta a pornográfia határát; ez akkor olyan furcsa volt. Ebből volt egy kis gond, de gyakorlatilag nem tiltották be, ezt is megcsinálhattuk.

Én nem emlékszem, hogy bármilyen koncertet le kellett mondanunk. Ez a nyolcvanas években már nem volt jellemző. Tulajdonképpen a külföldi résztvevőkkel sem volt probléma, még Halász Péter színházi előadását is meg tudtuk csinálni. Például Jeles Andrásnak volt a Monteverdi Birkózókör nevű kis színházi csoportja, azt is a Csariban tudtuk egy darabig csinálni. Simán bejöhetek az alternatív zenekarok is, akik 1985 előtt inkább külvárosi művelődési házakban (Ikarus, Láng) vagy egyetemi klubokban (Ráday) játszottak. Hozzá kell tenni, hogy ezeknek az alternatív együtteseknek szerintem jobb közeget jelentettek a kisebb klubok. Amikor nagyobb színpadra kerültek, előjöttek a hamis hangok, vagy az, hogy rosszul szól a hangcucc. Bár mindig akad ellenpélda is. A Sziáminak például ott volt az a nagyon erős koncertje, amelyhez a nagyterem közepén építettünk egy ringet. Volt tehát olyan alternatív együttes, amelyiknek ez igazi előrelépés volt, de általánosságban azt mondom, hogy hangulatilag nekik jobbat tett a kisebb tér. Persze nagyon boldog voltam, amikor ezek az együttesek eljöttek hozzánk.

Foglalkoztunk amatőr zenekarokkal is. Volt egy rocktáborunk, amely a balatonszemesi KISZ-táborban volt minden nyáron, és aki ott díjat nyert, az megcsinálhatta a kazettáját. A másik ilyen programunk a *Csillag születik* volt. Ez is egy olyan produkció volt, amit egy külön stáb csinált a házban. Kazettát kellett beküldeni, és ez alapján döntött a zsűri, hogy jöhetnek-e vagy sem. Több műfajban is csináltunk ilyen versenyeket; én csináltam például az *Electric Boogie*-t. A *Csillag születik* nagyon rangos dolog volt, úgy tudom, hogy a Magyar Televízió is adott belőle

összefoglalót, így valószínűleg vizuális lenyomatai is maradtak. Egyébként itt tűnt fel a Bonanza Banzai vagy az alternatív zene-karként szűk körben már ismert Sexepil együttes is 1987–1988-ban. A Sexepil egyébként szinte éjjel-nappal nálunk volt, mert a menedzsere, György B. Péter nekem kollegám volt. A *Második Műsorral* is ő foglalkozott. Ugyanakkor az Ifjúsági Parkból a táncházakat is áthoztuk. Volt görög táncház, de a bolgártól kezdve mindenféle más is. A görög táncház a Sirtos együttesrel – akik vasárnap délutánonként játszottak – nagyon népszerű volt egy időben. Sokan szerették a fiúk közül, mert szép lányok voltak a görög táncházban, és a körtáncnál lehetett ismerkedni.

Osszességében azt mondom, hogy a Petőfi Csarnok, de főleg annak első tizenöt éve életem egyik meghatározó része volt és maradt is. Nagyon örülök, hogy itt dolgozhattam, mert úgy gondolom, hogy minden szempontból meghatározó volt; a Csari a hibáival, gondjaival együtt is egy nagyon érdekes hely volt. Nagyon büszke vagyok rá, hogy a PeCsa-stáb része voltam, mert sok mindent tanultam, sok olyan élményben volt részem, ami meghatározta az egész életemet. Talán ezért is fontos, hogy ez a könyv létrejött, mert úgy gondolom, hogy egy táblát megérdemelne az a hely, ahol annyi programot és fesztivált csinálhattunk, és arról még nem is beszéltem, hogy a dzsessz is milyen népszerű volt nálunk. Sok mindent lehetett ott tanulni. Sok fiatal ott kezdte el a pályafutását, úgy is, mint munkatárs; úgy is, mint fotós; úgy is, mint zenész – tehát minden műfajban sok ember életét meghatározta, és még most is meghatározza. A minap egy negyvenöt évesekből álló társaságba vetődtem, és mindenkinek felderült az arca, amikor a Csarnokról volt szó, mert ott volt az első szerelem vagy az első csók. Szóval mindenkinek valamilyen ponton találkozott az életével, aki Budapesten élt. Minden műfajban volt olyan, akit oda tudtunk vonzani a sokszínű programjainkkal. Fontos volt, és nagyon sajnálom, hogy egy tollvonással megszüntették a Csarnokot.

1992

1992. február 6.
A magyar–német
alapszerződés aláírása.

Helmuth Kohl német kancellár és Antall József miniszterelnök arról állapodtak meg, hogy a német vezetés támogatja Magyarországot az európai integrációban, valamint elősegíti kis- és közepes vállalkozások létrehozását hazánkban, de szó esett a dokumentumban a magyarországi németek kisebbségi jogainak tiszteletben tartásáról is.

1992. március 21.
A Metro együttes
újra összeállt a BS-ben.

1992. április 20.
Megnyílt
a sevillei világkiállítás.

Az eseményen sikert aratott a héttornyú, belül Magyarországra jellemző hanghatásokat produkáló magyar pavilon, amelyet

Kelemen Éva

Fény az éjszakában: a Csillagfény diszkó 1985–1989

Több mint 3000 fiatal hajnali kettőig táncol? 1985 nyarán sosem látott tüneményként robbant be a köztudatba a Petőfi Csarnok azóta legendássá vált diszkóprogramja, a Csillagfény. Korábban elképzelhetetlen volt itthon, hogy ennyi ember ilyen sokáig bulizzon együtt, nem beszélve az akkor hipermodernnek számító fény- és hangtechnikáról. Itt fordult elő először, hogy a DJ-k lettek a főszereplők: a legnépszerűbb hazai zenekarok sorban álltak, csak hogy a szünetekben két-három számot előadhassanak a hatalmas tömegnek.

„Mikor szombat este táncol, szikrázik a szemüvege, és a szikrák mögött távol, egy arra járó csillag táncol vele” – énekelte a Neoton Família 1979-ben, de az igazán felhőtlen szombat esti lázra itthon még hosszú éveket kellett várni, főleg, ami a nyugati zenékhez való korlátlan hozzáférést illeti. Számos tanulmány és kötet dolgozza fel az államszocializmus időszakának magyar rockzenei életét a hatvanas évek beatmozgalmának úttörő kezdeteitől a hetvenes-nyolcvanas évek tabudöntőgető rockzenekariig, de a nyugati popzene itthoni megjelenéséről, illetve a hazai disc jockey-k, azaz „lemezlovasok” ebben kétségtelenül jelentős szerepéről méltatlanul kevés szó esik a szakirodalomban. Bár valóban nem voltak a rendszer demonstráltan ádáz ellenségei – csupán a zenei mezőny túrt kategóriájában helyezkedtek el, valahol a tiltott zenekarok és a támogatott popelőadók közt félúton –, tény, hogy fontos szerepük volt a nyugati popzenekultúra magyarországi importjában. Persze a „csempé-

A PETŐFI CSARNOK LÁTOGATÓINAK SZÁMA

1985. május 1. – 1987.

március 31-ig

1./ 1987. január 1. – március 31.

Néhány – elsősorban sorozatjellegű – program létszáma:

Csillagfény	45.542/13. alk.	1 alk.:	3.503
Kölyök vetítés	672/9 alk.	1 alk.:	74
Roller Skate görkori	1.541/13 alk.	1 alk.:	118
Előtéri videó	4.457/55 alk.	1 alk.:	81
Bolhapiac	15.662/24 alk.	1 alk.:	652
Játsszóház	2.680/19 alk.	1 alk.:	141
Old Boys	2.739/5 alk.	1 alk.:	548
Folk	1.022/7 alk.	1 alk.:	146
Szalagavató	27.880/16 alk.	1 alk.:	1.742

Ö s s z e s í t é s : 122.126 fő

BFL VIII.3813 25.010/136/1987 ikt. sz. Lukácsné Szigeti Szilvia, főelőadó jelentése, 2. sz. mell. (1987. 10. 29.) részlet

szés” talán jobban leírja a kezdeteket, hiszen a nyolcvanas évek végéig külföldi rokonok, barátok, pilóták és stewardessek nagylelkű közreműködése kellett ahhoz, hogy a hazai zenerajongók nyugati lemezekhez juthassanak.

A Magyar Rádió szűrőfunkciójára ugyan hathatós válasz érkezett például a Szabad Európa Rádió és a Radio Luxembourg hullámhosszán, de a legtöbb fiatal sokáig rögzíteni sem tudta a hön vágyott felvételeket. Ahogy Szőnyi Tamás is rámutat: míg a hatvanas években a politika komoly veszélyforrásként tekintett a „nyugatimádatra”, és az még a hetvenes években is az elítélendő kategóriába tartozott, hamarosan kénytelen volt engedni a pórázon, és hagyta a maga – természetesen ellenőrzött – medrében folyni a nyugati zene különböző megjelenési formáit. Ennek ellenére Erdős Péter, a Hungaroton Magyar Hanglezemgyártó Vállalat „könnyűzenei felelőse” egy 1981-es tanácskozáson még arról beszélt, hogy nem engedik, hogy a nyugati popzene elárhassa a magyar piacot, „mert ugyanúgy tönkretenné, ahogy a jugoszláv beatzenét is az ottani piacnyitást követően”. Szerencsére azért akadtak, akik tettek róla, hogy ez ne maradjon így.

A lemezek tömegeit beszerző és azokkal ügyesen üzletelező, többnyire a Fővárosi Művelődési Ház 1965-ben indult magános klubjából kinőtt DJ-k praktikus megoldást kínáltak a fiata-

Makovecz Imre tervezett. A magyar kulturális küldöttség előadta többek között az *István, a király* című rockoperát.

1992. május 14–17.
Négy koncerten
búcsúzott az LGT
a közönségtől.

A Nyugati pályaudvaron
tartott fellépésekről dupla
CD-t is kiadtak.

1992. november 10–11.
Borisz Jelcin elítélte az
1956-os forradalom
leverését.

Az orosz elnök a Szovjetunió „örökre lemoshatatlan szégyenfoltjának” nevezte a magyar parlamentben mondott beszédében az 1956-os forradalom és szabadságharc véres megtorlását. Az orosz államfő egyaránt megkoszorúzta 1956 áldozatainak sírját a rákoskeresztúri Új Köztemető 301-es parcellájában és a második világháborús szovjet hősi emlékművet. Ezenkívül aláírt a magyar

loknak: köztük a sokak által az első magyar disc jockey-ként emlegetett Keresztes Tibor „Cintula” és B. Tóth László, de Arató András, Dévényi Tibor vagy éppen D. Molnár György is népszerűek voltak. Az általuk celebrált diszkószéanszok nemcsak a nyugati popzene hiányát orvosolták, hanem egy új, más szórakozási formával, frissítő közösségi élménnyel is szolgáltak. Kezdetben az egyetemi klubok és az időről időre diszkóvá átalakuló vendéglátóipari egységek jelentettek korábban sosem tapasztalt alternatívát a nyugati zenére szomjazó magyar fiatalság számára. Végh Miklós 1978-ban úgy fogalmazott: míg a diszkó az Egyesült Államokban és Nyugat-Európában egy természetszerű folyamat részeként bontakozott ki, nálunk ezt sokkal inkább a – félig-meddig még mindig tiltott gyümölcsnek számító – nyugati zenék és a felszabadult szórakozás iránti kíváncsiság, helyenként pedig a trendkövetés görccsei kísérték. Sebők János szerint az új életstílus a szegényes hazai viszonyoknak köszönhetően nem tudott társadalmi jelenséggé válni, sőt még a szórakoztatóiparon belül sem lett uralkodó zenei irányzat. Sebők szerint ennek a legfőbb oka az, hogy a fényűző szórakozóhelyek, divatcikkek és szolgáltatások híján a magyarországi diszkónak be kellett érnie a művelődési házakkal, presszókkal és régi klubokkal, ahol gyakorlatilag a zenekarok helyét elfoglalva „az igényes slágerzene modernebb formájaként prezentálták a hétvégi táncolónak”.

Az egymáshoz közeli szórakozóhelyek közti ingázás – például ideiglenes helyhiány miatt – valóságos hobbivá vált a fiatalok körében, hiszen a kisebb klubok és vendéglátóhelyek maximum pár száz főt tudtak befogadni. Többek közt ezért is számított nagy „durranásnak” a Petőfi Csarnok 1985. július 6-án elindult diszkóprogramja, a Csillagfény, ahol szombatonként egyszerre akár 3-4000 ember is szórakozott. A Csillagfény sikerének egyik kulcsmomentuma kétségtelenül az, hogy a Petőfi Csarnokban valósult meg, amely az egyik első, az államszocialista érában létrehozott, de a kultúrát már piacosító, kvázi-kapitalista intézmény volt. Komoly hasznot hozott az üzemeltetőknek, hiszen népszerű és gyakran telt házas rendezvények zajlottak itt, amelyek közül a Csillagfény diszkó magasan kiemelkedett. Bár az első alkalom még nem hozott többes látogatottságot – az 1985. július 6-i esemény ügyeleti naplója szerint közel 800 ember volt kíváncsi

a bulira, illetve mindössze egy tiszteletjegyet adtak ki –, később szinte minden szombaton 3000 fő fölött volt a résztvevők száma. Az említett naplót egyébként éppen az a Lehel László írta alá, aki B. Tóth László elmondása szerint a Petőfi Csarnok első igazgatójaként megálmodta a Csillagfényt.

A Petőfi Csarnok rendezvényeinek látogatottsága 1992-ben

Rendezvény megnevezése Megjegyzés	Alkalom	Fő
Hara show	6	3.819s
Acid party	1	948b
Old Boys	39	31.158s
Blues Kocsmá	8	990s
Koncertek I.	29	37.504s
Koncertek II.	17	27.056b
Koncertek I+II.	46	64.560
Klubok - zenei	104	8.066s
Klubok - Depeche Mode	13	13.468s
Klubok - egyéb	25	343s
Klubok - Csillagfény	2	2.900s
Klubok összesen	144	24.777

BFL VIII.3813 A Petőfi Csarnok Fővárosi Ifjúsági Szabadidő Központ Munkaterve az 1993. évre, 1. sz. mell. 30 p. részlet

Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottságának egy későbbi statisztikája szerint 1987. január 1. és március 31. között a sorozatjellegű programok közül a látogatószám tekintetében a Csillagfény magasan verte a többi. Az említett három hónapban 13 alkalom alatt összesen közel 46 000 résztvevőt vonzott, ami egy eseményre vetítve átlagosan 3500 embert jelent. Az összesítésben egyébként a második helyen a szalagavatók szerepeltek (16 alkalom alatt közel 26 000 résztvevő, egy estén átlagosan közel 1800 emberrel), a harmadik pedig a PeCsa állandó bolhapiaca lett közel 16 000 érdeklődővel, alkalmanként tehát nagyjából 700 látogatóval. A Végrehajtó Bizottság alig két évvel az első Csillagfény-rendezvény után, 1987. július 1-jén tartott ülésén elhangzott: „Intézményünk legnagyobb szabású programja kezdettől fogva a Csillagfény diszkó, amely nagyságrendjével kiemelkedik minden más program fölé (sic!). A Csillagfény olyan komplex szórakoztató szolgáltatás, amelynek alapvető elemei a fiatalok érdeklődésének

féllel kilenc kétoldalú megállapodást.

1992. december 27–30.
és 1993. január 2.
Tomboló siker volt
a Piramis
koncertsorozata
a BS-ben.

1992-ben megjelent
néhány fontosabb
külföldi és magyar
lemez:

Dream Theater: *Images and Words*, Megadeth: *Countdown to Extinction*, Iron Maiden: *Fear of the Dark*, Madonna: *Erotica*, Mariah Carey: *MTV Unplugged*, Roxette: *Tourism*, Tanita Tikaram: *Eleven Kinds of Loneliness*, Edda Művek: *Szellemvilág*, Illés: *Illés Népstádion '90*, Kispál és a borz: *Föld, kaland, ilyesmi*, Kovács Kati: *Forgószeél*, LGT: *Búcsúkoncert*, Metro: *Metro koncert*, NO: *No 1*, Rapülők: *Rapülők*, Sing Sing: *Életfogytig rock and roll*, Tankcsapda: *A legjobb méreg*

Videódiszkó – csillogó fények a keleti végeken

Az 1980-as évek diszkóvilágába Közép-Kelet-Európa-szerte, így itthon is izgalmas, nyugaton nem ismert módon integrálódott a videómagnetofon, azaz a képmagnó. Ez a készülék a vasfüggöny másik oldalán a hetvenes évek közepétől elérhető volt, és a nyolcvanas évek elejétől egy szűk kör már itthon is megengedhette magának. Elterjedését azonban nemcsak a gyéren csordogáló magánimport akadályozta, hanem a hihetetlenül magas fogyasztói ár is, amely eleinte egy kisebb lakással vetekedett. A képmagnóval és a hozzá tartozó videokazettákkal elsősorban nyilvános helyeken lehetett találkozni.

Az egyik jellegzetes szórákózási forma a videódiszkó volt, aminek gyors elterjedését a felszerelés egyszerűsége tette lehetővé: egy vagy két tévékészülék és egy képmagnó máris „videósította” a diszkózásra használt termet. A magánimport útján videokazettákon behozott – és „agyonmásolt” – zenés filmek is közérdeklődés tárgyai voltak. A ma is ismert zenés kliptörténet a nyolcvanas évek elejétől lett általános a populáris zenei ágazatban, így nagy vonzereje volt.

A videódiszkókban nem alakult ki egységes gyakorlat a zene és a képanyag felhasználására. Volt, amikor a beszerzett klipeket hanggal együtt játszották le, és volt, hogy a képmagnóról vetített film csak hangulati elem volt a tőle független diszkózene alatt. A vetített anyag akár a zenétől eltérő témájú, népszerű film is lehetett. További lehetőség volt a diszkózás izgalmasabbá tételére, ha akár képmagnóról, akár a szintén ekkoriban elterjedő parabolaantennás műholdvételén keresztül zenés profilú tévéadásokat (Music TV, Sky Channel) sugároztak.

A késő szocialista korszakban a nyugatról importált zenei termékek után a jogtulajdosoknak jogdíjakat nem fizettek, így ezek a rendezvények „feketén” zajlottak. A sajátosan közép-európai műfajnak a kilencvenes évek elején áldozott le, amikor mind a technikai eszközök, mind a rögzített zenék (VHS-kazetták) a fokozatos árcsökkenések és a szabadabbá váló import révén már könnyen elérhetővé váltak a nagyközönség számára is.

Kovács László

megfelelően a diszkózene és a tánc, emellett azonban egyéb párhuzamos programok adnak választási lehetőséget a fiataloknak.” Az általuk felsorolt programlehetőségek között szerepeltek a vetélkedők, videojátékok, filmvetítés, sportlövészet, breakklub, az információs szolgáltatás és a toplista. A jegyzőkönyv emellett leszögezi: „A hang- és fényeffektusok ilyen mennyiségben és összetételben idehaza másutt – sőt néhány külföldi országban sem látható (sic!).”

A Csillagfény a diszkó egyik egykori állandó DJ-je, Dvoracsek György szerint is minden szempontból meghaladta a korát, a profi lézershow és hangtechnika mellett például azzal, hogy minden buli előtt, 18 órától filmvetítéssel kezdődött az este. Sokszor olyan filmekkel, amik akkor mentek a mozikban, vagy amiket még be sem mutattak itthon – ilyen volt például a hozzánk 1986-ban megérkezett Michael Douglas-film, *A smaragd románca*, vagy a *Három férfi és egy mózeskosár*. Dvoracsek elmondása szerint általában már a filmre is legalább ezren összegyűltek. „A belépő nem volt egy húzós összeg, a szegényebb gyerekek is gond nélkül ki tudták fizetni. Ezért kaptak egy mozit, három, akkor nagyon népszerű disc jockey-t és koncerteket” – hangsúlyozta a program összetettségét. Bár az általam megkérdezett Csillagfényes DJ-k, Dvoracsek György és B. Tóth László már nem emlékeztek a belépő pontos árára, a *Szolnok Megyei Népszás* 1986-os cikkéből kiderül, hogy a Petőfi Csarnokban 80 forintot kellett fizetni, míg a szolnoki Tiszaligeti Sportcsarnokban 1986 szeptemberében 60 forintot kértek a jegyért. Az országjáró Csillagfény-turnéra és annak vidéki megítélésére később még visszatérek. A budapesti Végrehajtó Bizottság 1987 nyarán arról számolt be, hogy a befektetett anyagi energia kezdetben csak a produkció költségeit fedezte, de 1986 második felétől a Csillagfény már átlagosan havi 300 000 forinttal, illetve „a beépített színházi technikák más rendezvényeiken való felhasználásával” vesz részt a ház működésében, ezzel is enyhítve az üzemeltetési költségeket.

A Csillagfény abban is újat hozott, hogy fő attrakciói az estét celebráló három lemezlovas, B. Tóth László, Dvoracsek György és Éliás Gyula voltak. A DJ-k ugyanis addig többnyire a zenekarok koncertszüneteiben dolgoztak, a hetvenes-nyolcvanas évek első ismertebb magyar disc jockey-inak többsége szinte egytől egyig a klub- és koncertszínpadokról érkezett a DJ-pult mögé. A bemelegítő és olykor villámhárító funkcióban is remekül működő műsorve-

1993

1993. április 4.
Az első VOLT Fesztivál.

Kezdetleges körülmények között rendezték meg Fülöp Zoltán és Lobenwein Norbert szervezésében a soproni sportcentrum legkisebb termében az első VOLT Fesztivált. A zenés mulatságnak a *(F)elszabadulás* címet adták, utalva a három évvel korábban megbukott pártállami rendszer egyik jeles ünnepére. Ekkor még csak mindössze öt zenekar játszott nyolcszáz ember előtt, az Európa Kiadó a fellépés napján mondta le a bulit.

1993. április 14.
Betiltották
Magyarországon
az önkényuralmi
jelképeket.

zetőket olyan zenekarok kérték fel, mint az Omega, az Illés vagy a Metro. De míg a nagyobb koncertszínpadokon, ahol a zenekar felvezetőiként és a szünetek kitöltőiként léptek színpadra, sokszor „szükséges rossznak” tekintették őket – mivel a zenekaroknak gyakran nem volt elég műsorszámuk egy kétórás koncerthez –, a Csillagfényben fordult a kocka. „A DJ-k lettek a főszereplők, és a mi szüneteinkben lépett fel egy-egy zenekar, két-három dallal. Egy idő után nagy sikk volt oda járni és fellépni, a zenekarok sorban álltak hónapokra előre” – mutat rá a változásra B. Tóth László, aki a filmvetítés után mindig elsőként lépett színre és indította be a bulit. „Én akkor elég sokat jártam külföldre, de az élő zenével kombinált diszkó még ahhoz képest is újdonságnak számított. Egy elég modern, korszakalkotónak is nevezhető dolgot találtunk akkor ott ki” – teszi hozzá Dvoracsek György. A Csillagfénynek kétségtelenül nagy szerepe volt a feltörekvő hazai zenekarok népszerűsítésében. Az együttesek valósággal versengtek azért, hogy a Csillagfény többbezer tömege előtt bemutathassák legújabb dalukat, hiszen az akkori médiában való megmutatkozási lehetőségre vagy az önállóan szervezett koncert sikerességére igen kevés volt az esély. Fél évre előre megvolt, hogy melyik héten ki lép fel – egy alkalommal két-három zenekar.

A Bonanza Banzai például itt mutatta be 1989-ben az *Induljon a banzáj* című számát: „Ha nem lépnek fel a Csillagfényben, lehet, hogy fél évet is késik a népszerűségük” – emeli ki B. Tóth László. „Ez azért volt a zenekaroknak nagy buli, mert szombaton volt a Csillagfény, és hozták az új felvételüket, amit – ha tetszett – sokszor már másnap délután lejátszottam a *Poptarisznyában*, amit 1,5 millió ember hallgatott”. Mielőtt egy zenekar bármilyen lemezt kiadott volna vagy annak közelébe került volna, az első, stúdióban készült felvétel már a rádiós műsorvezetőnél volt: a vasárnap délutáni *Poptarisznyában* sokszor hamarabb lehetett hallani egy esetleg két-három hét múlva megjelenő lemez első számait, mint bármilyen más műsorban.

A nagy öregek kivételével szinte minden fontosabb akkori magyar előadó és zenekar megfordult a Csillagfény színpadán: Edda, Beatrice, Demjén Ferenc, Szűcs Judith, Első Emelet, Neoton Família, Bikini, Napoleon Boulevard, Z’Zi Labor, Névtelen Nulla, Varga Miklós – hogy csak néhányat említsek. Azok közül, akiknek kifejezetten nagyot lendített a karrierjén a Csillagfény, Dvoracsek

Fehér Bertalan felvétele. Szilveszteri műsor felvétele a Petőfi Csarnokban. 1986. Rádió és Televízió Újság, Fortepan

György például az Anita művésznéven futó Sárközi Anitát emelte ki. Az énekesnő a *Ceglédi Hírlap*nak adott interjújában elmesélte, hogy egy próbameghallgatást követően egy Whitney Houston-dallal léphetett a Csillagfény közönsége elé. Itt futott össze Demjén

1993. május 23.
Kamondy Ágnes
az Egyetemi Színpadon.

Az Orkesztra Luna egykori énekes, basszusgitáros, zongoristája a *Dalok Közép-Nirvániából* című előadójával állított emléket az egész hazai underground stílusnak és mozgalomnak.

1993. június 30–
július 4.
Zánkán megnyílt
az első és egyben utolsó
poppiac.

A Z’Zi Labor vezetője, Janicsák István által kitálat rendezvényen lemezkiadók, lemezgyártók, zenészek, a média képviselői és rajongók találkoztak egymással, a Cannes-ban megrendezett MIDEM Fesztivál mintájára. Zánkán a vízparton és a főtéren is felállítottak egy-egy színpadot, összesen tizenhárom koncertet tartottak, többek között dzsessz és dzsessz-rock műfajban, illetve feltörekvő zenekarok is bemutatkozhattak.

A Csillagfény diszkónak nyereségesen kell működnie, erre az intézmény vezetőinek kezdetől fogva felhívtuk a figyelmét.

Nem tartjuk helyesnek, hogy a közvetlen költségeket meghaladó bevétel egészét a program további díszlet- és fényeffektusainak fejlesztésére fordítják. A nyereség egy részét a veszteséges programok feleltérési költségének enyhítésére szükséges fordítani.

BFL VIII.3813 lkt. sz. n. Kis Lajos, osztályvezető jelentése a Petőfi Csarnokban végzett általános felügyeleti vizsgálat tapasztalatairól, 1987. 04. 22. 13. p. részlet

Ferencsel és Lerch Istvánnal is, akik első, *Várj rám* című dalát írták. Nyugati világsztárok is megfordultak a Csillagfény színpadán: jól mutatja a program népszerűségét, hogy egy alkalommal az akkor itthon még nem elérhető Music Television élőben közvetített egy estét, a fellépők pedig a Matt Bianco és a Thompson Twins voltak. „Az egy emlékezetes este volt, szerintem az egész kerületben hatalmas tömeg gyűlt össze. Mi is alig tudtunk bejutni” – idézi fel az eseményt B. Tóth László. A technikába és díszletbe fektetett komoly anyagi ráfordításnak köszönhetően egyébként több televíziós és filmes produkció is a Csillagfény díszletvilágában készült, amelyek közül a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának 1987-es jegyzőkönyve szerint kiemelkedett „az első hazai Sky Channel amerikai műholdas forgatás”, amelyet 50 millióan láttak.

Eleinte egy úrhatású díszlet tette hangulatossá a Csillagfényt: „A kezdetek kezdetén egy úrhajó volt betolva középre, és abban ment a diszkózás. Később ez megszűnt – többek közt amiatt, mert lehetett lökdösni –, és a színpad két különböző pontján helyezkedtünk el” – vázolja fel B. Tóth a vizuális koncepciót. Dvoracsek György visszaemlékezése szerint a középben lévő pódiumra egy lépcső vezetett fel, és mindenki fel akart menni számot kérni. Néha a pultot is lökdösték, ezért később egy testőr állt a diszkópult mellett. Komolyabb incidensekre azonban nem került sor, többek közt annak köszönhetően, hogy komplett csapat vigyázott a biztonságra, ami Dvoracsek szerint szintén nem volt gyakori abban az időben. Az egykori DJ azért emlékszik egy olyan esetre, amikor elszakadt nála a cérna: „Egy Volkswagen Golfom volt, és mindig odaálltam az ajtó elé, mert elég nehezek voltak a lemezek. Egyszer ellopták

a Volkswagen-emblémát a kocsiról. Tudtam, hogy a Beastie Boysok tették, mert akkoriban az ő köreikben volt divat a Volkswagen- és Mercedes-emblémákat nyakban hordani.” Egyébként a banda (*You Gotta Fight For Your Right (To Party!)*) című dalának videoklipjében az egyik tag, Mike D viselt Volkswagen-medált a nyakában. „Baromi ideges lettem – folytatja Dvoracsek –, és a következő szombaton bementem a mikrofonba, hogy ha nem hozzák vissza még aznap este, nem játszom soha többet Beastie Boyst. Fél órán belül ott volt a jelvény” – meséli, most már nevetve.

A Csillagfény szombati bulijain több népszerű zenekar rajongótábora is jelen volt: látványosan elkülönült például a fekete ruhás Depeche Mode- és a tupírozott hajú, felhajtott galléros Duran Duran-tábor. „Nagyon kellett vigyázni, hogy az est folyamán ugyanannyi Depeche és ugyanannyi Duran Duran legyen, különben balhé volt” – meséli B. Tóth László. A Petőfi Csarnokban ekkortájt több rajongói klub jött létre és tartott bulikat. Köztük a kétségtelenül legnagyobb a Hungarian Depeche Mode Fan Club, amelynek 1987. szeptemberi megalakulásától egészen 2015-ig itt volt a székhelye. A Csillagfényben bulizó fiatalok többsége Dvoracsek György elmondása szerint egyébként a 16–24 éves korosztályból került ki.

A hetvenes-nyolcvanas években a hazai fiatalság számára tulajdonképpen a lemezlovasok szolgáltak élő slágerlistákként, akik vagy a saját ízlésük alapján tolmácsolták az általuk preferált dalok ideális sorrendjét (szóban hangsúlyozva egyik vagy másik felvétel kvalitásait), vagy a külföldi zenei lapok slágerlistáinak megfelelően játszották le a számokat. Többben közülük rendszeresen járatták a legfontosabb külföldi zenei újságokat – például a *Record Mirror*-t, a *Melody Maker*-t vagy a *Rolling Stone*-t.

A stílusokat illetően mindhárom csillagfényes DJ-nek megvolt a maga zenei világa és a saját rajongótábora, akik a szokásos menetrend kialakulását követően már ezt szem előtt tartva érkeztek a bulira. Este nyolc óra körül B. Tóth kezdett a slágeresebb dalokkal, amiket a rádióban is játszott, majd egy közös etap után Dvoracsek leginkább fekete zenéssel, főleg funkyval és soullal folytatta. „Például Earth, Wind & Fire-t és Kool & The Ganget játszottam, egy kötelező kör kivételével, amikor be kellett tennem például a Bronski Beatet és a Duran Durant. A nyolcvanas évek elején ezzel tudtam Budapesten kitűnni, mert akkor a többség még Dschinghis Khant és Boney M-et játszott. Éliás is szinte minden műfajból játszott, de

1993. július 9–11.
Az első paksi
bluesfesztivál.

Többek között a Deák Bill
Blues Band, Tátrai Tibor,
Komár László és a Márciusi
Ifjak léptek fel.

1993. augusztus 19–26.
Megrendezték az első
Diáksziget Fesztivált.

Költségvetése huszonhat-
millió forint volt, két színpadon
kétszáz koncerttel, nyolcvan filmmel és
negyven színházi produkcióval
indult, és több mint negyvenháromezer
látogatót vonzott.

1993. augusztus 19.
Az *Attila – Isten kardja*
című rockopera
ősbemutatója
a Margitszigeti
Szabadtéri Színpadon.

A Szörényi Levente–Lezsák Sándor szerzőpáros
darabjának főbb szerepeiben
Vikidál Gyula, Kovács Kati,
Deák Bill Gyula, Nagy Feró,
Sasvári Sándor, Miller Lajos, Se-

abból sem a slágereket” – hangsúlyozza. Az estét általában Éliás Gyula zárta fél 11-11 körüli kezdéssel. Ekkor még kinosnak számított magyar számokat játszani a diszkóban, hiszen a rádióban és a koncertszínpadokon ezekhez könnyedén hozzá lehetett jutni, nem jelentettek izgalmat. B. Tóth László ennek ellenére a Csillagfényben már sok magyar zenét játszott, amit a közönség szívesen fogadott.

Bár a jelek szerint a Csillagfénynek nem volt túl nagy szüksége reklámra, azért komolyan hirdették: azelőtt nem igazán volt jellemző, hogy egy diszkó óriásplakáton szerepeljen. Azt, hogy a Csillagfény hamar komoly és sikeres márkává vált, mi sem mutatja jobban, mint hogy a konkurencia, például Arató András is a Csillagfényre utalva használta az „Itt te vagy a csillag, itt te vagy

6. szombat 9,00–14,00 18,00–02,00	 BOLHAPIAC CSILLAGFÉNY Klub B. Tóth – Éliás – Dvoracek vezetésével Koncertek, játékok, break klub és a GODZILLA A GODZILLA ELLEN c. japán, amerikai sci-fi film bemutató előtti vetítése A videovilág hírei: Kiss József	Az Etno Zenei Fesztivál olyan nyílt, műfajoktól független zenei fórum kíván lenni, mely egyedüli megközelítésének, valamilyen etnikai orientáltságot tekint, olyan XX. századi zenei törekvések bemutatását, melyekben valamely nép, vagy népek zenéjének tudatos alkalmazása tettenérhető.
7. vasárnap 9,00–14,00 9,00–14,00 18,00–22,00	 BOLHAPIAC Manóken Stúdió ETNO ZENEI FESZTIVÁL Közreműködik: az Amadinda egy., Makám együttes, Dresch Quartett, Szabados György és a 180-as Csoport	
	8. hétfő 10,00–18,00 17,00–20,00	 PIÉRT KIÁLLÍTÁS LIGET SE Sportnap
	9. kedd 10,00–18,00	 PIÉRT KIÁLLÍTÁS
	10. szerda 10,00–18,00	 PIÉRT KIÁLLÍTÁS
	11. csütörtök 10,00–18,00 17,00–20,00	 PIÉRT KIÁLLÍTÁS LIGET SE Sportnap
A Makám Klub, a HVDSZ és a Petőfi Csarnok közös rendezésében a HUNGAROTON és a PEGAZUS TOURS támogatásával.		

BFL VIII.3813 Petőfi Csarnok 1989. május havi programfüzet, 3. p.

a fény” szlogent a saját diszkója népszerűsítésére. A program híre hamar eljutott más városokba is, a Petőfi Csarnok bevételeit pedig növelte, hogy a Csillagfény produkcióra egyre több vidéki sportcsarnok is igényt tartott. Sőt a budapesti Végrehajtó Bizottság 1987. júliusi jegyzőkönyve azt is említi, hogy „konkrét érdeklődés van a Nemzetközi Koncertigazgatóságon keresztül a Szovjetunió, Bulgária és az NSZK részéről egy-egy Csillagfény-turné lebonyolí-

tására”. Az országjáró turné keretében számos város, többek közt Debrecen, Szolnok, Pécs, Nyíregyháza és Győr sportcsarnokába vitték el a Csillagfény-életérzést: a *Szolnok Megyei Néplap* például 1986. szeptember 26-án a XXIV. Tiszaligeti Napok egyik fő attrakciójaként említi a Csillagfény diszkót.

Már azelőtt is sok vidéki fiatal járt szombatonként rendszeresen a Petőfi Csarnokba, ami azonban sokuknak komoly anyagi megterhelést jelentett. „Míg ez nem volt Szolnokon, hetente legalább száz fiatal utazott föl hétvégeken a Petőfi Csarnokba, kitéve magát a vonatozás veszélyeinek – ellenőrizetlenül, s ez a kiruccanás legalább ötszörösébe került a családoknak, mint egy-egy hazai este” – írja a *Szolnok Megyei Néplap* 1986 decemberében. Bár Szolnokon az első ilyen rendezvény 1986 szeptemberében még nyereséges volt – 1700-an váltottak jegyet –, az októberi már ráfizetéssel zárult, hiszen a szállítási költség is a szervezőkre hárult. A dolgot az is nehezítette, hogy nem mindenki nézte jó szemmel az új szórakozási lehetőséget. Ahogy Szautner János, a városi tanács sportlétesítményeinek igazgatója a szolnoki lapnak elmondta: „Bevallom, akadnak ellendrukkereink; az egyik szolnoki középiskolában például nem engedték kitenni a plakátjainkat, mondván, hogy éjfélig tartó programra ne invitáljuk diákjaikat”. A félelmek eloszlátása érdekében később a helyi Volán három, külön útvonalon haladó járatot indított a Csarnoktól.

A szolnoki lap hangneme az egyik 1986. decemberi számban már korántsem volt olyan lelkes: megemlítik, hogy az első alkalmat kivéve mindig eltérés volt a beígért programban, „sőt legutóbb már a technika is halványabb volt”, nem vitték a lézert. Később, 1987 februárjában a *Dunántúli Napló* szerzője, Hámori Andrea írt csalódott hangú cikket az erősítőprobléma miatt katasztrofálisan sikerült pécsi Csillagfény miatt, amit egy héttel később a szervezők megerősített hangtechnikával, jó minőségű felszereléssel és más felállású előadói gárdával ismételték meg 3000 néző előtt. Erről már elismerően, de visszafogottan annyit ír az újságíró: „A Csillagfény show összességében ma, 1987-ben a közönség igényei alapján egy konkurencia nélküli, jó show-műsornak számít. Mindamellet (..) semmi esetre sem lehet szuperprodukciónak kikiáltani. El kell viszont ismerni, hogy szükség van rá. Arra, hogy a fiatalok ezreinek kulturált szórakozási, kikapcsolódási lehetőséget nyújtson, hogy pár órára egy másfaj-

bestyén Márta, Kalapács József, Rudán Joe és Mr. Basary voltak.

1993. október 1.
Utoljára sugárzott
magyar nyelvű adást
a Szabad Európa Rádió.

1993. október 5–9.
Zorán
öt unplugged koncertet
adott a Vigadóban.

Ennek az előadási mód-
nak ő volt az első jelentős
képviselője Magyarorszá-
gon.

1993. december 12.
Meghalt Antall József.

Hatvanegy éves korában,
hosszan tartó betegség
után elhunyt Antall Jó-
zsef, a rendszerváltozta-
tás utáni első szabadon
választott, a parlamen-
tnek felelős miniszterelnök.
Utódja az Antall-kormány
belügyminisztere, Boross
Péter lett.

14704

not, ko

XB 258 961

A KÖTET SZERZŐI

BAJNAI ZSOLT (1971)

újságíró, kommunikációs szakember

CSATÁRI BENCE (1972)

történész, tudományos kutató

FÁBIÁN TITUSZ (1973)

újságíró

FRAZON ZSÓFIA (1970)

etnológus, muzeológus, kurátor

GYÖNGYÖSI LILLA (1992)

kulturális újságíró, szerkesztő

IGNÁCZ ÁDÁM (1981)

zenetörténész

KATONA ANIKÓ (1984)

művészettörténész

KELEMEN ÉVA (1984)

kulturális újságíró

K. HORVÁTH ZSOLT (1972)

társadalomtörténész

KOVÁCS LÁSZLÓ (1971)

jogász, lemezkiadói szerkesztő

LUGOSI ANDRÁS (1969)

főlevéltáros, várostörténész

MURZSA TÍMEA (1992)

doktorandusz, szerkesztő, koordinátor

OLTAI KATA (1979)

művészettörténész, kurátor

ROZSONITS TAMÁS (1963)

szociálpolitikus, zenész, újságíró

SZÖNYEI TAMÁS (1957)

levéltári kutató, újságíró

VASS NORBERT (1985)

történész, szerkesztő

A PETŐFI CSARNOK

Ifjúsági kultúra és szabadidő-politika, 1985–1993

A Petőfi Csarnok alapítási évében, 1985-ben még senki sem tudhatta, hogy néhány éven belül megszűnik a második világháborút követően létrejövő kétpólusú világrendszer. A kortársaknak fogalmuk sem lehetett arról, hogy a berlini fal 1989-es leomlásával globális, rendszerszintű geopolitikai, gazdasági és ideológiai változás következik be. Azt azonban a Petőfi Csarnok működtetői és használói saját bőrükön is érezhették, hogy „elbizonytalanodik” a hatalom. A mindennapokban annyit lehetett érzékelni, hogy a gazdasági visszaesés és a külföldi eladósodás következtében növekszik a társadalmi elégedetlenség, a gazdasági szabályzók fokozatos felszabadulása pedig bizonyos cselekvési szabadságot visz a mindennapi életbe.

Milyen épület állt korábban a Petőfi Csarnok helyén? Vajon a PeCsán keresztül hogyan óhajtott domesztikálni az államszocialista művelődéspolitikát az ifjúsági kultúrát? A hivatalosan elvárt szocialista művelődéspolitikát elveibe hogyan fértek be a deviáns ifjúsági szubkultúrák, a politikailag kényes zenekarok vagy a droghasználathoz hasonló ifjúsági problémák? Hogyan értékelte a sajtó az intézmény megnyitását és működését? Ennek a gazdag kép- és plakátanyagot, rövid kiegészítő írásokat, interjúkat és kronológiát is tartalmazó könyvnek a szövegei ilyen és ehhez hasonló kérdésekre keresik a választ.

A kötet az NKA Hangfoglaló Program támogatásával jött létre, amely 2014 óta igyekszik összegyűjteni és bemutatni a hazai pop- és rockzene múltját. E munka részeként dolgozzák fel és tárják a nagyközönség elé az államszocialista időszak legfontosabb szórakozóhelyeinek történeteit is. Csakúgy, mint az Ifjúsági Parkra fókuszáló korábbi kiadványuk, *A Petőfi Csarnok. Ifjúsági kultúra és szabadidő-politika, 1985–1993* is jó néhány szerző közös munkájának a gyümölcse; olyan kezdeményezés, amely a rendszerváltás idejének populáris zenéje mellett betekintést enged a korszak politika- és társadalomtörténetébe is.

25nka
Nemzeti Kulturális Alap

ISBN: 978-615-81314-2-1

2 990 Ft